

د لوي څښتن په نامه

د پښتو ژبلاړ (گرامر)

د پښتو نو په وياړ

ليکونکی:

ډاکټر ماخان مېړی شينواری

Ketabton.com

خپرندوی: ketabton.com

نيوليک

۳۸	فونيم.....	۷	سريزه
۴۱	مور فيمونوپه بر....	۷	گرامر يا ژبلار بنونه
۴۳	فونيتيک.....	۹	د پښتو ا ب پ يا ابپ
۴۴	فونولوژي.....	۹	کړنوی
۴۵	فونيمیک.....	۱۲	د ژبنيزو توکو پيژند
۴۵	نوم.....	۱۲	وی
۴۶	بيا وی او کلمه.....	۱۲	کلمه
۴۶	مور فيم او سيلبي	۱۳	غونډاله
۴۸	خويوی.....	۱۶	پيدايښتي ژبه
۵۰	اکسيومورون.....	۱۶	سينتاکس
۵۶	سيستم تيوري.....	۱۶	د غونډالو جوړښت
۵۷	پرتلنه او پرتله کونه	۱۶	گډوله غونډالي
۶۱	د تل له پاره، تل تر تله....	۱۹	ترنوييزې ويېني
۶۶	نيونه، بنونه، غوښتنه	۱۹	حالتونه او ...
۷۲	ناسيده وينا	۲۰	نوميز.....
۷۴	نيولوجيزمونه	۲۵	نومخاينيوبي.....
۷۹	دامو د ستونخو بيو لار نه ده	۳۰	زما که دما..... بر
۸۴	د کړنو سره د کړوني بڼه بدلېرن	۳۴	حالتونه او پهبښت يي
۸۵	پښتو ته ناسم راننبا سلسلوي ويونه	۳۷	ترنويونه يا ويډول.....

نه دی، نه کوم.. که ۱۶۸	۸۸ نومخاینیوي
د پښتو سره د نورو ژبو... ۱۷۱	مور د ،، واحد،، لاند... ۹۴
گونه په شمېرنیزه بڼه ۱۷۶	ژبه معیاري کونه ۹۷
ژبي غبرگي پیداشوي..... ۱۸۰	ژبه قرارداد دی او که څنگه؟ ۹۹
لیکنې مې ځانگړې دي... ۱۸۲	ایا پیدایښتي پوهنې پښتو ۱۰۳
زما د لیکنو او.... ۱۸۵	پرتله او که پرتله کونه ۱۰۶
یو لیک د علومو اکاډمي.. ۱۸۶	۱۰۸ عکس العمل
د لیکونکي لیکلې او ژبرلې لیکنې ۱۸۷	د گرامر هغه غوره برخه
د لیکونکي ژوند ته لنډه کتنه ۱۹۴	اریکویونه یا پریپوزیشن ۱۱۰
	د غوښتونې حالت سره ټولگیزول ۱۱۳
	پورته سرلیم تکرار او ؟ ۱۳۲
	،، له ... څخه،، د لومړي نوم ... ۱۴۰
	تر ۱۴۳
	،، له ... څخه،، ،، له(د).. سره،، ۱۴۹
	منځ، څنگ، مخ، شا... ۱۵۵
	دا پورته لږ څه بیا ۱۶۱
	.
	.
	.
	.

نه هغه زړه هغه دماغ او هغه زه پاتې يم
خدايزده چې څه اومه اوس څه يم بيا به څه پاتې يم

تاب د سخن مي پاتې نه دی نور ليکلی نه شم
د يو ناتوانه اسويلي غوندي په خوله پاتې يم،

حمزه بابا

د سريزي په ځای

زما ليکنو ته:

يو: ليکنې مي د ځان روغ ساتلو له امله کړي، چې دا دنده يې سرته
رسولي او رسوي يې.

دوی: په ليکنو مي ډېر کار کړی او په پوره پاملرنه مي پوره کړي.

دريم: دا چې ليکنې مي د ځان له پاره کړي، نو هر ورو زما په اند او
زما تر توانه بني دي، ځکه چې څوک د ځان لهپاره کار کوي، هغه
بڼه وي.

که چېرته مو ولوستلي او سمون مو يې راسره گډ کړ، کېدی شي
بني شي،

دا مي د رښتيا د اځان پالنې له پاره څه نه دي کړي، خو که څوک ترې
— او ورسره خوښ وو، خوښېږم او که د چا د اند سره سمې نه وي،
نه پرې زړه بدی کيرم.

دا مي اوس د بلدتيا ناروغي ده، لکه چې څوک چرسی وي.

دا سریزه می د لومړي اړیکو یونو له پاره لیکلي وه:

له هرڅه لومړی مشوره: که هرڅوک یا ښه یې هر پښتون غواړي څه زده کړي اوڅه ورزده کړي، که دا پښتو ژبه هم وي، باید د یوې وتلي دباندي ژبې څخه د همدې موخو له پاره گټه واخلي، یعنی یوه د وتلو ژبو څخه باید زده کړي.

په پوهنه او پوهنیزوڅه لیکلو کې زما د مرستي ژبه الماني ده او داسې لږ انگرېزي، دا هم د الماني په مټه، دا په دې مانا چې د لیکلو له پاره می وتونژبه (ترې ژباړې ژبه) الماني او موخه-ژبه (پرې ژباړې ژبه) پښتوده. دا هم باید ووايم، چې د الماني گرامر د پښتو د گرامر سره لږ سر لگوي او په ډېرڅه کې سره ورته والی لري.

ژبه مو له جنجاله ډکه ده، ځکه چې لا تراوسه نوې د پوهني سره بلديري، نو هر اړخيزي ستونځي د بيلا بيلو مسلکي کسانو منځ کې را منځ ته کوي. زموږ ژبې يواځې په ادبياتو کې دا سي دلیدلو وده کړې، هغه هم د يوڅه په لیکلو کې، خو د ژبې لیکندود اولیکندول سره هلته هم ستونځي شته. په نورو بيلا بيلو مسلکونو کې لا همداسې ده چې ده.

یوه د مخه یادونه: یو څه چې له بلې ژبې پښتو ته را اورې یا د پښتو د سمون له پاره یې بیلگې راوړو، دا په دې مانا نه ده، چې دا د بلې ژبې انډول دې زموږ د ژبې یانې پښتو له پاره باورونه لري.

دا به نوره هم ښه داسې ووايو، چې له نورو ژبو څخه په گټه اخستنه پښتو غني کوو (هر اړخيزه) اود نورو ژبو د ويونو (لغاتو) له پاره د پښتو انډول ځان ته جوتوو.

گوره داسې نه وایم، چې وی ورته پیدا کوو، چې دا کار ناسم هم دی، یعنی ویونه نه پیدا کوو، د دوي انډول پیدا کوو.

دا چې زموږ ژبه دودې لري پاتې شوي یا اوس په وده کې ده، نود ژبو هنيزو ستونځو د هوارولو یا ستونځو بيو له پاره بیا د نورو پر مختلو ژبو څخه مرسته رانیولی شو یا اړین یو چې له نورو ژبو مرسته را ونیسو.

گرانو لوستونکو!

ما دا لیکنې لږ غزولي، موخه لنډه هم روښانه کیده، خو زه په دې اند یم، چې غزونه به تاوان ونه لري، یواځې ستاسو سره سینه غواړي.

گرامر يا ژبلار

پيل يادونه: په يوه څه کې چې هرڅومره ورننوځي، په هممهغه کچه دې د پرې پوهيدنې يا د نور څه د پوهنې له پاره ستونځې ورسره زياتيږي، چې دا هم بايد ورسره هممهاله اوبې شي، ځکه چې ماته – دا بيا په خواشينۍ وايم – په خپله ژبه کې نه دي جوتي.

ا ب پ

راځئ چې مور هم دا پيل د پښتو له تورو اب پ يا اب او يا ابپ څخه وکړو.

ولي اب پ؟

ځکه چې دا د ژبې لومړني درې توري دي.

ولي الف نه؟

ځکه چې دا ف زموږ د ژبې توري نه دي او موږ لرو، چې لیکو يې هم. ستونځې؟ که څوک يې نه پېښوي، خو نه شته او دستونځو پېښولو شونتيا تل شته.

اوس راځو تورو ته:

يادونه: دا د پښتو توري دي، عربي تورو سره گډ. بېلولو څخه يې په دې ليکنه کې ډډه کوو، خو د خبرو دي.

ا ب پ ت ث ج چ ح خ ر ز ر ژ ر س بن ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ک گ ل م ن و ه ی ي ی ی

ولي مو يا څلور وليکلي؟

ځکه چې دا څلور دي (دا چې زموږ ژبې، هان او نور ليوالان يې پنځه بولي، ناسم دي، چې وروسته به يې داسې لږ يادونه وکړوم، خو دا زما د پښتو ته ناسم راننباښل شوي ويونه) کې شته.

توري په دوه ډوله دي غبرلرونکي او ناغبرلرونکي يا بې غره. دا بې غره زما په اند دا سي لږ پېچلي وي، ځکه غره خو هر يو لري، خو د دې بې غره تورو غره د غبرلرونکي توري په مرسته څرگنديږي.

زه د زره له کومې لهنورو ژبو بېلگې نه راړم، خو د لا زياتې روښانونې لپاره له درې يوه بېلگه راوړم. پهدري کې ی څو ډوله ويل کيږي، خو دوي وايي، چې همدا يوه ی ده، موږ پرته له ی ، څلور ډوله ليکنه يې بايد وي، دا نور غرتوري يو يو بولو، خو د ويلو توپير شته، بايد وي او ورسره بلد يو، همداسې دي وي، که نه نو ليکله هغه په نړيوال اب

باندې وي، چې د هرې ژبې ويندول يا ويينه په کې شته. په دې لړلو ستونځو سره بلد يو او د نورو سره په لا نورې ستونځې زېږوي. مورځو يو غږ هم نه يو.

د بي غږه تورو سره به سر او کار ونه لرو.

غږلرونکي توري: او ی ی ی ی ی ی او زما په اند که د يوه وی پهبای کې خای ولري، يو غږ ورکوي لکه ا.

د غږ لرونکو تورو دنده:

غږلرونکي توري بي د غږ له سمبته بله دنده نه لري له دې دا پوهېږو، چې د غږلرونکو تورو له مخې مور نومونه، نومخاينوي او يا کړنې نه سره توپير يري يا بنه يي ټاکي، له دې پوهېږو، چې ټاکونکي دنده نه لري، خو په نومونو کې که چېرې پای کې راشي، نو د هغه نوم نرېښخه ترې روښانه کېدی شي. لنډ: ټاکونکي نه دي، نو ټا.....ر.

زموږ د ژبې له پاره، نه! د هرې ژبې له پاره نا يا هغه د ژبې اړوند غږلرونکي توري بسيا نه کوي، خو د هرې ژبې خلک ورسره ستونځې نه لري او زما وړانديز هم دا دی، چې په دې زيات او کم به ځانونه نه بوختوو، په ژبه کې پوره کار شته، چې هغو غورو ته يي ځانونه بايد د نورو ستونځو ازاد وساتو.

که وگورو، نو ا به څو ډوله غږونو سره مخامخ شو او همداسې د ه سره، چې په پای کې وي او دوه د وو غږونه رو، دا په دې ترې پوهېدنه نه دی، چې گوندي مورځو دې دوه وونه ولرو، دا دوه غږونه دي او څلور يي گاني.

يادونه او پام: ځنې زموږ ليکوالان پنځمه يي (ی) هم ورزياتوي، چې کړياله او نومياله يي بولي، دا په دې ترې پوهېدنه، چې يو غږ او دوه ډوله ليکنې، دا په دې ترې پوهېدنه، چې غږلرونکي تورو ته دې يوه د غږ څخه پرته بله دده ورپه برخه کړی شوه. يو غږلرونکی توری، چې څنگه غږ لري، خو په هماغه ډول به يي ليکو. يوه غږ ته به ديوه توري غږ ته به دوه دندې نه ورسپارو، دا ناسم دی او که نه؟ نو بيا داسې دندې دا نور توري يا لږ تر لږه غږلرونکي توري هم ولري (د ټولگيزوالي لار: څه چې ټولگيز کېدی نه شي يا نه وي ، هغه ناسم دی).

يادونه: اوس گورم، د گودي الف دندې نورې هم زياتې شوي او په ا، و او ه يي هم په سر ورليکي، نو فکر وکړی، چې زموږ د شمېروني د تورو گوتمی به مو څومره لا ډېرې شي.

هيله مې: راځی له خپله ځانه هر ابتکار سره مخه بنه وکړو. ژبه مو هرڅه له پيداېښته لري، دا مور ته ستونځې نه پيښوي. تاسو د ژبو په هکله د نورو ژبو کتابونه وگورئ، چې څومره پراخه دي او څومره څه بايد ولوستل شي.

مور په پوهنه کې لا تراوسه په پيل کې يو لا وروسته پاتې، چې دې وروستيو يوڅلوېښتو کلونو کې مو په شاتگ کړی او بنه پوره ډېر. پای

په ژبه کې مو ستونځې ډېرې دي. راځی، چې وگورو، ولې، څنگه او اوبی یې کوم دی؟
وايي چې: زده کړه تر مرستون پورې کيږي اوداربنښتيا ده. زه هم همدا اوس په ورب يا
کړنوی ښه پوه شوم.

Verb کړنوی، بوختوالیوی، کړوی

فعل (کړنه، بوختوالی، کړ (?). ښه یې: کړنوی، بوختوالیوی)

Verb ورب (لاتین verbum temporale، مهالوی یا وخت اړوند وی یا لنډ: وی) وختوی، بوختوالی وی د یوه ویدول له پاره د ورځني (traditionellen) گرامر یا ژبلار مسلکي وینه (افاده) ده، چې یو بوختوالی، یوه پینه یا یو حالتی په گوته کوي او ویونه په بر کې نیسي لکه تلل، خوړل، الوتل او نور.

پیژند: کړنویونه په خپله دنده کې د یوې غونډالې یو منځنی پرېدیکات جوړوي، چې په خپل گردچاپیر یا چاپیریال نور ټول ټول توکي تنظیم کړي. هغه د موضوع د رول جوړونه ټاکي او هغوي د مهال، مودال (د کړني د حالتونوسره سرواګار لري. زما په لیکنوکي گوته ورته نیولشوي) اسپکتوی (ژبلاریز وی دي، چې د یوه حالت وختی په گوته کوي) بوختوالی او نورو معلوماتو، ... ټاکونکي دي.

په الماني ژبلار (د دی به راته بڅښنه وکړی، چې الماني ژبلار لیکم. د اله دی امله، چې زه مې لیکنې د الماني په مټه لیکم، خو باور مې دی، چې د پښتو ژبلار په هکله به مې دا لیکنې هم باوري وي) کې کړنوی د بدلیدونور وي په توګه پیژند لري، چې یو بوختوالی (که بوختتیا؟)، یوه کیدنه یا یو حالت په نڅښه کوي یا ښایي. په ښوونځي ژبلار کې دا له دی امله بوختوالیوی، مهالوی، یا کړنوی هم بلل کيږي او په لاندې برخو وېشل کيږي:
په بوختوالی/کړنه کې(ژرل، ګوتنیول، ورکول).

کیدنویونه (لوییدل، زورېدل) دا داسې ویونه دي، چې کړنوي ته اړتیا نه شته دا کړل کيږي نه، دا کيږي یا کیدل کيږي.

یادونه: کړنه او کیدنه: کړنه یو کړنوی لري یعنی یو څوک څه کوي او کیدنه کړنوی نه لري، هغه کيږي.

حالتیونه (درېدل، ژوندکول، پاتي کیدل یا پاتیدل). دا منځپانګې ټاکنې ته ګوتنیونه هم کیدی شي، داسې چې: شیبیزې بوختیاوي، کیدنې او حالتونه په نڅښه کولی شي(بیلګې: چمتووالی، پینه، راتلنه).

د کړنوی توپیر د نورو ویونو سره په دی کې دی، چې دا یواځې ښه- بیدلیدونکي(دا- ترنګرښه ده) ویونه دی.

۱ - سپين ځي = تلل (سپين) = ت (س)

۲ - پيشو مورک ونيوه = نيول (پيشو، مورک) = ن (پ، م)

دا سم انديز جوړښت د ژبلارې کرن-ارزښتوالي ځانگړی ډول جوړوي.

داسې لږ نوره روښانه - ونه هم، چې زما (دژبلارې له مخې د ،، زما، په ځای، دما، سم دی) ورته پام راوگرځيد:

کرنوی: تلل: لارم يا ځم،

مهالوی: تلل: ځم، تللم، لارم، تللی يم، تللی وم

بوختواليوی: بوختتيا وي: کتابلوستل.

منډې وهل.

او سپورت کول.

څوبيلگي: تلل

مور کابل ته ځو.

تاسوکابل ته ځی.

هغه کابل ته ځي.

لنډ: ځو، ځی، ځي، ځي، ځم.

نورې بيلگې که غواړئ تاسو راوړلی شئ.

مور په پښتو کتابونو کې تر اوسه زده کړي، چې د عربي فعل يا ورب ته کړ وايي.

يادونه: مور د فعل سره دوه ستونځي لرو.

۱ - کړ که کړنه يا بوختتيا (بوختوالی)

که رښتيا ووايم په کړنه پوهيږم، چې دا د کړل لاس ته راغلی او که بل څه؟

که دا د ،، کړل،، له پاره کړ وي، نو کړل نوم په کړنه جوړيږي اونه په کړ

۲ - پوښتنه داده، چې ايا کرنوی په کوم پای توري يا په روښانه توکله يې که ووايو په کومې يې سره ټاکل يا ښوول کیدی شي؟

ما په پورته ،، ځی،، د ،، ئ،، سره ونه ليکه، له دې امله، چې د توري له مخې کړنه او نوم نه شي ټاکل کیدی. دا ژبلارنه ده. دا ،، ئ،، يواځې د دريم ډبرگونو يا ډبر کړو له پاره زمور ليکوالان کاروي، د دې نور سره څه او همداسې د نورو بيگانوسره.

بيا ،، ئ،، ته

۱ - د غلامی کړی ماتي کړی

که دلته ک-ری ماتیري یعنی ... کری، نو غلامی ته

وری خوری وریژي وری اوخوری.

و-ری، خو - ری او وری، خوری

دلته به د دی سره څه کوو. اویا دا لاندی:

۳ - ولی ولی ولی.

بیا: ولی(؟) ولی(بوتی) ولی(کرنه: وپستل).

دا د ۳ - دري ویونه په شپږ کډوله ډوله لیکل کیري او ۱ - په دوه کډوله ډول.

دلته گوره دري وي دي اود دوه -وو وینه هم یو ډول ده، نود دی سره به څه کوو

مورتول باید په ژبلار پاتي شو.

ژبلار بنوونه مورنه جوړوو، ژبلار بنوونه له ژبي څخه راوځي. ژبلار په ژبه کي شته لاري بیرته ورکوي.

کرنوی موداسي لنډ وڅیره. داپوره اوږده موضوع یا د خبرو ده، خومور به په همدې بسیاوکرو.

دا چې زه بي له شوخی په دي اوداسي خبرو کي نوی زده -کری یم، نوستاسومرستوته هیله لرم.

هیله ده له،،،، تیر شی او یا یې په دلایلو ودان وښایي. دا دلیل نه دی، چې ده یا هغه لیکلي اودا هم نه، چې کری اوکری سره توپیر کری.

د یوه کار کول یا کرل، یو څوک یې کوي یا کړي او په یو څه یا یو چا کیري. دي ته وایو: کرنه، کرنی، پرېکرونی

گرانو ژبپوهانو. زه تاسو ته لوړه کوم، چې زما لیکنې دچا مخامخ لامل نه لري او نه یې د کومو گندو له امله کوم او نه د ځانپالنې له امله. موخه مې ځان روغ او اند کارنده ساتل دي، چې لیونی نه شم. پای

ژبنیزو توکو پیژند:

دا چې د ژبپوهانو له انده د ځنو ژبنيزو توکو روښانه پيژندنه شته، نو لهدي امله مي د ځنو له پاره دا پيژندونه بيا بيا راوري، هيله ده، چې شتري مو نه کړي. که د ليکنې په ترتيب کې مو ناسمون سترگو ته کېده بخښنه به وي، خو دې پيژندونو ماته پوره خوند راکړ.

وی:

يو وی يو خپلواک ژبنيز يوون (يووالی يا يا ناسم يي واحد) دی. د يوه غږ يا سيلبي سره په مخامخوالي دا په پيداېښتي ژبه کې پرته له غږ يا سيلبي يوه خپلواکه مانا هم لري. يو ټوليز باوري پيژند د دې له پاره نه شته او ستونځمن هم دی. دا موضوع ډېره اوږده څېړل شوې، ما يې يواځې هغه لنډ پيژند له تاسو سره بيا گډ کړ. پورته مو وويل چې وی ټوټه کېدی شي، مگر مورفيم نه ټوټه کېدونکی دی او کېدی شي، چې دا يو مورفيم يو وی وي.

بيا د غږونو ډولونه او نورې ځانگړتياوي هم شته، چې هغه په دبانديو د پرمختلو ژبو په ادبياتو کې هرو مرو شته او په ښه توگه.

بيا:

وی څه شی دی؟

يو وی يو خپلواک ژبنيز يووالی (ناسم يي واحد) دی. په پيداېښتي ژبه کې دا – د غږ يا سيلبي مخامخ- يو خپلواکه يا ښه يي نارونده مانا لري. يو ټوليز منل شوی پيژند نه شته او ستونځمن هم دی، ځکه چې دا د کليمه، ، وی ،، د ژبپوهانو منځ کې يا پوره اوبی نه ده او يا يې په بل څه يادوي. گومان مي دی يو فرانسوی ژبپوه د ،، وی،، په ځای ساده ،، نڅښه،، کاروي. دلته هم د ليکلو او روښانه ونې، ښه يي څېړني اړتيا شته او په نورو ژبو کې خبرې پرې شوي نورو ژبو کې يې وگورئ..

کلمه څه شی دی؟

Begriffstrem; ; کلمه انگرېزي او الماني يي

د وی ،، کلمې ،، سره د يوې نڅښه ونې يا يوه اندلرني يا حدث و هني مانامخپانگه ويل کيږي يا پوهېدل کيږي. يوه کلمه يو سيمانتيکي يووالی جوړوي، چې د يوه نومخاينيو ي يا يوه اند برخه ده. دا هم همدومره. پوهېږم، چې دا څه همدومره روښانه ولی شم، ډېر وخت نيسي، چې دا سرته رسوم. ډېر نه دی، خو ورسره بوختيا بايد زياته وي (په بخښنه).

غونډاله:

يوه غونډاله له يوه يا ډېرو ويونو جوړ رابند ژبني يووالي (واحد ناسم دی) دی. د غونډالکليمي پيژند له بېلابېلو ليدلورو ورکړ شوی دی، چې يو بل سره نه پټوي يا بنه يې نه پوښوي. په ټوله کې يوه غونډاله له ژبپوهنيزې لارې، د يوه ستر يووالي په څېر، پيژندل کېدی شي، چې د سينتاکس (پيژند يې ورکړل شوی) له لارې ورکول کېدی شي. ځنې څرگندونو غونډاله د خبرو اترو ۰ کمونیکېشن) د خورا کوچني د پوهونې يووالي پيژندل کيږي. خبرکړنې (خبراکت) په څېر منځ ته راتلی شي، له بله انده دلته د څرگندونې کلمه کارول کيږي

د غونډالې کلمې ټاکلو له پاره ډېر ډوله ليکنې يا اندونه شتون لري، چې د ټولو يوځايکونه نږدې ۲۰۰ ته د غونډالې پيژندونه رسيري. هر ژبني ښوونځي خپله ځانله د غونډالې پيژند منځ ته راوړي. بېلابېل سم انديز، فلسفې، د خبرو اترو پوهنيز او ساپوهنيز اړخونه لږ يو بل سره يو غږيز کوي ليدل کيږي. ورته نيولکيږي، چې چې د نڅښونو پسي غونډاله يوه يواځنې کلمه ده، بلکه يوه ټوله کورني، چې يو بل سره غوڅوونې يا گډ غوڅوونکي په دې مانا چې گډ څه سره لري) ځان پسي لري.

Definitionsbefund ۱ . ۱ پيژندپيداگونه

Schulduden1.1.1 د ښوونځي دودن

Grammatik-Duden1.1.2 گرامر دودن -

und Prädikateinheit -Satz als Subjekt1.1.3 غونډاله د سبجکت- او پرېديکات په څېر

oder Textelement -Satz als Rede1.1.4 غونډاله د خبرو- يا ليکنوکي په څېر

Satz als kommunikative Einheit1.1.5 غونډاله د خبرو اترو يووالي په څېر

دا موضوع نوره نه غزوو، که څه هم ډېره خوندوره او په زړه پورې ده.

د پيژند پيداگونه :

دلته کېدی شي د غونډالې يوڅو خواره شوي پيژندونه بېرته ورکړی شي:

د ښوونځي دودن - (دودن د الماني ژبې شننيزه کتابونه دي، چې په هره څانگه يانږدې په

هره څانگه کې يې لري): د غونډالې د ښوونځي دودن پيژند دی: ،، ژبه يو رابند ژبني يا

ترلی یووالی دی، چې له کوچنیو یوونونو (ویونه او ویونډلې یا - گروپونه) یوځای (ایینوول) شوي،،

دا چې غونډالې د یوه وي سره شتون لري (بېلگه یې : څه) ، نو کېدی شي د یوې داسې غونډلې پیژند د وی څخه توپیر ونه لري. یا توپر نه شو کړی. دا هم روښانه نه ده،، چې ژبني یووالي لاندې څه پوهېږو. یوه ویدله (سنتاگما) هم په خپل دننه کې هم رابند یا پوښلی ژبني یووالی دی. نو له دې امله په پورته پیژند کې دویونو پسي راتلنه یا تعقیب په خپل دننه کې یو ژبني رابند یا پوښلی یووالی دی

نو له دې سره پورته پیژند د ویونو پرلپسې (راتلنه) ،، په خپل دننه کې یو رابند ژبني یووالی دی.،، یو په خپل دننه کې رابند ژبني یووالی، بی له دې چې د پیژند له مخې روښانه وی، چې د څه له امله یا کومې لارې یوه داسې ویدله دې ځان له یوې غونډالې سره بېل کړي

غونډاله ستر یووال یا یوون (واحد ناسم دی) دی، چې د سینتاکس له لارې جوړېدی شي،،

د بلومفیلد پیژند له مخې: غونډاله،، د خورا لویې خپلواک سینتاکتیکي بڼې په څېر ، چې د خپلې لوري د هیڅ گراماتیکي جوړښت په یوه خورا لویه سینتاکتیکي بڼه کې خوندي نه ده. ،،

د دودن گرامر: د دودن گرامر زیات غونډالې زندونه راته وړاندې کوي:

،، یوه غونډاله یو پوښلی یا رابند یووالی دی، کوم چې د سنتاکس له لارې جوړ شوی دی

مور نا پوره غونډالې هم لرو، چې په لاندې ډول یې لږ روښانه کوو:
ناپوره غونډالې :

- د،، غونډالي،، کليمې لاندې نا پوره غونډالي هم راځي، نو داسې غونډالي چې د هغوي اړتيا له مخې يا اړينډوله د غونډالي يو يا ډېر غړي نه وي. بېلابېل تيپونه سره توپير لري:

Anakoluth[on] (= Satzbruch غونډالماتي دنه

،، په څه مو غوښتل بيا... هو بيا مې په ياد راغلل: دا د پرون لوبي په هکله،،

يوه پېچلې غونډاله د غونډالري او غونډالزياتونو سره سرې يو غونډالراگرځي دونکې هم بولي.

غونډالي کړي شي د يوه يوه تروني (سيډېتيک) يا د ډېرو ترونو (پولسيډېتيکي) يا بې تروني (اسينډېتيکي) يو د بل سره وتړل شي.

Beispiel: سينډېتيکي: :

سينډېتيکي: ،، زه راغلم، ما وکتل او زه بريالی شوم،،.

پوليوسينډېتيکي: ،، زه راغلم او ما وليدل او زه بريالی شوم،،.

اسينډېتيکي: ،، زه راغلم، ما وليدل، زه بريالی شوم

- نوميزه غونډاله، چې ډېر وخت ترې غونډالي بې له مرستندوي کړني دي پوهيږو.

بېلگه: ،، بنځه لاره، پيسې لاري، کور لار

توليز پيژند يا غونډال جوړښت بڼونه: Syntax د سينټاکس

ننځينو ته گډوله لارسيستم پوهيږي

دا لاندې ليکنه، چې الماني ژبې په مرسته ليکل شوې وگوري، چې د پښتو سره سرخوري او که؟ او که نه نو په گډه يې راسمولی شو.

د غونډالو جوړښت

غونډالي د ژبې د توکو له يوځای ايښوولو

څخه جوړيږي.

گډوله غونډالي- پيلونه

يوه گډوله غونډاله له دوه يا ډېرو پوره غونډالو جوړه ده، چې هغوي يو د بل سره تړلي ، سم انديز خپلواکې غونډالي دي، چې گډه موضوع لري او تړنويونو، او، او همداسي ،،يا،، سره تړل کيږي. دا ډول غونډالونه تنظيم شوي (بنسټغونډاله يا اصلي غونډاله) تړنه بلل کيږي. تړنويونه (د بېلگې په توگه يا، او) سړی منظمکونکي تړنويونه بولي.

بېلگه: او

سپين له ننګرهار څخه راځي. خوره له خوست څخه راځي..

سپين له ننګرهار څخه راځي او خوره له خوست څخه راځي

زیات وخت د دوه غونډالو منځ کې یوه سم اندیزه ترنه شته وي یا شتون لري.

په لاندې بېلگه کې دویمه غونډاله د لومړۍ غونډالې له پاره یو لامل دی او لومړۍ غونډاله د دویمې غونډالې یو سم اندیز پسي رتله یا پرلپسي ده.

بېلگه: پرلپسي (تعقيب) – لامل

هغه نه راځي. هغه ناروغ دی. د دوه غونډالو سم اندیز گډاریکوالی د دوه ترنویونو له لارې جوړیږي. سړی کړی شي د یوه سم اندیز دلیل-پرلپسي-اریکي د بېلگې په توگه ترنویونه (ولې) چې، له دې امله، ، ځکه چې و کاروي.

بېلگه:

دا(ولې) چې: هغه نه راځي، دا (ولې)چې هغه ناروغه دی

له دې امله: هغه ناروغه دی، له دې امله هغه نه راځي.

ځکه چې: هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغه دی.

ترلشوي غونډالې د یوې کوما له لارې سره بېلېږي. ترنویونه لومړۍ او یا دویمې غونډالې پورې اړه لري. هغه دا غونډاله ،، په نخینه،، کوي. سړی کړی شي د ځنو ترنویونو له لارې (د بېلگې په توگه ځکه چې) د غونډالو لړۍ پرلپسي سره بدلې کړي، د ځنو سره نه (د بېلگې په توگه داچې، له دې امله).

بېلگه: ځکه چې

هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغ دی.

ځکه چې هغه ناروغ دی، هغه نه راځي.

بنسټغونډال – او ځنگیز غونډالتړنه

ترنویونه د کړنې یا کړ ځای ټاکي. د کړنځای ټاکنې پسي سړی کړی شي د سم اندیز غونډالتړني دوه اړیز- یا اصلي ډولونه سره بېل کړي:

لومړی داچې ترنه، چې په هغې کې کړنه په یوه غونډاله کې په اخر ځای کې ولاړه وي (که غواړی: ځای په ځای وي). د تړني دا ډول ځنگیز غونډالتړنه بلل کیږي یا سړی دا ډول ترنه ځنگیز غونډالتړنه – یا نیممنظمه ترنه بولي. ترنویونه سړی نیممنظمه تړوني بولي.

بېلگه: ځکه چې (ځنګیز غونډالترنه=کرنه په پای کې)

هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغ دی.

په الماني ژبلاړ کې.

دویمه ترنه، چې په هغې کې کرنه یا کر، چې د هغې سره په دواړو غونډالو کې په نورمال ترتیب کې ولاړ وي. دا ترنه ادوربال (یا ارجمله) ترنه بلل کیږي.

الماني یې:

Beispiel: *deshalb* (Hauptsatzverbindung = Verb in Position 2)

Er ist krank, *deshalb* kommt er heute nicht.

که دا پورته په الماني ترتیب وژباړو، نو وبه لیکو: .

په سمه پښتو کې: دا په پښتو کې هم ورسره بلد ځای کې راځي .

بېلگه: له دې امله:

هغه ناروغ دی، له دې امله هغه نن نه راځي.

الماني ګرامر کې:

بېلگه:

Beispiel: *denn* (Hauptsatzverbindung = Verb in Position 3)

Er kommt heute nicht, *denn* er ist krank.

په پښتو کې دا هم په هغه د پښتو ګرامر ورسره بلد ځای کې راځي.

بېلگه: هغه نن نه راځي، دا چې (ځکه چې) هغه ناروغ دی.

په پښتو کې، دا چې، او، ځکه چې، زما په اند همغه یو ډول دي او که څنګه؟

ترنویزې ویېنې (یا افادې)

سړی کړی شي د غونډالو یو سم اندیزه ترنه د ترنویونو له لارې ووايي (افاده کړي). له دې سره یوه برخه غونډاله نومیزه کيږي او په یوه ترنوییزه ویننه کې په یوه غونډاله کې ورکيږي.

بېلگه: ځکه چې – له امله

ځنګیز غونډالترنه: ځکه چې (یا دا چې) هغه ناروغ دی، نن نه راځي

ترنوییزه ویننه: د هغه د ناروغتیا له امله هغه نن نه راځي.

ترنوییزه ویننه کې په غونډاله کې د کوما له لارې بېلیدنه نه راځي.

حالتونه او ،،زما،، که ،،دما،، او نور Causus

یادونه: دا لیکنه به کیدی شي بیا ځل څه ولري، خو بیا همغه مثل دی چې دوه واره کنډلی کلک وي.

له هغه وخته مې چې د نومخانیوو او حالت په هکله لیکنې کړي، نو د هماغه وخت راپه دېخوا مې زړه وو، چې دا لیکنه سرته ورسوم، خو په خپل اند او فکر مې ورسره ستونځې هم پوره دېرې وې. په دې لیکنې دادی پیل کوم، په دې هیله، چې ژبپوهان او نور د ژبې مینه وال به په کې شونې ونډه واخلي، زه یواځې دا موضوع تاسو ته د خپل اند سره وړاندې کوم. دا چې ځنګه مخ ته لاړ شو او لاسته راوړنه به یې ځنګه او څه وي، دا تاسو ژبپوهانو ته درپاتې دی.

زما لیکنې ټولې د الماني په مرسته دي، نو دا چې په الماني کې حالت ځنګه دی، هلته روښانه لار شته او ټولې لارې هم د نومخانیوو او نورو له لارې روښانه شوي دي، خو په پښتو کې داسې نه ده او زه ورسره ستونځې لرم، چې دا نو باید ځنګه وشي. دا چې پښتو هم یوه پوره ژبه ده، داسې لارې یا خپلې لارې لري، چې زه یې تاسو ته مخ ته کوم او دا چې ځنګه وشي او ځنګه د ژبلارې له لارې دي، ستاسو دنده دي وي. که په دې هکله لیکنې ولرو، زه لکه تل په خواشینۍ وایم، چې ترې خبر نه یم او که لیکنې وي هم باور وکړی، چې دا به خپل بلډولوالی ولري او تاسو به گډ کار ته راوهڅوي.

گرانو لوستونکو!

د دې ليکنې څخه مې موخه دا ده، چې دا حالتونه مور په پښتو کې وڅېړو ، چې څو او کوم دي او په دې برسېره د همدې حالتونو په بنسټ يا مرسته وڅېړو، چې دا د ملکیت له پاره دا دما، دتا سم دي او که نه زما او ستا. مور دا دواړه په ژبه کې لرو، چې ځنې ځايونه دما، دتا او ځنې بيا زما او ستا وايي. دا يوه پوهنيزه څېړنه ده او دا اجازه به ځان ته ورکړم، چې له تاسو درنو ژبپوهان او مينه والو لوستونکو څخه د گډ کار هيله وکړم.

دا حالتونه د پوښتنو په بنسټ رامنځ ته کيږي

نوميناتيو **Nominativ** (له لاتين څخه، نومونى يا نومونيز) په گرامر کې د يوه حالت نومونه ده، چې د هرڅه له مخه (سمه ليکنه يې: له هرڅه دمخه) په جمله کې د شي د نخبونې په چوپړ کې دى، د دې له پاره دا هم تپيکي دى چې د يوه شي د خپلواک کارونې له پاره رامنځ ته کيږي (دا په دې مانا چې بې د بل له واکه).

لنډ: دا حالت دى، چې د ،، څوک-، چا - او څه حالت،، بلل کيږي، د يوه حالت سيستم په توگه رامنځ ته کيږي، چې دا نوميناتيو - اکوزاتيوسيسټم بلل کيږي.

بيا: د نوميناتيو يا د ،، څوک،، چا - ،، او ،، څه شي،، حالت.

مور د گړنو يا کر له مخې د دوه ډوله ليکنو سره مخامخ يو:

لومړى:

سپين يا هغه کار ته ځي

سپين يا هغه کار ته لار

سپين يا هغه به کار ته لار شي

سپين يا هغه کار ته تللى وو

څوک کار ته.....

سپين يا هغه

زه کار ته ځم

زه کار ته لارم

زه به کار ته لار شم.

زه کار ته تللى وم.

دويم ډول يې:

زه منه خورم

زه به منه وخورم

ما منه وخوره

ما منه خورلي وه.

دا همداسي د دويم كس له پاره ته او تاسي راځي او د ريم كس له پاره هم هغه او هغه راځي(په دې دريم كس كې ليكنه يو ډول ده، خو د ويلو څخه برېښي، چې لومړی ه څرگنده يا روښانه ه ده او په دويم كې بيا دا پڅه ه ده او كه بل ډول يې بولي. هغه زور او زوركي مي ښه نه راځي)

يعني په دريوارو كسانو كې يې توپير يو ډول دی، چې د كړنې پرته يې په څو كړنو كې نومخاينيوى هم بدليري، نو له دې امله دا د څه - ، چا- او څه حالت دي.

مور كار ته ځي.

څوك كار ته ځي؟ ځواب: مور

كالميښځى خرابيري.

څه شى خرابيري؟ ځواب:كالميښځى

يادونه: ماته هم دا نومونه توكلې د ليكوني (قلم) خولې ته راځي.نه پوهيرم،،چې دا اله، چې كالي پر پمښځي،كالميښځى، كالميښځونى يا كالميښځونكى وبلو. او كه نه،نو كالي مينځلو اله. څنگه مو چې خوښه وي.

جينيتيو Der Genitiv

جينيتيو د الماني گرامردويم حالت دى.

دا به مور په پښتو كې هم اسې روښانه كړو، چې د خبرو بايد وي:

لومړى: دا حالت د ملكيت حالت يا د ،،،،دچا،، حالت په نامه هم ياديري.

يادونه: په نوميز حالت ،، چا-،، وو او دلته ،، د چا-،، حالت دى.

بيلگي: ،،د گاوندې كور،،.

دا د چا كور دي. دا د گاوندې

،، د يوه لري زنگ غر،،.

د جينيتيو ،،په څه (شي)،، حالت

هغه په غلا تورن دی.

هغه په څه (شي) تورن دي؟ ځواب: په غلا

Der Dativ داتيو

داتيو د الماني ژبې دريم حالت دی يا په جمله کې دريم حالت په گوته کوي. داتيو د ،، چاته حالت،، هم بلل کيږي.

د داتيو له پاره په الماني پوښتنه پوښتنه کيږي، چې چا ته؟

بيلگې: زه دې ميرمن ته د يادښت کتابچه ورکوم. چا ته د يادښت کتابچه ورکوم؟ ځواب: ميرمن ته.

هوگی سوغات سپين ته ورکړ.

هوگی سوغات چا ته ورکړ؟ ځواب: سپين ته

زه زما (دما) ملگري ته يو کتاب سوغات ورکوم.

چا ته سوغات ورکوم؟ ځواب: زما ملگري ته.

اکوزاتيو Akkusativ

يادونه: د دې حالت اړونده حالت ليکنې په نورو حالتونو برېښي.

اکوزاتيو يوگرامري حالت دی. په ورځني الماني گرامر کې دا د څلورم حالت سره ترتيبیږي. د دې د روښانتيا له پاره په الماني کې پوښتنه کيږي، چې ،، څه (شي)،، يا څوک او که ،، د چا؟؟؟،، نو دا له دې امله د څوک حالت هم بلل کيږي.

اکوزاتيو: د ،، چا - يا څه شي حالت

بناغلی سپين خپل ورور گوري

بناغلی سپين د چا ليدنه کوي؟ ځواب: د خپل ورور

دا پورته غونډاله زموږ پښتو کې داسې ورځنی نه ده، نو دا څنگه ده؟ سمه او که ناسمه.

زه خپل ملگري ته يو کتاب دالی يا سوغات ورکوم.

زه خپل ملگري ته څه شی سوغاتوم يا سوغات ورکوم؟ ځواب: يو کتاب

دلته له هرڅه د مخه يوه يادونه ده، چې بايد پام موورته وي:

ما دلته سر بل ليکلی يا پ، دلته د پښتو اوستربلونه زيات دي او همداسي کيدی شي سیرکومپوزېشنونه هم وي، چې هغه به گران لوستونکي په اړونده ځای کې ولوستلی شي. د نه کار څخه نیمگړی کار هم هر وروسته بڼه دی، په ډېره بڅښنه، که دا کار موسترې کړي. یادونه: د دې سر بلونو او اوستربلونو.... باندې خو نه پوهیږم، خو ما هغه د الماني انډول يا د یوه الماني وی انډول د دې له پاره اړیکو یونه ليکلي، ناسم نه دی، خو ستاسو خوبڼه دلته به بیا د لږ بیا لوستني سره مخامخ شو، ما که په لیکلو ستړی کوي هم، هیله ده، چې تاسو په لوستلو ستړي نه کړي.

که له الماني څخه یې راواخلو، نو (باید فکر ورته وکړو، چې په پښتو کې به څنگه وي؟) حالت يا کاسوس په الماني کې څلور حالتونه په نڅښه کوي. حالت مور ته ښايي، چې نومن د نورو توکو سره په جمله کې د نومن، د ، ملکیت، داتيو او؟؟؟؟ څنگ نورې څه اړیکې لري. نومن يا نومونه، د هغه ملگري(چې ښځينه نارينه ترې څرگنديږي) الماني یې اړتیکل)) همداسي وکیل يا نماینده (نومځاینیوی) په حالت کې جوړیږي. دې ته سړی گردان يا بدلون وايي. نومونه، اړتیکل يا نر- ښځينه والی او نومځاینیوي د خپلي دندې له مخې گردانیږي يا بڼه بدلیږي

Wofür braucht man den Kasus? حالت د څه له پاره په کار راځي؟

د دې له پاره چې د حالت موخه باندې وپوهیږو، غوره ده چې یوځل یوه جمله په پام کې راولو، چې توکي یې گردان يا بڼه بدل شوي نه وي. دلته پام ته راځي، چې دا چې دایوگوني حالتونه نه یواځې یوه دنده لري، بلکه د دې له پاره مسؤلیت يا دنده لري، چې مور وپوهیږو. یوه غونډاله چې دا په پام کې ونه نیسي د پوهېدلو نه ده.

دلته یوه بېلگه راوړو:

نابڼه بدلون سره: ښځه ورورملا لور خولي ورکوي.

بڼه بدلون سره: د ورو ښځه د ښوونکي لور ته خولي ورکوي.

لاندي یې الماني:

Nicht dekliniert: Die Frau der Bruder geben der Tochter der lehrer der Hut.
Dekliniert: Die Frau des Bruders gibt der Tochter des Lehrers den Hut.

په لومړۍ غونډاله کې د غونډالې ځانگړي توکي بڼه بدل شوي نه دي او په لاس ته راوړنه کې په اړونده حالتونو هم نه دي برابر شوي او په پام راځي، چې غونډاله پوهوړ نه ده. د دې په الماني کې (په پښتو کې بايد ځانله څيرني پرې و شي) د څلورو حالتونو غوره دی، چې دا الماني او زموږ په حالت کې دا پښتو يې وپوهيږو .

گردان يا بڼه بدلېدنه شونې کوي، چې د نومه ونې يا نوميناتيو اړيکې نورو توکو ته روښانه شي سمه گردانونه يا بڼه بدلونه يې په الماني کې سمه ده او پښتو کې به ورته پام وکړو.

دا چې په دې غونډاله کې کوم حالتونه او څنگه راغلي، د الماني څخه يې پيل کوو او بيا پښتو ته راځو.

Nominativ + genitiv Prädikat Dativ+genetiv Akusativ

Die Frau der Bruder gibt der Tochter des Lehrers den Huz

ملکیت(؟) + نوموی ملکیت+ داتیو(؟) نومن کړنه يا پرېديکات

د ورور بنځه د ښوونکي لور ته خولي ورکوي.

لږ تر لږه دلته گورو، چې د پښتو غونډاله له ملکیت څخه پيل کيږي او پسي ته به گډ فکر وکړو...

په الماني کې څلور حالتونه دي او په پښتو کې به ورته وگورو، چې ستاسو کار په کې اړين دی.

د الماني غونډاله په نومونه پيليري، خو لاندي پښتو يې په خاوندوالي پيليري، پسي نوميناتيو راځي بيا خاوندالی پسي داتیو پسي خولي باندي پرېگړه نه کوم، چې د گرامر له مخې څه شی دی او پسي ورکوي پرېديکات يا کړنه ده.

د پښتو حالتونه يې داسي

د ورور بنځه د ښوونکي لور ته خولي ورکوي.

د دې پوښتنه به داسي وکړو:

د چا څوک د چا چاته څه شی ورکوي؟

واکوالی نومونه واکوال داتیو نومونه کړنه.

دلته په پښتو کې د اکوزاتیو حالت گومان می دی نه شته. پوښتنه دا ده، چې ایا مور د اکوزاتیو حالت لرو او که څنگه؟ دا د خبرو یوه موضوع باید وي. په الماني کې هم کله کله داتیو د اکوزاتیو سره رآځي. په پورته غونډاله کې خولی په الماني کې اکوزاتیو دی، خو پښتو کې داسې برېښي، چې نومیناتیو دی، و بیا هم پوره څېړني ته یې اړتیا شته.

نوموی کېدی شي د چا /څه شی له ؟ له لارې وپوښتل شي.

دا حالتونه چې پیژندل – او څېړلکيروي د همدې پورته پوښتنویونو له لارې کيږي.

په پښتو کې نومخاینیوي او حالتونه

ما تراوسه له تاسو سره د الماني نومخاینیوو او همدا ډول د حالتونو په هکله خپلي لیکنې گډې کړې. رآځي، چې وگورو، چې دا به په پښتو کې څنگه وي. دا به هم له الماني څخه په گټه اخستنه باندې ودانې وي.

په پښتو کې نومخاینیوي:

په الماني کې مو ولیدل، چې د نومخاینیوو ډېر ډولونه دي، خو مور په پښتو کې گورو چې پیداېښتي باید بل ډول وي، زه به یې له ډلې دا لاندې راواخلم او نور به هم سره خبرو ته راواچوو.

Personalpronomen ځانیز یا شخصي نومخاینیوي

د هرې ژبې د ویونو او همداسې د نومخاینیوو جوړښت سره توپیر لري او باید یې هم ولري، دا پیداېښتي ده. دا نومخاینیوي په الماني کې ډېر ډولونه لري، خو مور په پښتو کې دا ساده څېړو او په نورو ورو غټو یې نه غږېږم، دا به نورو گرانو د ژبې مینه والو ته پرېږدو.

نومخاینیوي د کړنو ډولونو سره هم توپیر لري، چې په لاندې کې به یې وگورو:

اړيښه يادونه: مور په يوهېل ځای کې هم دا موضوع څېړلې او هلته مو پښوولې، چې زما، زخمېر، تستا، ستاسو په ځای ۍ م يې دما، دتا، دمور، دتاسو دي. تاسو همبيا پوره پام ورته وکړي.

مور نومځاينيو ي لرو:

لومړی کس: زه، ما.

دويم کس: ته، تا،

نږدې دريم کي نارينه: دی ، ده،

بښځينه : دا ، دي

دريم لري نارينه: هغه (دلته ه روښانه ده)، هغه (دلته ه پڅه ده)،

بښځينه: هغه، هغي.

زيات يي : مور، تاسو، دوي او هغوي

اوس غواړو دا په غونډالو کي وکاروو:

زه اوس غواړم يواځي د لومړي کس له پاره دا د کړني سره وکاروم. او وبه گورو، چې توپير يې د نورو ژبو يا د الماني سره څه دی. الماني غونډالي به را نه ورو، يواځي به يې څرنگوالي ته کوته ونيسو.

د ځم يا تلل سره: زه ځم ، زه لارم، زه به لار شم، زه تللم، زه تللی وم.

گورو دلته په ټولو مهالونو کي همغه ،، زه ،، راځي.

د يو بلې کړني ،، خوړل،، سره:

زه منډه خوړم، زه به منډه وخورم.

ما منډه وخوره. ما منډه خوړه. ما منډه خوړلی وه.

په پورته کې د ،، خورل،، سره گوري، چې په ځنو مهالونو کې ،، زه ،، راځي او بيا دا ،، زه ،، په ما اوږي يا د زه په ځای ما راځي.

موږ داسې مخ ته ځو:

لومړی:

په دې نورو، يعنې د دويم کس او دريمو کسانو له پاره هم په همدې ډول د کړن د بڼه بدلون سره په ځنو کړنو کې نومځانيوی هم (بڼه) بدلېږي.

له پورته نومځانيوو برېښي، چې د زه، ته، دا، هغه(؟)روښانه يا څرگنده ه) له پاره زيات نه شته، چې دا د پښتو ژبې و الماني ته يوه بله ځانگړنه ده.

ځنې کسان بيا د تا له پاره زيات تاسو نه ليکي، دوي د ته له پاره تسوليکي، چې دا ناسم دی او دا تاسو د تا زيات دی او نه د ته.

دويم:

زموږ د څيرني دويمه دنده دې دا وي، چې دکومو کړنو له پاره نومځانيوي بدلېږي او د کومو له پاره نه بدلېږي او د دې له پاره کومه ژبپوهنيزه لار شته او که څنگه؟.

يادونه: په الماني ژبه کې لکه په پښتو کې چې له زه څخه بيا ،، ما،، جوړېږي، داسې لار نه شته او په ټولو وختونو کې همغه نومځانيوی راځي.

درېم:

موږ خو په الماني ژبه کې د نومځانيوو څو ډولونه وکتل يا وڅېړل. دادي د گرانو لوستونکو او مينه والو دنده وي، چې په پښتو کې هم وڅېړي، چې موږ څو ډوله نومځانيوي لرو او يا همدا ځانيز نومځای نيوي لرو او بس..

کازوس يا حالت په پښتو کې:

په الماني کې مو حالتونه د گرامر په بنسټ يا له مخې وڅېړل، چې نوميناتيو، جينيتيو، اکوزاتيو او داتيو دي. راځی، چې دا او يا موږ دا انډول څنگه بيا ليک، ژبې سره ورته دي، خو کټمټ نه دي، چې دا ځانگړنوالی د پښتو او الماني منځ کې هم شته. راځی چې

دا په پښتو کې هم وڅېړو، چې څو او ولې شته یا نه شته او یا د دې له پاره نورې کومې لارې شته.

دا چې پښتو هم یوه ژبه ده او پوره ژبه ده، نو هر ورو په پښتو کې هم د دې له پاره د لیکنو او ویلو اندول یا د موخې روښانه ونې له پاره څه لرو، چې په دې به سره اندونه گډ کړو.

موږ دا د الماني حالتونه یو ځل را اخلو او بیا یې هر یو د پښتو د څرنگوالي سره پرتله کوو:

. موږ یې الماني لیکو او په پښتو یې هم ژباړو. په پښتو به یې نو پیدا پښتې ده، چې د پښتو ژبلاړ سره لیکو او بیا به یې څرنگوالی څېړو

لومړی حالت نومیناتیو:

Der Vater schießt ein Tor!
Wer oder was schießt ein Tor? Der Vater!

پلار یو گول کوي یا وهي
څوک یا څه شی یو گول کوي یا وهي؟ پلار!

یا دا لاندې

پلار یو گول وواهه.

چا یا څه شي یو گول وواهه؟ پلار!

دلته په پښتو کې گوره څوک او چا راغلل

دویم: د ملکیت حالت

Wir gedenken der Verstorbenen.
Wessen gedenken wir? Der Verstorbenen!

مور د مرو دعا کوو

!مورن د چا دعا کوو؟ د مرو

یا دا داسې هم سمه لیکو:

مورن مرو ته دعا کوو.

مورن چا ته دعا کوو؟ مرو ته!

په پورته پښتو دوه غونډالو کې مورن دا پوښتنویونه داسې کارولې: (د) چا او چا (ته).

دریم: کموتاتیو حالت

Das Auto gehört der Mutter.
Wem gehört das Auto? Der Mutter!

دا موټر د مور دی. او که غواړئ: دا موټر په مور پورې اړه لري، خو زموږ له پاره یې همغه لومړی لیکنه سمه ده او ورځنۍ ده.

دا موټر د چا دی؟ د مور!

څلورم: اسوخیاتیو حالت

Das Mädchen sucht ihren Bruder.
Wen oder was sucht das Mädchen? Ihren Bruder!

نجلی خپل (د هغې) ورور لټوي.

!نجلی څوک یا څه (شې) لټوي؟ د هغې ورور

مور ته په پورته کي يواځي يو د نوميڼاتيو حالت روښانه شو، چي په پښتو شته، نور څه په داسي روښانه توگه، چي هغه دي کوم يا څنگه حالت وي، نه شو کتلي، د حالت د پيژند په بنسټ، مو دي لاندې ته مو پام راوړي:

مور د څوک او چا څخه پرته نور لرو چي هغه د چا سره يوځای راوړل کيږي او يوه موخه ترې روښانه کيږي، د ، د ، او ، ته ، په مرسته، چي زه يي همدا راوړم او نور کار دي زموږ د ځوانو ژبپوهان په لاس کي وي، خو دا دوي د بلې ژبي له مرستي پرته نه شي کولي، مور بايد خپله ژبه يا ښه يي د ژبي ژبلار د نورو ژبو ژبلار په مرسته کره او پوره کړو.

يو د ، د ، سره غونډالي چي راځي ملکيت په کوته کوي او د انډول نومځاينيو سره.

بېلگي يي

دا د سپين کور دی. د ملکيت د مورفيم يا يو سي لبي ، د ، سره

دا د جنيتيو د حالت سره انډول دی، خو پوښتنه اوس دا ده، چي ايا دا ، د چا، مور دا حالت بللی شو او که دا يواځي د ، د ، حالت بولو، چي دا هم د څيړني دی.

دا د چا کور دی؟ د سپين!

دوه: مور ، ته ، لرو

زه خپلي دا خبرې يا ليکنې په دي هکله دلته پايوم او نور مي گومان کوم بس دی. که ما په خپلو پخوانيو ليکنو کي څوک زړه بدي کړي وي، د هغوي څخه زياته بخښنه غواړم. هر څه چي کوم، گومان مي دی، چي سم به وي، خو گومان يوه پوهنيز څه ويل نه دي

زما، که ، دما، او همداسي ، زه ، او ، ما ، ته ،

پوهيرو او پيدابښتي ده، چي حالونه به په پښتو او الماني کي هرو مرو توپير لري او دا توپير به يي دومره کوچنی هم نه وي او دا هم زما (دما) له پاره بنسټيزه ده، چي د پښتو د ليکنو له پاره مي د الماني ليکنو څخه لار پيدا کړي او غوره د يوه څه لار ده، بيا پري تگ کي دونکی دی يا پري تگ کي دی شي.

اوس راخودې خپلې موخې ته، چې بايد بڼه پام ورته وشي.

مورن وليدل، چې په الماني ژبه کې د هر حالت به پاره خپل خپلواک نومخای نيوي شته او له هې څخه جوتيري، چې د کوم حالت سره سر او کار لرو، خو په پښتو کې مور داسې روښانه نومخاينوي يا نه لرو او يا مو په ليکنو کې دا سې سم د حالت په بنسټ نه دي څېړلي او دا به يې زماله پاره نوره هم بده وي، چې که وي او زه ترې نه يم خبر، خو په خواشيني بايد ووايم، چې مور په پښتو کې د پوهنيزو څه پيدا کول د ن ج له لارې نه لرو. له ځان څخه به ملامتيا لري کونم او دا په هر ژبه کې ورځنۍ ده، چې په يوه څه ډېر کسان څه ليکي.

زمورن په ولس کې دا ،، زما، ستا،، او ،، دما، دتا،،، دواړه وېني يا ويونه شته. په ځنو ځايونو کې زما، ستا، زمورن ستاسو کاروي او بيا په نورو ځايونو کې د ما، د تا، د مور ، د تاسو، د هغه، د هغوي کاروي، چې په دريم کې کې يې کارونه بيا يو ډول ده، چې له دې امله زياتو ليکونکو ته يې په ټوليزوالي کې ستونځې رامنځ ته کيږي. دلته پرې کره اړيښه ده، چې د ژبلاړې له لارې يې کوم سم دی؟

دا گرامري ستونځه يواځې د لومړي، دويم او د همدې نومخاينيوو د زياتو له پاره په ملکيت کې رامنځ ته کيږي، نو اوس بايد پرېکړه دا وي، چې دا ،، د ،، د ملکيت مورفيم دی او يواځې دا ،،د،، د ملکيت له پاره جوگه دی او که نه د دې ليکنې له دا ،، يواځې،، زما، او ،، ستا ،، د ملکيت مورفيمونه دی د لومړي او دويم کس له پاره. د دريم کس له پاره بيا هم هغه ،، د ،، د ملکيت مورفيم راځي .

راځي، چې دا زما، دما او ستا او د تا ،،،، حالتونه لږ سره وڅيړو.

اړيښه يادونه: مورن به دلته په نوميز حالت باندې هم يوه غزېدلې پام وکړو، چې هلته هم ځنې څه د روښانه ولو له پاره شته.

د دې له پاره لنډ دا حالتونه د پوښتنوسره يوڅيړو

نوميز او که نومه ونيز حالت:

پوښتنې دي: څوک، چا، څه شي

زه خم. څوک ځي؟ زه

زه مری خورم. پوښتنه: څوک مری خوري؟ ځواب: زه

ته مری خوري پوښتنه: څوک مری خوري؟ ځواب: ته

هغه (پام: دلته ه روښانه ده) مری خوري. پوښتنه: څوک مری خوري؟ ځواب: هغه
(روښانه ه)

خو دا بيا په ځنو- لکه دلته- کړنويونو کي د تیر وخت له پاره په، چا، ته اوري.

بيلگي:

ما مری وخوره. چا مری وخوره؟ ما

تا مری وخوره. چا مری وخوره؟ تا

هغه (دلته ه پڅه ده) مری وخوره. چا مری وخوره؟ هغه (دلته هم ه پڅه ده).

دا د ډېرگرو نارينه او ښځينه له پاره د ې غونډالي گران لوستونکي جوړي کړي.

يادونه ۱: زمور ځني ادبيان په دې اخرو وختونو کي د دويم کس د ډېر گرو له پاره تسو ليکي، نو گومان مې دی، چې هغوي به په دې اند وي، چې گوندي دا د ته ډېر دي. دا د ، ، تا، ډېر دی، نو له دې امله ،، تسو،، ناسم او تاسو لکه تل سم دی.

يادونه ۲: خو په دا ،، نر،، ، چې ځني ادبيان يې نرينه ليکي، نو ،، نرينه،، او نارينه باندي زه هم پرېکړه نه شم کولی، دا نارينه مو تل لروده، خو د ولي؟ له پارهيې ځواب نه لرم، نو کي دی شي نرينه وي.

مور دلته د يوه حالت سره مخامخ شو، چې د ځنو کړنويونو د کړنو سره دا ،، زه، ته، په ،، ما او تاسو،، بدليري. پوښتنه دلته ده، چې ايا دا يوه لار لري او که نه. لار به ورته پيدا کوو نه لار به يې ومو، که وه ښه او که نه نو..

دا يوه لار لري:

لومړی: هغه ويونه چې په يو څه نه کرل کيږي، دا په دې مانا، چې دا کړونى يوه پرېکړونى ته اړتيا نه لري، نو په هغو کې دا، زه، ته ...، په،، ما، تا، نه بدلېږي.

بېلگې: تلل، کښېناستل، درې دل او نور

زه ځم. ته ځي هغه ځي

زه تللم، زه تللى وم، ته تللى وي او هغه تللى وو.....

دويم د خواندوالي حالت: دا،، دچا،، حالت دى. دلته پوښتنه اوس دا ده، چې دا،، د،، د ملکيت مورفيم دى او که دا غوندې وي،، دچا،، د خواندوالي يا مالکيت پوښتنوى دى. دلته د خبرو له پاره اړتيا شته.

په دې حالت کې مور هم د ژبې له مخې يو ستر پرابلم لرو او هغه دا چې دا،، دچا،، په ځواب کې،، دما، د مور، دتا، دتاسو،، (په دريم کې بدلون نه راځي او که،، زما، زمور، ستا او ستاسو،، سم دي) (په دريم کې بدلون نه شته).

په پښتو ژبه کې د،، زما او،، ويونکي په ليکلوست کې مخ ته دي، نو له دې امله دا،، زما او ...،، د خواندوالي ځاى نيولى.

که د،، د،، مورفيم د خواندوالي مورفيم وي، نو بيا د ژبلارې سره سم،، دما او ...،، سم دي، چې توليز باور يې هم په همدې بنسټ پوره کيږي، دا په دې مانا چې د لومړي، دويم او دريم کس له پاره يو ډول راځي او ژبپوهانو ته بيا په ترې پوهېدنو کې ورسره ستونځې نه پېښيږي.

درېم: د،، چا ته،، حالت: له الماني څخه پښتو ته يې دا د داتيو حالت دى، زه نه پوهېږم، چې مور يې څنگه وېولو او ايا دا پېښتو کې رښتيا هم حالت پېښتو ته کوي او که؟ پېښتو بايد پوهنيزې څيړنې او خبرې وشي. دلايل راورل شي او سره پرې باوري شو.

دا څپلى سپين يا هغه ته ورکوم. دا څپلى چا ته ورکوم؟ هغه ته.

څلورم: د ،، پرچا،، حالت: دا چې دا اهم حالت کېدی شي، موخه ور خو دی، خو لکه د مخه هم خبرو ته اړتیا ده.

څپلی پر هغه پلورم. څپلی په (پر) پلورم؟ پر هغه.

دویمه د خبرو موضوع مو د(له)... سره، څخه ده. دا می هم له ډېره وخته په اند کې وو، چې یوه لیکنه پرې ولرم.

کوم یو او ولی سم دی؟: له تا سره کورته ځم او که د تا سره کورته ځم

د ننګرهار شینوارو اچین ولسوالۍ سره می هغه ولیده. یا که

له ننګرهار شینوارو اچین ولسوالۍ سره می هغه ولیده

د رغځي سره څنگ کې او که له رغځي سره څنگ کې.

خبره په دې کې ده چې، دا ،، د(له) رغځي،، سره نږدې دي او که نه دا د یا له د سره یو سرکومپوزېشن دی. په دې باید څېړنې وشي.

که دا ،، سره،، پوستپوزېشن وي، نو بیا دا ،، د،، او نه ،، له،، سم دی او که دا ،، د(له) ... سره، سرکومپوزېشن وي، نو بیا مو خوبنه.

بیا د حالت له پاره لنډ زما وړاندیز د پوښتنو له لارې:

لومړی: څوک، چا، څه شی.

دویم: د چا ، د څه شي،

درېم: چا ته، څه شي ته

څلورم: پرچا، پر څه (دې کې زه داسې لږ په چرت کې یم)

نور نومونه او څه مو چې زړه غواړي د گرانو ژبپوهانو دنده ده.

دا پورته برخه دلته يو حل بيا لنډه راوړو او هيله ده، چې دا بيا راوړنه به يې وزغمو. دا چې مور لا تراوسه په پوهنو کې پوره ستونځې لرو، نو د لا پوره ستونځو بيو له پاره دې دا بيا راوړنه هم زغموړ وي.

يادونه: دا څلورم لړ د پوښتنې لاندې راځي، څېړنه يې اړينه ده.

يادونه: دا لاندې ليکنه د پورته ليکنې تکرار ده، خو دلته د پښتو پهبښت پهکې فکر شوی.

ډاکتر ماخان ميری شينواری

حالتونه او په بنسټ يې ،، زما که دما،،

ما په دې هکله ليکنې کړي، خو هلته مې د الماني حالتونو په بنسټ دا کار سرته رسولی وو. اوس راحم پښتو ته، چې نو مور به ورسره په پښتو کې څه کوو؟

زه چې هرڅومره وهڅېدم، ما درې حالتونه د پوښتنحالت په بنسټ وميندل او له دې اخوا نور پرې پوه نه شوم. شايد په دې هم پوره کار شوی وي، خو بيا هم د مخ ته تېر په څېر بڅښنه دې وي.

له همدې پيله يوه يادونه.

زه به د ا حالتونه د پوښتنويونو په بنسټ وڅېرم.

(لومړی: نوميناتيو يا د نومونې حالت:

دا حالت د څوک، چا او څه شي حالت دی، چې نومځای نيوي يې زه، ما، ته، تا، هغه،) هغې او د شي له پاره هم هغه دا دې او دريم ته هم راځي. هغې، هغه .

په دې حالت کې پرته له کرن- يا کېدنوي څخه ځنې نومځاينوي هم بدليري، چې هغه کرنويونه روښانه دي.

بيا: هغهکرنويونه، چې پرېکرونی نه لري، د هغو لهپره نه بدليري او هغه کرنويونه، چې د هغوي لهپاره پرېکرونی وي، د هغو سره بدليري.

دا هم د لومړي، دويم او دريم يوگونو يا يوگړو.

بېلگې: زه خورم، ماوخوره، ته خورې، تا وخوره، هغه (ن، بن) خوري، هغه، هغې وخوره. د ډېرکړو له پاره يې بېلگې نه راوړم، هغه ساده دي. په دې حالت کې زه په ما، ته په تا او هغه، په هغه، هغې بدل شول.

د هغو له پاره بېلگه، چې زه، زه پاتېږي: تلل: زه ځم زه تللی وم.

دويم: د خاوندوالي حالت:

د دې حالت پوښتنځايينوي دي: د چا او د څه شي. په دې حالت کې ،، د څوک،، نه شته او دا نور هممهغسي راځي، خو د ،، د ،، سره. دا په دې مانا، چې دا ،، د ،، په پښتو کې يواځې د خاوندوالي مورفيم دی.

دلته يوه ستونځه شته، چې بل ځای کې مې هم څېړلي، خو دلته به يې هم داسې لږ روښانه کوم:

،، زما، زموږ، ستا، ستاسو او دما، دموږ، دتا او دتاسو،، کوم يې د ژبلاړ له لارې سم دي؟

دلته د زه، زموږ او ... له پاره دا ،، د ،، نه راځي، يايې مور نه لیکو.

بېلگې: زما کتاب، زموږ کتاب، ستا کتاب، ستاسو کتاب. خو

غوره يادونه يا غوره راوړنه:

موږ پښتانه دوه د خاوندوالي نومځايينوي کاروو: زما، زموږ، ستا، ستاسو او دما، دموږ او دتا، دتاسو،، زما په اند، چې زموږ د پښتنو دا د،، زما، ستا... نومځايينوو کسان په پوهنه کې مخ ته دي، نو له دې امله دا زما، ستا او ... کارول کيږي، خو که اوس دې پورته د خاوندوالي مورفيم، د ،، ته ژور پام راوړوو، نو دما، دموږ، دتا، دتاسو به و زما، زموږ، ستا، ستاسو ته سم وي. دا نور هم د گرانو لوستونکو له پاره د څېړنې دی.

درېم: د چا ته ، څه ته حالت دی، پوښتنويونو له مخې: دلته هم د نوميناتيو سره په پای کې ،، ته ،، زيايږي، نو له دې امله دا د مورفيم،، ته،، حالت دی، چې ما خو فکر کاوه، چې د داتيو انډول به وي، خو دا چې څنگه دی، دا دې گران لوستونکي نور هم پسې ژور کړي.

سپين ماته، تاته، هغه ته کتابونه راوړل.

زه يې دلته نور بنځينه نارينه او نور ډولونه نه څېرم. ما پرته له دې نور حالتونه ونه میندل. دا د يوې بنسټيزې څېړنې پوره ارزښت لري او بيا

دي،، زما، ستا، او ... ، دما، دتا... کي دي بيا بيا هم فکر وشي. چې زه په ،، دما، دتا باندې ولاړ يم.

زما ، ستا او نور ورځني شوي دي، خو زما موخه د پورته يادشوي د خاوندوالي مورفيم له مخې د سم او ناسم څخه ده او دا هم د ژبلاړ له لارې، زه خو د پرېکړې حق نه لرم.

هر پوهنيز څه چې راوړو، هلته سم دي، چې مخامخوالی ونه لري او ټوليز وي. بيا: د مخامخوالي په څنگ کې دا ټوليزوالی يې هم خورا غوره دی، چې بې له دې څه نه شي سم بللکېدی..

نو په زما ، ستا او د هغه په خاوندوالي يواځې دا دريم کس دا د ،، د ،، مورفيم لري او په دما، دتا او د هغه کې دا ،، د ،، دريواره لري. دا يو بدیل ټوليز نه دی او دا د ،، د ،، سره ټوليز دی سم به دواړو ته، ځکه ووايو، چې دواړه د ولس دي او د ولس څه د ولس وي، خو بيا هم کليوالي او معياري سره بېلېدی شي. بيا هم وایم، چې دا د څېړنې وړ بولم. له معياري څخه ترې پوهېدنه دا ده، چې په ټولو لارو برابر .

يادونه: دا چې زما ليکنې لومړی د تاند په درنه خپرونه کې خورې شوي، نو داسې لږ د مخويني يې دېرې دي

زه له پوره ډېر وخت څخه د پښتو ژبې سره او د همدې له پاره د الماني ژبې سره سر اوکار لرم. دا خو لا د مخه هم جوته وه، چې ژبه په څټه کې پوره پېچلې اوستونځمنه ده، د ژبپوهنې له مخې.

زه د ژبپوهنې سره او ژبلاړپوهنې سره داسې ډېر سر او کار نه لرم، خو زما د گرانو ليکوالانو ناسمې ليکنې ته را پام شوی اود هغو له امله داسې لږ څه د گرامر سره هم بايد گير وم، چې پوره ستونځمن کار دی.

اوس گورم، چې ژبه پوره گرانه ده او په ژبلاړو پوهيدل هم پوره د ستونځو مل دی او پوره پام غواړي.

دې ته تل گوته نيسم، چې دا د ژبې زده کړې، چې غواړي په پښتو بڼه وپوهيږي، نو يوه دباندنی ژبه يې بايد بڼه زده وي، پرته له دې په پښتو او ژبلاړو سم نه شي پوهيدلی.

Konjunktion (Wortart)

کونیونکسیون (لاتین: پښتو اندول: تړونې یا تړنوی) ویدول

کونیونکسیون، تړونوی، یونکسیون په گرامر کې یو ویدول دی، چې د ویونو، غونډلي برخو، یا غونډلو منځ کې سینتکتیکي (syntaktische په نڅېنو) تړنې منځ ته راولي او

هممهال سم انديزي يا گرامري اړيکي د ترلو توکو منځ کې روښانه يا افاده کوي. د پرېپوزېڅيونونو يا اړيکويونو سره يوځای، چې ژبنيزي ورنږدې موخې پوره کوي کيدی شي کونيونکڅيونونه د اړيکويونه Relatoren په څير رايوځای کيږي. زه يې په دې پيل کې درې بيلگې راوړم، چې دوه يې د شميرپوهنې بنسټ تروني دي. دا بايد په نخښه کړم، چې دا په شميرپوهنه کې ويناوېسره تړي، دا زما د شميرپوهنې سم اند کتاب کې بيا ښه روښانه شوي او اړونده ليکنې يې هم شته. لومړی:

،،يا،،

کابل ته ځم يا کندهار ته ځم. يا

. کابل يا کندهار ته ځم

دويم:

،،او،،

زه جلال اباد ته ځم، او کابل ته ځم.

جلال اباد او کابل ته ځم

يادونه: دا دوه ترونيونه ،، او ،، او ،، يا ،، د شميرپوهنې سم اند بنسټيز ترونيونه دي .

درېم:

،،تر،،

ټول کسان ناست وو، ترڅو يا تر هغې ټول ميلمانه کتونو (خوبځايونو) ته لاړل يا

ټول کسان ناست وو، ترڅو ټول ميلمانه کورونو ته لاړ شي.

زه به له ۴ تر ښپږ بجو درشم.

په دې لمنځتون کې ۲۰۰ تر ۲۵۰ کسان ځاييږي.

پورته غونډالې ته يوه يادونه، چې اړيښه ده: ځنې کسان به ووايي، چې: له ۲۰۰ تر...

دلته له څخه نه شته، ځکه دلته د ۲۰۰ موخه پيل نه دی، دا له ... نه دی.

گورو، چې ،،تر،، تروني دی او پرته له دې پرېپوزېشن هم دي.

که ،،تر،، يوه بله گراماتيکي دنده سرته رسولی، نوما به دلته راوړي وی، خوبايد

وهڅيږو، چې ،،تر،، د نورو اړيکويونودنده په غاړه نه اخلي

ځنې ليکوال او پښتو پوهان يې د پرتلي له پاره هم کاروي، خودا ناسم دی. بله ليکنه کې به

دا راوړل شي.

فونيم او نور ...

گرانو لوستونکو!

که تاسو دا لاندې راوړلي موضوعات دېلگي په توگه الماني - او باور مي دي، چې نورو ژبو کې هم- وگورئ، نو وبه وينئ، چې دا هره يوه موضوع يې پوره ډېره روښانه

کړي. زه هڅېم، چې لږ تر لږه د دې پېژندونه تاسو سره گډ کړم او د شونې يا کېږنې پولې پورې به يې توپيرونه هم سره روښانه کړو. باور وکړئ، چې زه دا لولم، ډېر ښه روښانه دي او خوند ترې اخلم. زما په ليکنو کې تکرار راځي، د دې بخښنه غواړم، خو وايي، دوه واړه تړلی کلک وي. پوهېږم، چې ځنې ويونه لږ زياتې روښانتيا ته اړتيا لري، چې زه يې دومره ډېر زغم نه لرم او باوري يم، چې مينه وال به دا کار سرته ورسوي، يا به يې سرته رسولی وي..

فونيم نو څه شی دی؟ phonem

فونيم:

پيلياډونه: په نورو ژبو يا لږ تر لږه الماني کې ډېر ويونه شته، چې د غږ په مانا دي، خو مور په پښتو کې همدا غږ، گږ او ويل لرو. نه پوهيږم، چې اواز مو پښتو دی او که نه؟ زه به په دې غږ او گږ پاتې شم او بيا له الماني به د هغه بل ډول غږ له پاره دا د غږ سره مل په يوه بل ډول روښانه کړم

پېژند: د يو فونيم (زور يوناني نوم دی په لاندې ماناوو:

(Ein Phonem له *altgriechisch φωνή phōnē* پښتو: غږ يا گږ)

د ټولو غږونو يو ذهني ټولگی دی، چې په يوه گريزه ژبه کې همغه يا برابره توپيرېدونکي دنده لري.

بېلگه: که فونيم /بن/ راواخلو، نو دا په بېلو بېلو ځايونو کې په بېلا بېل ډول ويل کيږي، خو موخه ترې همغه اخستل دي يا همغه اخستل ، دا په دې مانا، چې په پښتو کې يې د ويونو په منځ کې کوم توپير نه لري دا يواځې د ويېني ډولونه دي، لکه په ،، ښه،، کې، چې ځنو ځايونو پرته له بن په خ او ش هم وېل کيږي، خو موخه ترې همغه پوهېدلکيږي، نو له دې امله گريزه ژبه يا ويلو کې، خو که کوم فونيم بدل شي، نو مانايي ورسره نه بدليږي.

دلته په فونيم کې همدا گږ يا غږ يووالی دی يا که غواړئ همدا يو غږ يو يووالی دی لکه د / ر / يا /ت/ او نورو غږ، چې خپله مانا نه لري، خو په وی کې وی ته هغه اندول مانا ورکوي دا دې په گوته وي، چې دا غږ د سيلبي له لارې روښانه دی..

د دې بېلگې په دې نورو ژبو کې لږ روښانه دی، خو زه ورسره په پښتو کې ستونځي لرم، چې هغه بايد په گډه سره اوبی کړو.

دا یوونونه یا یووالی، نو په ژبه کې څنگه او کوم دي؟

په پورته کې گورو، چې /ر/ او /ت/ مو ورکړي، چې همدا هر یو یې یووالی دی. همدایې د پیژند یووالی دی، چې غږ راوځي، نو دا به یو سیلبي وي. که زه ناسم وم، بڅبنه راته وکړی، خو گومان مې دی، زموږ ژبپوهان یې څپه بولي، که داسې وي، نو بیا گر – یا غږڅپي ته به څه ووايو. راځی، چې په دې سیلبي پاتي شو او که غواړی سیلاب.

لاندې بېلگې گورو:

بېلگې: ،، مور،،/،، پور،، مار،، /،، تار،،

په پورته کې گورو، چې نور ټول توري همغه دي او یواځې لومړي توري یې سره بدل دي او له دې امله معنا بدلېدونکي دي.

د دې ویونو د ماناو توپیر د وېلو یا لیکلو، ویونو جوړې یا خورا کوچنی (مینیمال) جوړې بلل کيږي لکه دا پورته. مینیمال ځکه، چې هغه خورا کوچنی جوړې دي. وروسته روښانه پیژند شته

بیا: دا به هم دلته په گوته کړو، چې فونیمونه نه ځانله د یو غږ بلکه د سیلبي په څیر رامنځ کيږي یا منځ ته راځي..

Allophone د یوه غږ بدلوالی

د دې یوه غږ بنس الوفونونه /بنس/ روښانه دي، چې په بېلابېلو ځایونو کې بېلابېل ویل کيږي.

الوفون یوناني وی دی، چې الو د بل او فون د غږ یا گر په مانا دي یعنې بل ډول غږ یا اواز یا گر، نو له دې امله الوفونونه د فونیم بل ډولوالی دی، چې د فونیم بدلون یا سفونیم بدلون په نامه یادېږي

د سره خپلوانو ويونو يا کلمو پيژند يا يې نوره هم بڼه سره توپيري پيژند

ونه يې :

Distingem : دپستينگيم:

فونيم او گرافييم د دپستينگيم کلمي يا وي لاندې سره راټوليري يا رايوځاي کيري.

دا په دې مانا، چې دپستينگيم دوه برخي دي: گرافييم او فونيم.

Graphem گرافييم:

. فونيم له گرافييم څخه توپيري . گرافييم د ليکلشوي ژبي خورا کوچنی

ماناتوپيرېدونکی يووالي دی

Phonem فونيم

. فونيم د ويونکي - يا گڼ ژبي خورا کوچنی ماناتوپيرېدونکي يووالي دی

Morphem مورفيم

يادونه: مورفيم دلته اند راغلی. بل ځای کې بياپوره څيرلشوی دي.

فونيم له مورفيم څخه توپير لري. فونيم د خورا کوچنی د ژبي ماناتوپيرېدونکی

يوون په څير پيژند لري، په داسې حال کې چې مورفيم د ژبي خورا کوچني مانا

ورونکي يووالي يا يوون په څير پيژند لري، چې دواړه سيمانتيکي ژبنيزه منځپانگه

لري.

يادونه: دا يو اوږد د خبرو څه لري، چې زه يې زما د پاتي وخت سره لږ نورې شنني ته

بېواکه يم، خو دا مې داسې لږ څه پيژندونه له الماني تاسو سره گډ کړل، په دې هيله، چې

ستاسو مينه مې ورسره راپارولي وي، بيا وايم، چې دا پوهنه پرته له يوې وتلي ژبي د زده

کړې څخه نه کيري

د دې کلمو د يووالو پيژندونه

پورته مې وليکل، چې د فونيم يووالی لکه لاندې بېلگه کې /م/ دی

د مورفيم يووالی سيلبي يا سيلاب دی، هر مورفيم يو سيلبي دی.

بېلگې: ،، مور،،/،، پور،،، شل،، / شل،، (د ش پخ پخ الف سره ويل

د ماناو توپير د گريزو ويونو جوړې يا خورا کوچنی (مينيمال) جوړې بلل کيږي

دا به هم دلته په گوته کړو، چې فونيمونه نه ځانله د يو غږ بلکه د سيلبي په څير رامنځ

کيږي يا منځ ته راځي

بيا يې يووالی: د دې پورته ژبنيو توکو يووالی نو د سيلبي څخه څرگنديږي، دا يو

سيلبي دي او دا يې يووالی هم دی. يو وی کړی شي يو سيلبي يا ډېر سيلبي وي، مگر

دا ټول يوسيلبي دي.

فونيم د ويلشوي وي مانا توپيردونکی يووالی دی. دا په دې مانا، چې د يوه فونيم

بدلول د يو بل فوني سره د وي مانا بدليږي يا تغير خوري

د دې لاندې څخه موخه پوهېدل کيږي او وروسته همراځي، نو دا همداسې په الماني

تاسو ته وړاندې کوم

• **Ratte -Matte**

• Phonemaustausch im Inlaut: **Mode - Made**

• Phonemaustausch im Anlaut: **Ratte -Matte**

•

• Phonemaustausch im Auslaut: **Ruhe- Ruhm**

دا بېلگه په گوته کوي، چې فونيم ماناوړونکی يووالی نه انځوروي، بلکه مانا توپيرونه په گوته کوي

سړی ویلی شي: فونيم د يوه وي هغه خورا کوچنی غږيزه جوړښتبرخه ده د وي توپيردونکي دندې سره. د فونيم د بدلون له لارې د وي مانا بدليږي، دا فونيم پخپله نه مانا وړونکی دی.

نورې بېلگې:

فونيمبدلیدنه په پيلغږ کې

کور - گور

مړه - پړه

تار - مار

او لاندې بي الماني

Phonemaustausch im Anlaut:

Fall - Ball •

toll - voll •

Dorf - Torf •

فونې مبدلې دنه په پایڅر يا پایڅر کې

کار - کال

ورور - خور

لاندې الماني

Phonemaustausch im Auslaut:

Stiel - Stier •

Kalk - kalt •

Haus - Haut •

فونې مبدلې دنه په منځڅر کې

کور - کار

دېر - دار

تول - تال

لاندې الماني

Phonemaustausch im Inlaut:

bitter - Butter •

Woche - Wache •

Sog - Sieg •

يادونه: زما په اند که دلته د څر په ځای څر وکاروو بڼه به وي.
(.

فونېټیک (φωνητικός phōnētikós) زړه یوناني فونېټیک

(زړه یوناني φωνητικός phōnētikós پښتو مانايي غږ - یا گډاروند ،) .

φωνή phōnē پښتو مانايي غږ

یو پوهنیز دېسڅیبلین یا دېسپیلین دی، چې ژبغږ په لاندې د لایلوڅیږي: په ستوني گنډه، مری-، خوله او پوزه ،

ورشو کې غږ جوړونه او د غږ او گډحس کول د اکوستیکي خوي او د غږ یا گډ کارونه د غوړونو او انساني

مغذ له لاري

دا دوه دندې لري: غږ جوړونه او غږ اورېدنه، نو:

فونېټیک یوه خپلواکه د ډېرو پوهنو منځ کې ځغاستي څانگه ده لکه لینگوېسټیک، اناتومي، فیزیولوگي، نوېرولوگي، فزیک او شمېرپوهنه. د فونېټیک څیړنورشو یا څیړن اله گډېدلې یا ویل شوي ژبه یا لنډ گډ ژبه ده د هغې په ټولو رېسټینوالي- یا ریاليزه کولو کې.

فونېټیک هم لکه فونولوجی ویلشوي یا غږېدلې ژبه یا لنډ گډ ژبه څیږي. فونېټیک د فونولوجي څخه ځان په یو بل اسپک یا کړنلار بېلوي. فونولوژي د ژبپوهني برخورشو په څیږ غږونه په یوگونو ژبو کې د خپلو مانا توپیر ډونکو دندو غږونه ټولگیزوي. په مخامخ یې فونېټیک د فزیکي ، نیورولوژی، فیزیولوژي د یو یو بلې ژبپوهني لاري ، چې غږگوالي جوړښت، د هغې ورنه او د هغې احساسونه په کې غوره دي او د پیداېښتي پوهنو څخه گټه اخلي.

زه په دې اند نه يم، چې زموږ ژبپوهان به دا لرلي ستونځي بي له یوې پرمختللي دباندنی ژبي - چې ښه زده وي - اوبی شي. زه ډېر وهڅیډم، چې یو ښه ټولپوهیز څه تاسو ته وړاندې کړم، خو دومره وتوانېډم، چې نیمه نیمخوره څه له تاسو سره گډ کړم تاسو گرانو ځوانان ژبمینه والو ته د زړه له کومي بریاوي د لوي څښتن څخه غواړم

د فونولوژي پيژند:

Phonologie Die (زور يوناني وی دی. *φωνή phōnē*, پښتو غږ، *λόγοςlógos*, پښتو پوهنه) فونولوژي

په پښتو غږ پوهنه، د ژبپوهي يوه برخه ده. دا د ژبپوهني په دننه کې په ټوله کې د فونونيتيک څخه بايد رابنده شي يانې منځ کې يې بايد پولي وي: په داسې حال کې چې فونيمیک د ژبغرونو روښانه خوښونه څيړي، چې څنگه جوړيږي او فونولوژي د يوگونو ژبو د غرونو گړسيستم د دندې سره سر او کار لري. له دې سره دا د ژبلار يوه برخه جوړوي.

پيژند Definition

فونيتيک د گړخپو يا ژبخپو پوهنه ده، خپل جوړښت د ويونکي او د هغه په کار اچونه د غور له لارې، چې د انسان د خبرو اترو فزيکي، روحي يا ارواپوهني او فيزيولوژيکي گرمادو ټولوالي په پام کې نيولو سره

د يوې پوهني په څېر د فونيمیک د ژبغرونو رواجي څيړنو له مخې يې ټاکل، د موډرنو يا اوسنيو څيړنو په څير تنگ دی. له دې امله لاندې فونيتيکي څانگې سره توپيروي:

۱- ويندوله فونيتيک

1. artikulatorische Phonetik,

۲ – غږيز فونيتيک د فونيتيک هغه ورشو ده، چې د ويل شوو جگو يا غږونو سره بوخته ده. دلته د بيلگې په توگه څيړل کيږي امپلېتودي يا جگوالی او فرکونڅ

2. akustische Phonetik,

غږيز فونيتيک د فونيتيک

دالاندې يې نهژباړم، دا گران ليونکي په دا څلورو پرمختللو ژبو کې لوستلس او روښانه کولی شي.

دا په دې څيړنه کې، چې غږ د شتونې او ژبې او نورو غږ الو له لارې څنگه پيداکيږي،

Die **akustische Phonetik** ist das Gebiet« Die **Glottis** (Singular, altgriechisch γλωττίς **glōttís**, deutsch ‚Mundstück einer Röhre‘) bezeichnet anatomisch den der Phonetik, das sich mit der Akustik von [?]Stimmlippenapparat mit zugehörigen gesprochenen Lauten beschäftigt. Untersucht werden z. B. die Amplitude und Frequenz der Formanten, die die Schwingungen der Glottis erzeugen. Diese können mittels eines Spektrogramms grafisch dargestellt werden.

3. perzeptive Phonetik,
4. physiologische Phonetik,
5. funktionale Phonetik.

دا پورته ژبنيز توکي مي همداسي پرېښوول، زما د فزيکي توانه راته داسي څه لري
برېښي، خو گران لوستونکي په هره پر مختللي ژبه کې پيدا کولی شي

phonemic فونېميک .

پېژند: د پيداېښتي ژبي د غريزي - او ليکنژبي روښانه روښانه ونه يا که غواړي شننه

Name نوم

نوم د يوه نوي پوهنيز پېژند له مخي نومونه په يوه کس، يوه شي او يا يوه ځانله کس يا
څه د معلومات

دېری يا - ست يا يوې کلمي باندې تنظيم شوي. معلوماتو معلومولو يا ټاکلو ځانگړنوالي په
چوپړ کې دي.

لکه سورگل، سپين.. کشمالي، غونډوسکه او نور.

د نوم او نومن توپير له پاره يې پېژندونه سره پرتله کړی

دوه نور ژبنيز توکي، چې زه پخپله ورسره پوره ستونځي لرم

وی څه شی دی؟

يو وی يو خپلواک ژبنی يووالی (ناسم يې واحد) دی. په پيداېښتي ژبه کې دا - د غږ يا
سيلبي مخامخ- يو خپلواکه يا ښه يې نارونده مانا لري. يو ټوليز منل شوی پېژند نه شته
او ستونځمن هم دی، ځکه چې دا د کلیمه ،، وی ،، د ژبپوهانو منځ کې يا پوره اوبی نه ده
او يا يې په بل څه يادوي . گومان مي دی يو فرانسوی ژبپوه د ،، وی،، په ځای ساده ،،
نڅښه،، کاروي. دلته هم د ليکلو او روښانه ونې، ښه يې څېړني اړتيا شته او په نورو ژبو
کې خبرې پرې شوي نورو ژبوکې يې وگورئ..

کلمه څه شی دی؟

Begriffsterm; کلمه انگرېزي او الماني يې

د وی ،، کلمې ،، سره د یوې نخښه ونې یا یوه اندلرنې یا حدث و هني مانامخپانگه پوهېدل کيږي. یوه کلمه یو سیمانتيکي یووالی جوړوي، چې د یوه نومخاینوي یا یوه اند برخه ده.

دا هم همدومره. پوهېږم، چې دا څه همدومره روښانه ولی شم، ډېر وخت نیسي، چې دا سرته رسوم. ډېر نه دی، خو ورسره بوختیا باید زیاته وي (په بخښنه

د دې او اړونده موضوعگانو د لا روښانولو له پاره تاسو گډ کار ته رابولم. د دې له پاره می برېښنا پته:

smakhan1946@gmail.com

مورفیم (،، جوړښت، بڼه،،) څه شی دی؟

د دې له پاره باید وپوهیږو، چې سیلاب یا سیلبي څه شی دی؟

پيژند: سیلبي Sil•be

د یوه وي په دننه کې د یوه یا ډېرو غرونو جوړشوی کوچنی یوون یا یووالی دی یا د غر یا غرونو کوچني یوون یا یووالي ته سیلبي وايي. یادونه: زمورپه ادبیاتوکې ورته سیلاب وايي. دا له دې امله، چې مور دا له درې را اخستی او په درې ژبه کې سیلبي نه شي ویل کېدی.

پيژند: مورفیم څه شی دی؟

مورفیمونه د اوازونو یا تورو کوچني ټولگي دي، چې دوي یو خپله مانا یا غوره والی ولري.

بیلگه: ،، لوي ،، وی یو مورفیم دی. دا د بیلگې په توگه په ،، لويوالي ،، ،، لويان،، کې کارولکيږي.

،، - والی،، هم یو مورفیم دی. دا په دې مانا، چې یو شی داسې دی، لکه دا وی، په کوم پورې چې دی تړلکيږي. دا د بیلگې په توگه په ،، لويوالي،، ،، ښکلیوالي،، ،، لټوالي،، کې کارولکيږي.

همداسې ،، -ان،، یو مورفیم دی. دا د نورو په څنګ کې کارول کيږي، چې وښايي، چې یو څه زیات په بر کې نیسي، د بیلگې په توگه ،، لويان،، ،، چرګان،،.

زیات ویونه له ډېرو مورفیمونو جوړ دي، که سړی مورفیمونه وپيژني، نو سړی کړی

شي د وى په مانا ساده وپوهيږي.
 مورفيمونه او ژبسيلبي زيات وخت همغه يا يوشى دي، مگر تل نه. ، ژوند، له
 ، ژوندکولو، ، او ، مگر، هم مورفيمونه دي. مگر سرى وايي، ژوند-کول، ، او ، م-
 گر، ،
 يا

مورفيم

مورفيم خورا کوچنى اواز- يا غړيوون يا غړيووالى دى، کوم چې په بيلابيلو ژبنيز
 اړوندوالي سره همغه مانا لري.
 سرى د خپلواک او تړلي يا بلواک مورفيمونوپه منځ کې توپيروي، چې دا يواځې (فقط) د
 ويونوپه دننه کې رامنځ ته کيږي.

که الماني ژبې ته پام وکړو، نو په هغې کې درېزره ليکسيکي مورفيمونه، ۱۶ بيلابيل
 گرامري مورفيمونه او ۱۰۰ ويجورونکي مورفيمونه شته.

ناروند يا خپلواک مورفيمونه :

لکه: ميز، توکه، سر

تړلي يا بلواک مورفيمونه : لکه

کب- گى ، بنسټ + کوچنيونه يا کوچنيکونه

لويان، بنسټ + زياتوالي

که تاسوپه نورو ژبو کې دا کورى، ډېرې ليکنې پرې شوي او هر چا د خپلې خوښې سره
 پيژندونه ورکړي، خوموخه - چې خورا واره ژبېونونه دى - همغه ده.

، مورفيم، له فرانسوي راځي "morphème" ، له يوناني "morphé" - له پښتو ، ،
 جورښت، بڼه، ،

يو وى کيدى شي توتې کيدونکى وي او له دې امله د ډېرو مورفيمونو جوړوي، خو يو نه
 توتې کيدونکى وى سملاسي يواځې يو مورفيم انځوروي.

ما پهپورته کې يا د پرېپوزېشن خبروکي ، له ... څخه ، ، ډ سره ، د پ پهنوگه
 راوړي، خو هلته ، له ، او ، د ، مورفيمونه دي ، ، څخه ، او ، سره ، پوستپوزېشنونه
 دي.

Relatoren اړيکويونه:

په ژبپوهنه (Linguistik) کې د Relatoren اړيکويونو لاندې يو نسبت ورکونکى
 ويډول کونيوکڅيون او پرېپوزېڅيون رايوځاى شوي دي. کونيونکوڅيونونه ترنويونه دي
 لکه او ځکه چې او سره له دې.

ادجکتيو يا خوي وى Das Adjektiv

[*nomen*]_{epi-theton} ((lateinisch *adiectivum*, *ad-iectivum* nach altgriechisch
) ،، ورییات شوی،،

په ژبپوهنه کې هغه ویدول دی، کوم چې د یوه څرگند شي یا یوه ذهني شي، یوې کیدني یا کړني یا حالت او داسې نور جوړښت روښانه یا تشریح کوي.

ادجکتیو،،خویوی،، یا ،،ملوي،، هم بلل کیږي، په ښوونځي کې ،،څنگه،، وی (یو شی څنگه دی؟) هم بلل کیږي، چې زموږ پښتو ادبیاتو کې یې ستاینوم بوا. د ستاینوم سره موږ لږ د ناسمونونو سره مخامخ کیږو او هغه دا چې دا بهیا ښکلې او یا ناښکلې وي او خوي نوم ډېر څه خوندي لري یا ډېر خویونه یا ټول خویونه.

یادونه: موږ دې ته په پښتو تراوسه ستاینوم وايو، خو زما پهاند دا خوي وی به ډېر مناسب وي.

خوی ویونه کیدی شي وکارولشي:

,bezogen, z. B. Der *schöne* Tag)_(auf ein Substantiv attributiv

- اتریوتیو (یوه شي اړوند یا یوه شي ته یې نسبت ورکړی، د بیلگې په توگه. ښکلې ورځ)

z. B: der Tag ist *schön*) ;mit Kopula (als Teil eines Prädikats prädikativ oder

پرېدیکتیو (د یوه پرېدیکات برخه د کوپولا سره: د بیلگې په توگه: ورځ ښکلې ده) یا

ادوربال adverbial (هغه ښکلې سندرې وایی)

د گرامر ټول د خبروڅه پوره غزېدلې وي، خو د اوس له پاره زه په دې لږڅه بسیا کوم. که ژوند وو، نو بیا به یې سم وغزوم، خو دا کار د ژبې مینه وال ښه کولی شي.

د الماني ژبې زیات خویونه کیدی شي جگ شي. دا تلنه کومباراڅیون Komparation یا درجه بندی بلل بلل کیږي.

موربه یې دا اوس همدا د ډېر او خورا سره درجه جگه کړو.

بنکلی Positiv: schön

ډېر بنکلی Komparativ: schöner

خورا بنکلی Superlativ: am schönsten

داسې خويونه هم شته، چې د هغوي د جگوني سره ستوی بدليږي:

او موريې بيا په ډېر اوخورا سره جگوو:

ښه، ډېر ښه، خورا ښه، gut, besser, am besten

زيات، ډېر زيات، لا زيات، viel, mehr, am meisten.

دې ته ټول مينه رابولم، چې اندونه سره گډ کړي.

اوکه د نورو ژبو څخه همگټه واخستله، نولا نوره هم ښه شي.

ځنې خويونه شته، چې په هغې دا جگيدنه نه شير اتللی:

ټيک همغه يا مطلق خويونه لکه بلاربه (ډېره بخينه دېوي، چې دا بي ادبي ونه گنې، که حامله وليکم هم همدا ده، خوعربي ده)، مړ اونور.

د رنگونو جگيدنه بيا شته لکه شين، تک شين، شين چک.

سپين، تکسپين، سپينچک او همداسې نور.

Prädikat (Grammatik) پر ډيکات

پر ډيکات له لاتين څخه، چې (څنگه) بلل يا ستاښ ته وايي، هم جمله وينا ته، د يوې غونډالې زړې-برخه ده يا د غونډالې هغه زړې دی، چې د غونډالې د نورو غړو په واک دی. په پوله حالت کې کيدی شي يوه غونډاله له پر ډيکات څخه ځانله همجوړه وي. (لکه په ايمپيراتيو Imperativ (په گرامر کې: امر يا غوښتنه) کې،، راځي،،).

Substantiv

سوبستانتیو په گرامر کې نومونه (نوم)، بنسټوی، شي وي، اله وی یا نوم وی بلل کيږي

ازادلیکلي ویني (افادي) بي له پرېديکات څخه غوندالي نه دي، بلکې د بيلگې په توگه سرليکونه، برختکي، بلل (يوڅوک د خپل خوي له مخې يوڅنگه بلل) اوداسې نور لکه ،، بد سپی!،، (بلل يا د بنوولو له پاره په گوته کول).

زيات وخت کړ د غوندالي د پرېديکات په څير چوپړ کې وي، خودا په ټولو ژبو کې اړيینه دی. د وی کړ او پرېديکات منځ کې توپیردا دی، چې کړ يو وي ډول په گوته کوي، او پرېديکات يوه ژبلار دنده، چې کړونه(؟) په غونداله کې لرودی شي. پرېديکات د رواج سره سم په دو حالتونو کې راتللی شي :

په الماني ژبلار کې پرېديکات يو يوون يا يووالی په نځینه کوي، کوم چې له بنسټوي په ورکړي حالت کې د نورو کړونوسره يوځای په اينفينيتيو يا نورو پرېديکاتپوره کونو څخه جوړ دی. له دې څخه د غوندالي يو يووالی راکوي، چې دا سړی په ښه توگه په څنگيزو غوندالو کتلکيديشي، ځکه چې تيويکي ډوله هلته ټول رېديکاتونهد غوندالي پايکي يو د بل سره ځای شوي.

ادورب	سبجکت	ابجکت	برېديکات
نن	هيڅچا	سپي	گرځولی يا چکر ته بيولی

ايا دا پورته غونداله به داسې موخه وړه وي اوکه څنگه؟

ډاکتر ماخان ميري شينواری

اوکسومورون Oxymoron

نه پوهيرم څه به مي کتل خو د دې پورته وی ،،اکسيمورون،، سره مخامخ شوم او هسي مي په داروښانه-ونه پيل وکړ. په دې ترڅ کې گورم، چې د نورو په ادب کې د کارونو ويونو سره داسې مخامخ شوم، چې پرته له هغې له پرېپوهيدنو اکسيمورون نه شو روښانه - يا شتل کيدی. دلته مي دا ټول سره گډوډ راوړل، چې هسي زما په اند دا مور ورسره په ادب کې نابلدو څه سره يواځې او يواځې داسې مخامخ شو او وگورو، چې دا ژبه څومره ستره اړتيا څيرنې ته لري. تاسو، پيداېښتي ده، چې هر وی، چې هر يو يې يوه کره موضوع ده، پخپله هم په ن ج کې کتلی شی او نور يې ښه روښانه کولی شی. زما ليکنې زه له الماني رانيسم، نو ويينه او ليکنډول به يې هم الماني وي، خو وبه هڅيرم، چې انگرېزي يې هم راوړم.

دې ليکنې ډېر ستړی کړم. هيله ده، چې تاسو به ستړي نه کړي.

اوکسومورون يو ستايل اله ده چې هر ډول ليکنخونديونو کې ميندل کيږي، نو له دې امله په لوريک(۱) نه دی رابند، بلکې په ايپيکي(۲) او رومانتيکي کارونو کې هم پيدا

کیري. دا اکسیومورون له دوه کلمو جوړ دی، چې ځانونه یو بل سره مخامخ کوي یا تر دې چې دا یو بل ردوي. دا پخپله په دننه کې ردونکی اکسومورون غوښتونکی دی او د یوه شي په ټکي شوي حالت کې انځور دی، چې یوه بیلگه یې کینه-مینه (په کرښه ترڅه یې په دې مانا چې یو وی دی) دی.

د بیتونو سره شعر Lyrik

شعر چې یو څه روښانه کوي Epik.

بیا:

په اکسیومورون کې دوه ویونه یا کلیمې د منځپانګې له مخې سره مخامخ دي یا یو بل ردوي سماندیزه مخامخ ټوټه یې پلیناز موس (۱) دی، چې په هغې کې دوه ویونه همغه یا برابر څه روښانه کوي. دا وی اکسومورون یوناني دي او له دې لاندې منځ ته راځي

.(“dumm,, moros und “sinnigscharf,, oxys ausὄξύμωρος,

پښتو مانا یې اکسیو تیزلیدی او مورون بی عقل یا تیزلیدی احمق یا زیرک احمق

په ګوته کونه له دې امله پخپله یو اکسومورون دی، ځکه چې مانا یې د منځپانګې له مخې پخپله یو بل سره مخامخ دي یا یو بل ردوي (تیزفکریز حماقت):

(۱)Pleonasmus

دا یو یوناني وی دی، چې پښتو تریپ، هیدنه یې، له ارتیازیات، دی

یو پلینازموس یو رېټوریکي (د خبرو د هنر) څرګندیدنه ده، چې د یوې جملې په دننه کې هغه د ډیرواره وینا یوه ویکروپ یا هم د یو یوګوني کلیمې له لارې په نڅښه شوی وي. تل هغه وخت چې یوه ژبني الات، کارول کیري چې هغه د دې تراوسه ویل شوي څخه پرته نور معلوماتي مواد نه ورکوي. دا وی د ټولو له پاره مناسب دي، چې د یو چا په یوه وینا کې پلیناموس ته پام را وګرزوي. په پښتو کې یې دا بیلگه راوړی شو، لکه ،،سره لمبه،،

د پلینازموس له پاره بېلګې: ګردې غونډوسکې یا ګرد غونډاري، یخ شوی یخ ارامه پټه خوله، رنگه رنگونه

((یې انګریزي دی stylistic devices) Stilmittel)

ستایل اله stilmittel

ستایل اله دې لگې په توگه متافر یا بیضوي یا هگی (او ډېر نور) دي. دا ټاکلي ډولونه دي چې په تکستونو (خوندیونو) لکه شعرونو، لنډو نکلونو او پخوانیو کیسو او داستا نورو کې منځ ته راځي. دا یو وینن اله یا افاده اله ده، چې یو څه ټاکلی وایي یا افاده کوي.

متافر ته = په وروني موخه تری پوهیدني څخه تر څیري پورې خبرې، د بیلگې په توگه سپی په هرکاره کې لیونی کیري، دا د په کینه کېدلو یا قهرېدلو له پاره کارول کیري.

یا هم ستایل اله ،، سیمبول،، یا سیمبولي،، چې یو شی موخه-څیري په څیر انځوروي، لکه اوبنګي د خپګان له پاره، زړه د مینې له پاره او کوتره د روغي له پاره.

یا زیاته خبره (هغه خبره، چې له رښتیا کیدلو لري وي) لکه، د اوبنګو ډنډه، د انسانانو بهیدنه،،

هر ستایل اله ځانګړي مانا لري، چې د یوه څه له پاره ولاړه ده یا د یوه څه له پاره ځای نیسي، کیدی شي، چې د یوه ستایلېدول له پاره هم وکارول شي.

Metapher

(μεταφορά metaphorá متافر) زړه یوناني

ورنه یې نږدې مانا ده او (د ځانګړو شتیلمواد یا – الو په څیر کارول کیري) ژبنی ویینه ده، چې د هغې سره وی (یو ویدله) ده د هغه د خپل اړونده مانا اړوندوالی په یوه بل کې ورل کیري یا وردننه کیري ، بې له دې چې بې له یوه سیده پرتله ونې اړیکه د په نڅښه شوي او په نڅښه کیدونکي منځ کې روښانه شي.

ډنډه:

دا بنسټ ویینه یې د یوه څه له لاري ځای په ځای کیري، چې روښانه، لیدور او ژبیز بډای باید وي. د بیلگې په توگه ونه تاج (د ونې تاج) د ونې د څوکو له پاره، یا دښتکښتی د اوبن له پاره. کله کله متافر ژبیزې تشیاوي هم ډوکوي، چې د ستونځمنو لیکنو روښانه لیکنو را نغاړلو له پاره وي

متافر د ورته والي اصولو او د یوه ټاکلي او له دې سره جوړو شوو د ورته والي، منځپانګیز او نه د ګاونډی څرګندېدنو یا برېښېدنو منځ کې اړیکو څخه کار اخلي، له مور سره چې د دوي په منځ کې مانا ورته لاس کې اخلي یا رانیسي.

همداسې كيدى شي د يوې لنډې (څيره-ډوله) پرتله ونې له پاره ترې كار واخستل شي .
بېلگه: ملالی يوه ځمري ده، په دې مانا چې ملالی دومره توانمنه ده لکه ځمري. د لته د
دې څيروونکي حيوان نوم ملالی ته يووړل شو يا ورکړ شو...

متاخر ته = په وړونې موخه ترې پوهيدنې څخه تر څيرې پورې خبرې، د بيلگې په
توگه سپی په هرکاره کې ليونی کيږي، دا د په کينه کېدلو يا قهرېدلو له پاره کارول
کيږي.

يا هم ستايل اله ،، سيمبول،، يا سيمبولي،، چې يو شی موخه-څيرې په څير انځوروي،
لکه اوبنکي د خپگان له پاره، زړه د مينې له پاره او کوتره د روغي له پاره.

يا زياته خبره (هغه خبره، چې له رښتياکيدلو لرې وي) لکه، د اوبنکو دند، د انسانو
بهيدنه،

هر ستايل اله ځانگړې مانا لري، چې د يوه څه له پاره ولاړه ده يا د يوه څه له پاره ځای
ديسي، کيدی شي، چې د يوه ستايلدول له پاره هم وکارول شي.

Oxymoron; paradoxon, Contradictio, Antithese

اوکسيومورون، پارادوکسون، کونترادکڅيون په ادیکتو کې، انتيتيزي

د شتيلموادو تيره بيولنه زيات وخت لږه شونې ده. په ټوله کې په الماني درس کې زيات
وخت کې سره بدلېږي. له دې مله غواړو دا پولي بيا سره روښانه کړو.

لومړی: اوکسيومورون له مخاميزو يا متضادو يووالو يا واحدونو څخه جوړېږي، چې د
دوي برخوال سره مخامخوالي يا تضاد کې راځي. له دې سره يوه وينا توانمنده (که
توانمنه؟) کيدی شي.. دا يووالي کيدی شي يوگوني يا ځانله ويونه وي يا د يوه گډوله وی
په دننه کې وي.

دويم: پارادوکسون: يو (برېښيدونکی -) مخامخوالی يا تضاد دي. دا بيا څنگيزه ده، چې
ايا يوگوني جوړښتيز څه سره مخامخ دي يا متضاد رډوي. غوره يې دا ده، چې
پارادوکسون منځپانگير کار نه ورکوي يا لومړی په دا دويم ليد موخه ور کيږي

contradictio in adiecto : دريم

کونترادکټیو په ادیکتو کې د اکسیمورون یو ځانګړی حالت دی. په دې کې یوه سنایل له د یوه ادجکتیو او یوه سوبستانتیو څخه جوړه ده. دواړه ویونه یو د بل مخامخ دي او په پای کې لو بل ردوي.

Antithese انتیتیزی

هر اکسیمورون کیدی شي د انتیتیزی په څېر وپېژندل شي. خو انتیتیزی هڅیري هم چې د منځپانګېز مخمخوالي او ټولې غوندالي له مخې هم

اکسیمورون ځان د دوه ویونو په مخامخوالي رابندوي

د اکسیمورون له پاره بیلګې

پیداپښتي ده، چې یو شتیلمواد د بیلګو له لارې ښخ روښانه کیدی شي، نو له دې امله غاورو، یو څو بیلګو له اکسیمورون او کونترادکټیو ادکټیو څخه په کیله کړو.

اکسومورا له ژبې او ټولې ورځی

لږ ډېر دی

دې ډکيا زه غریب کرم

بیره له تلوار سره

غمګین خوښ

Adjektive

لاتین مانا یې: ورزیات شوی) خوي ویونه: دوي روښانه کوي، چې یو شی یا یو څه یا کسان... څنګه جوړ دي. دا د څنګه وي په نامه هم یادیري، ځکه چې دوي پوښتي چې یو شی څنګه جوړ دی.

په ادیکتو کې کونترادیکټیو د اکسیمورون یو ځانګړی حالت

Contradictio in adiecto als Sonderform des

Oxymorons

زګیرویز درد

گرده څلورۍ (مربع)

تور شيدې

گونگه چغه

تیاره وه، سپورمۍ ځلیده

په شنو او رو (ورېدونې) دهلیز (دهلیز، چې شني او ري پري شوي وي)

کله چې موټر (لکه) برېښنا تيز

ورو په کونج راتاو شو

دنده ولاړ کسان ناست وو

پټه خوله (غلی) په خبرو کې ژور

یادونه: په نوکانو کې لیکنې زما یعنی د ژباړې دي

دا شعر کیدی شي د ۱۸۵۰ زک وي او په ډېر احتمال د ساکسو له وگرځې له دې سره
ډېر اکسیومورا جوړیدی شي، د کومو سره چې بیتونه یانیمیتی هکپککونکي اغیز
بندي.

سیستم څه شی دی؟

اجازه دی وی، چې دا یو وی یعنی سیستم، چې ټولپوهیدونی دی، خو بیا هم له تاسو سره کډ روښانه کړم. دی ته له دې امله راوهڅیدم، چې وگورو، دوي یا دا پرمختللي نړۍ هر یو وی- چې فکرکیري، دا خوروښانه دی- څومره څیري او روښانوي.

سیستم (زور یوناني وی σύστημα *sýstēma* د ډېرو یوگونو برخو څخه یوځای ایښوولشوی ټول) په ټولیزه توگه رابندور پیدایښتي یا هنري ،، جوړښت،، په نڅښه کوي یا په گوته کوي، چې له بیلابیلو برخو څخه جوړ دی، کوم چې د ټاکلو منظمو اړیکو په بنسټ یو له بل سره د گډ ټول په څیر راورلکیدي شي.

د دې وی یا کلیمې یووالیز پیژند نه شته، ځکه چې د هر مسلک له مخې یې پیژندورکول توپیر لري. په دې پسې نو دا مخ ته تللي غونډاله د یوه خوراغټ کډ پروېشوني یا - - ونوالي په موخه یو ذهنیت دی. د یوگونو پارامترونو لاندې روښانه ونه کیدونکي ده.

- فضایی یا / او د یوه سیستم وختیزې پولې کیدی شي د هغه تنیزوالي یا د ټاکلو توانونو له لارې فزیکي روښانه کړای شي یا تشریح کړای شي (ریښتوني/مادي/ ټاکلي سیستمونه) - یا سوچه اندیز یا فکري جوړشوي، موخه-چوپړیز (د موخي په چوپړ کي) پیدایښت یا طبیعت وي (ادیال یا خیالي/ نه مادي/ نظري سیستمونه).

پیدایښتي - یا طبیعي سیستمونه:

ټول پیدایښتي سیستمونه په ریښتوني پېښشوي یا منځ ته راغلي (ریل یا واقعي) سیستمونه دي، چې د موخه-وري له انسانپیداکوني anthropogenen اغیزې پرته منځ ته راغلي او ځان پخپله ساتونکی یا خپلځانساتونکي دي. (بیلگه: Atom ,Quantensystem ,

Lebendes System ,Molekül

(Planetensystem ,Ökosystem ,Psyche ,Organsystem ,Zelle ,

مصنوعي یا هنري سیستمونه:

مصنوعي يا هنري سيستمونه هغه دي، چې د انسانانو له خوا په کې فکر شوی او جوړ شوي وي. دا کیدی شي مادي يا نامادي پیدایښت وي، خو زیات وخت دواړه سره یوځای کوي. د دې په منځ کې سری (ریښتوني) تخنیکي سيستمونه (بیلگې: کارالات، ماشینونه، شمیرونی (کمپیوتر)) سوسیال یا ټولنیز سيستمونه (سوسیال گروپونه، کورنۍ، نژاد، ټولني، عقیدوي ټولني) او سوسیالتخنیکي سيستمونه (بیلگې: معلوماتي سيستمونه، انټرنټ يا نړیوال جال).

یو ګډوله له پیدایښتي او هنري يا مصنوعي ریښتوني سيستمونو بیوتخنیکي سيستمونه (بیلگې: ماساتنه او مالروزنه، پاکي جوړښتونه (کانالیزیشن)، مصنوعي زړونه) او سوسیال ایکولوژي سيستمونه انځوروي (بیلگې: کلتوري کرنيزي ځمکي، ساتنچاپیريالونه)

-- مادي سيستمونه هر یو یې د خپل ډول له مخي د هغه د چاپیریال په ښکاره - ، بند - او رابند سيستمونو وېشل شوي. سيستمیوري د بنسټوپیر لرونکو سيستمونو جوړښتډول او خوزښت یې د څیرني لاندې نیسي.

نامادي يا ناشییز سيستمونه ځانله او ځانله مصنوعي جوړ شوي، فکري سيستمونه دي، چې بی له انسانه ،، ټیله شوي،، له لاری کوم دینامیک نه راپیداکوي او شتون یې د مادي سيستمونو په واک کې دی (بیلگې: د کلمو سيستمونه، کواوردیناتسیستم، د اکسیومونو سيستم، مودلي او تیوري).

د یوه سيستم جوړښتوټي (توکی، برخي) داسي ټاکلکیري، چې یو له بل بیلابیلي يا رابندي، بیلابیلي دندې يا پوښتي په سيستم کې پوره کړي. په خټه کې هر په خوښه ریښتوني (ستورو، ونو، غرو، جوړښتبرخو) يا فکر پرې شووالات (غرونه، نخښي، زېرندي، سیمبولونه) د یوه سيستم برخه کیدی شي.

یو سيستم کړی شي برخسیستمونه ولري او هم پخپله د یوه پراخ سيستم (Supersystem) برخسیستم وي.

پر تله کونه

ډاکتر ماخان میری شینواری

تر دي مخکې ... وبخښی دا ،، تر دي مخکې،، نه شته. تر ناسم دی او مخکې هم کلیوالي لیکندود دی.

له دي د مخه ... په بخښنه دا هم پوره نه دي.

له دي څخه د مخه چې په دي موضوع پیل کوم، د اړتیا له مخې غواړم دا لاندې ستاسو مخ ته کیردم:

ستاینوم، چې ما خپله لیکنه کې خوي وی لیکلی.

ستاینومونه به نوپه پښتو کې څنگه وي؟

مورن په پښتو کې د دي له پاره د نور وژبو په څیر د ستاینې جگونه نه لرو. زمورزیات لیکوالان، چې زه گورم، ډېر او خورا ډېر د دي له پاره لیکي.

بیلگه ۱: چټک، ډېر چټک، خورا چټک.

بیلگه ۲: جگ، ډېر جگ، خورا جگ.

دا کری شو نور هم وستایو، چې ولیکو، لا نور هم چټک، — ډېر —، — خورا — اونور.

دا لار چې په ژبه کې نه لرو، کیدی شي، چې دا د یوه قرارداد له مخې د پوهانوله خوا ومنل شي او یا یوبل څه ورته پیدا کړي. داد قرارداد له لارې کیدی شي، خو هیله ده نور څه سره پیدا نه کړو، چې بیا د قرارداد نوم پرې کیردو.

اوس راکم خپلو اري خبرو ته یعنی پرتله کوني ته:

زمورزیات یا نردي ټول لیکونکي اولیکوالان ژبپوهان د شیانو یود بل سره پرتله کونه او په همدې ډول یې د پرتله کوني ستاینه په ،، تر،، کوي. مورن،، تر،، پوره څېړلی، چې څه شی او څنگه کارول کیري.

لومړی: رمور لیکونکي په دي اند دي، چې پرتله کونه د ،، تر،، سره کیري یعنی

سپین تر شین(هغې هغه، هغوي، تا، تاسو، ما، مورن) (ډېر -، خورا -) بنکلی دی. دویم: په پیداېښتي ډول یې، چې زمور هیوادوال په بیلابیلو ځایونو کې کاروي: هغه د ،، له ... څخه ،، سره پرتله کیري.

پوښتنه : له دوي، تاسو... او ... څخه کوم ښکلی دی؟
 سپين له شين (هغې هغه، هغوي، تا، تاسو، ما، مور) څخه ښکلی (ډېر-، خورا -) دی.
 دريم: سپين (را، ور، در) څخه ښکلی (ډېر -، خورا -) دی.
 په پورته ليکنه کې دا د ،، ور څخه،، په ځای ځنې ليکوالان کله کله ،، تر يا نوره ،، ليکي
 يعني:

که پوښتنه وشي، چې له سپين او شين څخه کوم ښکلی دی اوسپين ور څخه ښکلی وي،
 نو وايو: سپين تر شين ښکلی دی. دلته ،، تر څخه،، نه وايو.
 تر د هغه مهال، ځای اويوه څه د پای په نڅښه کوني سره يعني ،، تر... پورې،، سره توپير
 لري.

گورو چې دا پورته ،، تر يا تري،، د ،، ور څخه،، په ځای راغلی.
 موخه: پرتله ونه د هغه ،، تر،، سره چې موخه ور څخه د پای وي، نه کيږي، دا په دې
 مانا چې په لاندې کې ،، تر،،
 سپين تر (ما، هغه، تاسو او ...) ښکلی (ډېر -، خورا -) ښکلی دی، ناسم دی.

يادونه: يعني دا ،، تر،، هغه اړيکوی نه دی، دا له يوڅه يا چا يا شي څخه ښکلی دی، چې
 زيات کسان يې ليکي: ترې ښکلی.... چې دا تري هغه د ،، ور څخه ،، په موخه يا مانا
 دی.

نسبت:

مور په پښتوگي نسبت ته څه وايو؟ (څه ووايو سم نه دی، ځکه دا مور نه وايو، دا څه
 ورته ويلکيږي، دی. له دې امله: څه وايو، دی).

دلته هم شيان سره پرتله کيږي
 دا چې نسبت پښتو نه دی، نو کارونه يې کيدی شي له عربي څخه بل ډول وي، خومور يې
 هغه پښتو ډول سره کولی شو، ځکه په عربي خوټول نه پوهيږو.
 په گڼونو کې لويوالی، کوچنيوالی او برابروالی سره پرتله کيږي.

۲ نسبت ۴ (ته) کوچني (دی)

په کسانو يا شيانو کې، لويوالی، ښکلا، پلنوالی، ...
 کسان يا شيان:

الف نسبت ب (ته) ښکلی (جگ، پلن، ...) دی.

تناسب: گڼونو کې:

د دوه گڼونو پرتله کونه که دا سي وي، لکه د نورودوه گڼونو، نو وايو:

۲ نسبت ۴ متناسب ۳ نسبت ۶ ته

يا يې انډول ۲ پر څلور برابر دي له ۳ پر ۶ سره. يا دا لاندې

دوه و ۴ ته داسې دى يا برابر دي ته لکه ۳ و ۶ ته

نسبت به نو په پښتوڅه وي؟

په گڼونو کې پرته لکه کونه:

۲ و ۵ ته کوچني دي

کسانو يا شيانو کې

سپين و شين ته بنکلی (جگ، ...) دى

د ننگرهار انځور د کابل انځور ته څو اړه (تروه، ستر...) دي

نوگورو، چې د عربي، نسبت، د پښتو، و...ته، سره اندول دى.

تناسب به نو په پښتو څه وي؟

۲ و ۴ ته داسې دي لکه ۳ و ۶ ته

يعني ۲ په څلورو برابر دي د ۳ پر ۶ سره.

سپين و شين ته داسې جگ (بنکلی، ...) دى لکه برگ و خړته.

په پورته کې نوتناسب د برابر په مانا دى

يا داسې هم وايو چې:

سپين و شين ته په جگوالي کې داسې ځان نيسي، لکه برگ و خړ ته.

گورو چې دلته تناسب ته د پښتو اندول، ځان نيونه، کيدى شي.

که شمير پوهني ته پام وکړو، نوتناسب د برابر په مانا راځي.

الف و ب ته داسې جگ دى، لکه پ و ت ته

يا

الف و ب ته برابر جگ دى لکه پ و ت ته.

تناسب داسې هم ليکو.

$$a/b = c/d$$

پخوا موداسې هم ليکه:

$$a:b::c:d$$

گومان مې دى انگرېزي کې يې اوس هم داسې ليکي.

لاس ته راوړنه: گورو، چې پرتله کونه د، تر، سره نه کيږي.

بيا: سپين وشين ته بنکي دي يا

سپين له شين څخه بنکلي دي.

ناسم: سپين تر شين بنکلي دي.

خو سمې پرتله کونې له پاره لیکو، چې : سپين له شين څخه بنکلي دي.

نو د، تر، سره پرتله ونه شي کيدی، دا د، له... څخه، سره کيږي.

د تل له پاره، تل، ترتله او تل ترتله

ما څوکاله د مخه د تاند درني خپروني کې د يوه ډېردرانه او راته گران استاد يوه ليکنه ولوستله، چې له تاسو سره يې د شريکولو له پاره له هغې دا لاندې را اخلم او په دوه برخو يې وېشم:

يادونه: پخوا مې په دې يوه اوږده ليکنه کړې وه، خواوس مې دا نوې وليکله، چې د ليکنې ډول يې هم بدل غوندي دی.

لومړی: د تل له پاره:

، (د تل لپاره) په گرامري لحاظ قيدي عبارت دی. دغه قيد د پښتو په پخوانو کتابونو کې نه مومو، په غالب گومان په شلمه پيړۍ کې پښتو ته راغلی دی او د انگليسي ژبې د FOR EVER ترجمه بنکاري،،

— ،که څوک د متوفي په اړه وليکي چې : هغه له مور د تل لپاره لار ؛ دلته يې نه (تل) او نه هغه د کلاسيکو اثارو عبارتونه معادل دي. ځيني خلک (د تل په مخه) عبارت استعمالوي چې شايد (د تل لپاره) تر گردو نږدې معادل وي. مور ويلاى شو چې : هغه له مور د تل په مخه لار،،

دويم: تل، ترتله او تل ترتله:

، (تل) دېره لنده، يوه سيلابي کلمه ده خو د ابدیت لويه معنا پکې نغښتې ده. په همدې وجه دېر ځله لیکونکي د هغې تر معنوي اثر لاندې راشي او يو څه نور توري ورسره زيات کړي چې په صورت کې يې هم د محتوا قوت پيدا شي. پخوانو چې (تر تله) جمع کړی او (تر تلو) يې بللی دی، يا پې د (تر تله) په ځای (تل تر تله) راوړی دی، وجه يې همدا د ټينگار غوښتنه ده،،

گرانو لوستونکو!

زه په دې ليکنې نور څه نه لیکم، خو دې د ،، تل له پاره، تر، تر تله ،، له پاره غواړم يواځې يوڅو غونډالي له تاسوسره شريکي کړم او په تل تر تله لږ تم شم :

له دې د مخه، چې په دې موخه څه لیکو اړيښ بولم، چې د سم اند(منطق) څخه روښانه ونه وکړم.

يو: منطق

راځی، چې له هرڅه د مخه لومړی د سم اند يا منطق په بنسټ ،، وينا،، تعريف کړو:

پيژند (دا پيژند د شمير پوهنې سم اند څخه دی): وينا د ويونو يا کلمو موخه وره څنگ په څنگ ايسوونه ده، چې يو ،، رښتيا ارزښت،، رښتيا يا نارښتيا ولري.

که ووايو، چې:

نن د کابل دښار د هوا حالات.

دا وينا نه ده، ځکه موخه وره نه ده، ځکه چې ،، رښتيا ارزښت،، رښتيا يا نارښتيا نه لري.

که ووايو، چې

نن کابل کې ورينگي (ورښت). وريري.

دا وينا ده، ځکه موخه وره ده او يو رښتيا ارزښت لري، يعني يا به ورينگي وريري (باران نه وريري، باران ميبارد)، چې رښتيا ارزښت يې رښتيا دی او يا به ورينگي نه وريري، چې رښتيا ارزښت يې نارښتيا دی.

پورته جمله ويلای شو:

نن په کابل کې ورینګي وریري.

په کابل کې نن ورینګي وریري.

ورینګي وریري نن په کابل کې.

د سم اند له مخې دا ویناوې دي . ویونه موخه ور سره ځای په ځای شوي، خو دا چې ژبه یې څه ډول لیکنه غواړي، دا بیا بله خبره ده.

جمله یا بهتره وینا لرو: ،، استبدادي نظام د تل لپاره نسکور شو،، دا ویناده، ځکه چې ،،رښتیا ارزښت،، رښتیا یا نارښتیا لري.

دا چې دا ،، استبدادي حکومت،، به بیا راځي او که نه ، د دې سره یې مور سر او کار نه لرو. دا د یوه کس اند دی او څرګند یې کړ.

دوه: له پخوانیو کتابونو څخه ګټه اخستنه اړینه ده، خو دې ته باید ګوته ونیسو، چې مور له پخوا څخه ډېر څه نه لرو، مور همدا اوس خپلې ژبې ته وده ورکولو او دا – د لوي څښتن په برکت- په وده کې پوره چټکه ده. زمور هر شاعر او هر ادیب د هغه وخت له اد بیه او شاعرې بڼه پوهیږي او دا باید همداسې وي، ځکه چې دا یوه طبیعي پروسه ده.

اوس راځو خپلې اړي لیکنې ته:

لومړي ته:

دوه برخې دي.

۱ – د دباندنې ژبې اغیز:

دا سمه خبره ده، کیدی شي دا وي، ځکه مور اړیوچي هر څه یا ټولې پوهنې – ژبه هم – د دباندنیو ژبو په مرسته مخ ته بوځو، نو اغیزبه یې هر ورو وي، خو ایا دا اغیزې د ژبلاړو او د موخه وړتیا سره سم دی؟

دې ته باید تل پوره پام وي.

اوس راځو د ،، تل له پاره،، ته

دی ته باید پام وکړو، چې دا د FOR EVER اندول دی اوکه نه؟ یعنی موخه وردی، که نه؟

یا زموږ ژبلار به دا وي، که نه؟

پوښتنه: تکسي دي (د) څه وخت (له پاره) راغونښتی؟

له هر څه دمخه باید دي پوښتنې ته پام وکړو یا پام راوگرځوو، چې زموږ پښتو همداسې ده او که نه؟

که پوښتنه سمه وي، نولاندې ځوابونه یې هم هر وروسم دي.

— د سبا له پاره مي په يوولسو بجو تکسي راغونښتی دی.

— د ... له پاره مي په يوولسو بجو تکسي راغونښتی دی.

— ... ته مي....

— ... په يوولسو بجو مي تاکسي راغونښتی دی.

د سبا په ځای چې درې ټکي ځای په ځای شوي، هر مهال (د ژبډود اوسم اند سره سم) لیکل کیدی شي.

داسې هم ویلی شي، چې:

— د تل (د درې ورځو، د یوې اونۍ، د راتلونکو ورځو، د هرې ورځې) له پاره مي په يوولسو بجو تاکسي راغونښتی دی.

دا غوندې، رښتیا ارزښت، رښتیا یا نارښتیا لرو دی شي، خو مور یې دلته د رښتیا ارزښت سره سر اوکار نه لرو

دویم ته: ، تل، ترتله، تل تر تله

پوښتنه ۱: ته څومره (وخت) دلته پاتیري؟

زه څلور ورځې (یو کال، تل) دلته پاتی کیږم.

پوښتنه ۲: ته د څه وخته پورې دلته یې؟

زه دلته د څلور ورځو (یو کال، تل) پورې دلته یم.

دلته هم گوره همغه د ،، تل له پاره،، په څیر څه شته، چې رښتیا ارزښت لري. دا به یا رښتیا وي یا نارښتیا

پوښتنه ۳: ته له څه وخت تر څه وخت دلته یې؟

زه د ۵- م تر ۱۰- م د حمل دلته یم.

بنسټیزه پوښتنه ۴:

ایا تل تر تله د تر تله لپاره ټینگار دی؟

بیا لنډ:

څومره وخت؟ تل.

د څه وخت له پاره؟ د تل له پاره.

تر څه وخته؟ تر تله.

مور به دې تل تر تله ته لږ تم شو.

ایا هر څه چې شته وي، هغه پیل او پای لري؟

و به وایو، چې هو.

هر څه چې پیدا کیږي، هغه پیل او پای لري.

یو څو بیلگې:

په مرستون کې د مري په خښځای داسې لیکي: ۶. ۵. ۱۹۷۸ - ۳. ۸. ۲۰۱۸

په تورویي لیکو: شپږم د پنځي ۱۹۷۸ تر ۳ د اتمې ۲۰۱۸

دا په دې مانا چې: له تر

اوس نويو بنسټه دا ده، چې شته وي، خويپدا نه وي؟

ايا داسې څه شته؟ هو او هغه زموږ رب دی.

رب تر تله برقرار دی او پيل يې هم له تله برقرار دی، نو

دلته به هغه د رحمان بابا د شعر د يوه نيمبېټي راوړو، چې دا درانه استاد هم په خپله ليکنه کې راوړي:

،، تل تر تله برقرار دی رب زما،،

دا د رب له پاره داسې ليکو: تل تر تله

دا په دې مانا چې له تل څخه تر تله پورې. يعنې دا لومړی ،، تل،، د ،، تر تله،، له پاره ټينگار نه دی.

نيونه، بنوونه، غوښتنه

دا ويونه، چې زه يې دلته اوس د گرانو لوستونکو سره شريکوم، زيات په شمير پوهنه کې کارولکي وي، خو په ورځني ژوند او نورو پوهنو کې هم ورسره مخامخ کيږو.

زه زما ليکنې له الماني څخه راژباړم. زه باوري يم، چې له مانور تکړه کسان شته، چې دا کار به کولی شي، که دوي يې پخپله نه کوي، نو هيله ده، چې لږ تر لږه خومرسته وکړي.

ورانديونه (preconditio لنډ: نيونه، فرضيه)

وراندنيونه يو حالت او يا يو خوي دی، چې بايد پوره وي، له دې د مخه چې يو بل حالت، يوه کړنه يا يو بل خوي او يا يوه بله پروسه د بنوني شي يا ونبول شي.

د بيلگي په توگه په يوه څه کې د ننوتني منلو يا داخليدو اجازې د مستحق کېدو له پاره ازموينه زيات وخت يوه وراندنيونه يا که غواړی فرضيه ده

يوه وراندنيونه کېدې شي يواځي د يوه حالت يا يوه خوی يوه وراندنيونه وي.

په سم اند کې وراندنيونه په لاتين کې د پريميس Premise په نامه هم بلل کيږي.

په شمېرپوهنه کې وراندنيونه د يوې بنوونلاري يوه غوره برخه جوړولی شي

په دې توگه ايندکشن وراندنيونه *induction precondition* *Induktionsvoraussetzung* پایونه د ايندکشن بنونه (the prove of induction) Induktionsbeweis (د ځانگړو څخه په توليزو پایونه) پيل په نخښه کوي.

بېلگه : په ډېرو هېوادونو کې د تابعيت منلو لپاره په پوره سويه د ژبې زده کړه مخ د مخه وراندنيونه ده.

په افغانستان کې د پوهنتون ننوتني لپاره د کانکور ازموينه وراندنيونه ده.

قضيه يا جمله :

جمله په شمېرپوهنه او سم اند کې يوه نوي پوهه يا پيژندنه ده ، چې له اکسيومونو، ټاکندويو(پيژندونو يا تعريفونو) او څرگنده جملو څخه فرمولېمي کيږي. ددې لپاره، چې د يوې جملې وينا و منل شي يا وپيژندل شي، بايد و بنوول شي . که په کره توگه ونيسو نو دا يوې منلې *legitimierete* (قانوني) پرلپسې تولگيز (صنفي) پريديکاتي سم اند د پایوني پرلپسې ده يا که غواړی پایله ده.

بنوونه:

په شمېرپوهنه کې بنوونه د يوې وينا د رښتياوالي يا نارښتياوالي باوري راوېستنه (بنوونه) ده. دا د اکسيومونو، چې سر له سره رښتيا نيول شوي وي او نورو وينا و څخه،

چې رېنټياینه یې تیاره بنوول شوي وي راوېستل کيږي.. دلته له اکسيوماتيکي **axiomatischen** بنوونې خبرې کوو.

شمير پوهنيز بېنووونې زيات وختپه ورو، وروپلو د نورو غونډالو يا جملوپه بنسټ سرته رسيري.

جوړبښتيزي - او نا جوړبښتيزي بنوونې.

شتونبڼوونه:

شتونبڼوونه چې وښايي ده، يا يوه تلنلار ورکړ شوي، چې اوبی ته موبيايي، دا په دې مانا چې، يواوبی جوړيري يا منځ ته راځي.

د يوه نه جوړبښتيزي بنوونې سره د خوښوونو لړلوسره د يوه اوبېشتون پای کيږي. کله ختينا سیده نيونې کيږي، چې اوبېدي شتون نه لري. له دې بنوونو لاس ته نه راځي، چې سړی څنگه اوبی لاسته راوړي.

غوښتنه (ثبوت) Behauptung

غوښتنه (ثبوت) Behauptung يا ،، څرگند يا روښانه حکم ،، تضمين شوی قضاوت،، هم بلل کيږي، يوه جمله ده د ځانگړې مانا سره او له ويونکي څخه داسې ويل کيږي، چې توليزه او د تل لپاره وي. که د بېلگې په توگه څوک پوښتنې ته ، چې ايالندن له پاریس څخه لوي دی،؟

ځواب وايي: لندن په ۲۰۰۰ ز ک کې د پاریس څخه زيات اوسيدونکي لرل،، نو له دې سره دی غوښتنه رامنځ ته کوي.

يوه غوښتنه نه يواخي لکه (څرکندونه) ويېنه يوه جمله ده د ټاکلي خوندیوني (متن) سره، بلکې يو توليزه ه کرنه کاروايي ده: د ويل شوي وينا لپاره يوه توليزه په اختيار کې نيونی (چې گوندي د ټيکوالي دعوا پرې شوي وي) باوري کيدنه . John R. Searl ددې لپاره د خبروکار “speech act” کلمه و کاروله.

غوښتنې کېدی شي ټيک (همداسې رېنټيا) وي يا نارېنټيا. دا له دې امله موخه وري دي، چې غوښتنو باندي د منلو او ردونو له امله خبرې اترې يا که غواړی مباحثه وشي، شک پرې راشي، ومنل شي يعنې تصديق شي، چې زور پرې واچول شي، وښوول شي، رد کړاي شي(يانې تضاد يې وښوولی شي).

د نورو ژبنيو څرگندونو څخه يې رابېلونه

غوښتنې (ثبوتونه) نه دي لکه دا لاندې:

۱ - په نيونو ودانې يا فقط نيولشوي يا نا جدي جملې. بېلگې په توگه په ادبياتو، ژبتمرينونه يا توکي تکالي لکه (،، په يوه وخت کې يو پاچا وو.....،،)

۲ - پوښتنې، شک، گومان (،، نه پوهېږم، چې ايا دا با راشي،،)

۳ - تيوريټيکي نيونې (،، نيسو، چې هر مالک د جگې گټې هلې ځلې کوي،،)

۴ - امر (،، لاسونه جگ،،)

۵ - کلیمه ټاکنه يا نومينال پيژند (،، د زياتو اتومونو ټينگ ترنه دي،، ماليکيول،، و بلل شي.

۶ - د ځانيز خوند يا مزې څرگندونه (،، دا موزيک مي ښه راځي،،)

کومه گټه نه لري، چې دلته د رښتياپوښتنه رامنځ ته کړو. دا ډول جملې له بله اړخه په ارزښت کيږي، د بېلگې په توگه موخه ورتيا، هنري خونديونه، مجلس ارزښت.

د غوښتنو ډولونه.

غوښتنې د خپلو منځپانگو له لارې په برخو وېشل کيږي، د بېلگې په توگه:

-- غوښتنه، چې نړۍ څنگه جوړه شوې، داسې په نامه empirische يا په تجربو ودان، په رښتيا faktische يا مثبت

ښوونه (،، دا ونه له لسوکالوزره ده،،، ،، سرپ له وسپني درانه دي،،). دا ډول غوښتنې تجربه- پوهنه ده، په ځنگړې توگه empirische ايمپريکي کارونه په پيداېښتي پوهنو کې.

-- سم اديز-شميرپوهنيزې غوښتنې (،، د ۱۴۴ څلورۍ ريښه ۱۲ ده،،). دا د شميرپوهنې او سم اند اله ده.

-- ارزښتيونکي غوښتنې (،، سپين و برگ ته ښه باجه يا رباب وهي،،).

-- يوه لار، يوه کچه، اخلاقي غوښتنې(،،سړی باید له دوي سره مرسته وکړي، چې بي له کومې تيروتني يا ناوره کړني يا گوناو اړ شي،،). دا ډول غوښتنې د نورماتيوي-يا مثبت اخلاق Ethik الي دي.

-- hermeneutische روښانه، موخه بنوونيزې غوښتنې (،،د سپين بيرغ ښکاره کونه دا مانا لري،چې: ،، مورتسليم يو،،). دا ډول غوښتنې د ژب – او کلتورپوهني الي دي.

دنييسايکولوژيکي يا دننه (خان) کتنې غوښتنې innerpsychische oder introspektive Behauptungen

(،، زه د غاښ درد لرم،، ،، گڼی خورخوند لري،، ،، زه گورم، چې ترمومتر ۱۰ درجې خيلزيوس ښايي،،).

غوښتنې په نورو برخو هم وېشل کيږي په:

-- غوښتنې په پخواني وخت کې په يوگرو يا خانگرو پېښو، اوسمهال يا راتلونکو پېښو.

(،، گوپتي په ۱۸۳۲ کې ومړ،، که د گوپتي په خای مي کوم افغان ليکلی،نود زېږېدني يا مرگ ورځ مي يې بايد اسانه پيداکولی شوی، دا چې دا مي نه شوکولی، اړ شوم همدا الماني پرېږدم.په خواشینی). دا ډول غوښتنې د تاريخپوهني الي دي.

--- د ټاکلو ډولونو شيانو شتون غوښتنه (،، په دې ځنگله کې ډينگری شته،،).

--- په تجربوي قانونمندی يا لاراروندوالي غوښتنې (،، که څوک يوه کریستال گلنی په مرمخمکه وغورځوي، زري زري کيږي،،)

--- د علتونو غوښتنه (،،سپي مړ شوی، ځکه چې هغه سرطان لرونده،،).

مور د ثبوت په خای د دې نوي وی ،، غوښتنه،، سره بلد نه يو، خوگورو چې دا سم همغه ثبوت دی.

غوښتنه: سپي په سرطان مړ شوی.

ښوونه: دا بيا بايد وښوول شي، چې همداسي ده اوکه نه.

Imperativ په امريه بڼه، غوښتنې، امر

Implikation په کې رادننه کونه

جمله (شمير پوهنه)

جمله په شمير پوهنه اوسم اند کې يوه نوي پيژندنه ده، چې دا له اکسيومونو، پيژندونو او تازه پيژندل شوو جملو څخه وتلي فرمولبندي کيږي يا جوړيږي. د دې له پاره چې د يوې جملې وينا د پيژندل شي، بايد دا وبنوول شي.

په نورمال ډول جملې د خپل غوره والي په ترتيب په يوه اهرامډوله ترتيب په برخو ووېشل شي، چې ترتيب يې داسې برېښي:

۱ - Lemma مرستندوی جمله (د يوه غوره بنوونه کې مرستندوی جمله)

۲ - Korollar د کره کونو يا ترې لاس ته راوړنو يوځايکول، چې دا له يوې جملې يا يوه پيژند بې د لويو بوختوالورا کول کيږي. زياتوخت پای لاسته راوړني)

۳ - Proposition (سم انديزي ويناوي).

۴ - جمله يا تيورېم Theorem (پوهنيزه - او بنسټجمله يا ستجمله. Theorem تر اوسه په زياتو ژبو کې کارولکيږي.

تل ژبنيز - يا ورځني ژبنيز ليدني غوښتنه

--- تل ژبنيز ليدني غوښتنه په ټوليزه توگه فکر دی. که سړي ته يو فکر يا پېښه پيدا شي، نو سړی کړی شي دا يوه غوښتنه وبولي.

بيلگه- غونډاله: زما غوښتنه ده، چې زه موټر بيايم.

مانا: زه اوس په دې فکر راغلم، چې په موټر کې ځم.

غوبنتنه د فلسفي له ليده يا له مخي:

د فلسفي پوهني له مخي د **Immanuel Kantichnochnicht** (ایمانول تراوس مي نه پيژاند) کاتيگوري (ډلي) غوبنتنه د احتمالوالي لارو - - يا قانونمندی په بنسټ په دري برخکاتيگوريو وېشلکيري: دروغ، پوهيدنه او توکلي پيښيدنه. د **kategorischen** **Konjunktivs** يا ناسيده ويناو په بنسټ دروغ هغه د غوبنتني زياته پيښيدونکي بڼه ده.

ويناډولونه يا ويناډي:

دري Modi مودوله يا ويناډولونه شته: اينديکاتيو، کونيونکتيو او ايمپيراتيو

اينديکاتيو Indikativ نوميال ويناډي ده: ته ځي، هغه ځي او داسي نور.

کونيونکتيو يا ناسيده ويناډي: غوبنتن- يا هيله بڼه: زه به لار شم، ته به لار شي.

ايمپيراتيو Imperativ امر بڼه: لار شي.

Konjunktiv ناسيده وينا:

کونيونکتيو په هغه حالتونو کې کارول کيري، چې ريښتوني نه، بلکه يواځي شوني يا ممکن وي. يا دا:

زيات وخت وينا په ناسيده وينا کې د امکان په چاپيريال کې راځي، دا د امکان بڼه يا شونتيا بڼه او يا کې دننډيا بڼه هم بلل کيري. کونيونکتيو دا نه بڼايي، چې يو څه شوني دي.

زه به لار شم، ته به لار شي او داسي نور.

دا موضوع پوره اوږد او په زړه پوري د خبروڅه لري.

دا څه ليکنې مي چې وکړي، نود ژبي سره مي مينه نوره هم زياته شوه او داسي وایم، چې په دې زاړه بدن يا تيروخت د ژبي زده کړی شم.

دا زما يوه مشوره ځوانانو او په پوهنه کې هڅاندو ته - په هره پوهنه کې چې وي- دا ده، چې بي له يوې پرمختللي دباندني ژبي - چې وړانيزمي انگريزي ده- هيڅ نه کيري، مورډېر د زده کړو وروسته پاتي ټولنه يو اوږبه موتوانمنده، خو هم وروسته پاتي ده او هرڅه بايد له بلې ژبي راوښسو.

نیولوجیزم Neologismus

منلي انجنیر صیب ستانه میرز هیر په م ک کې وړاندیز کړی وو، چې د علومو اکاډمي له خوا دې یوه ډله جوړه شي، چې دا نیولوجیزم زما په اند د څیړنې، پراخونې او ورسره بلدونې او بلدېدنې کار مخ ته یوسي. زه داسې لږ پوهیدم، چې گوندې دا خود نوو وینو سره سر اوکار باید ولري، خوبیا مې هم وغوښتل، چې ځان داسې لږ څه پرې وپوهوم، نو د الماني ن ج له لارې مې دا لیکنه برابره کړه، چې له تاسوسره یې هم په مینه گډوم.

دا لیکنه به دوه برخې ولري، چې لومړۍ به یې د نیولوجیزم سره ځان بوخت کړي او دویمه به یې نیولوجیزم ته د پښتو اړتیا په هکله وي او په دې اړوند به د ژبپوهانو کار څه وي او که نورې اړتیا به مو اړیښي وي.

که زما د لیکنو سره څوک داسې لږ بلد وي، نو دې ته به یې هم پام شوی وي، چې زما په لیکنو کې پردې ویونه کم لیدل کیږي، پرته له هغه پوره اړیښوونو، چې پښتو انډول ورته نه پیدا کیږي، چې هغه به هم زیات پیداښتي ویونه نه وي او هغه به هم د هغې اړونده ژبې د ودې له مخې منځ ته راغي وي.

یوه داسې ځوان پښتون راته لیکلي وو، چې گوندې زما لیکنې یې لوستلي، خو ډېر ساده دي.

لومړۍ برخه

نیولوجیزم:

یو نیولوجیزم Neologismus په یوې ژبټولني کې په ټولیزه کارونه کې د مخه تری تیر شوی یعنی د پرېښودو ژبني ویونو بیا نوې کارونه ده، وایي

- یو نوی راپیدا کړی وی (نوی وی) په همدې توګه یو همداسې ویینه (افاده) یا

- یوه نوې مانا، چې د هغې سره همدا اوس لرلی وی، په همدې توګه پخپله ویینه (افاده) باندې سمبالیري (نوی مانا) یا دا نوې مانا ورته ورکول کیږي، یا هم دا وی په همدې توګه ویینه پخپله، چې نوې مانا غوره کوي.

که دا دیوي ژبټولني په دننه کې پراخونه ومیندي یا د ژبټولني په دننه کې وزغلي، او د ژبویونو کتاب (ډکشنري) یې را واخلې او د دې ژبې ژبپانګه کې ځای ونیسي. د نیولوجیزم له پاره کرکتریسټیک یا خوږغوره-والی یا خوږتاکونکی دی، چې ویونکی دا په یوه وختواتن کې د نوې په توګه خپلوي. کوم ویونه (لا) نیولوجیزم دي، په دې پورې اړه لري، چې له کوم وختکې څخه سړی د یوې ژبې ویونپانګه (ویونو پانګه) په پام کې نیسي یا څیړي. د دې په څنګ کې په ټولیز-ژبني ستاندارد ویونکتابونو (د ویونو کتابونو یا

ډکشنري) رانيولشوي نيولوجيزمونو له پاره په ډېرو ژبوکي ځانگړي ويونکتابونه، چې دوي ځانله يا ټيک د همدې ويونپانگه (که ويونپانگه؟) څيري شتون لري. د نيولوجيزم ويښي (افادې) ته د زري يوناني ويونه *νέος neos*،، نوې، او *λόγος logos* Wort،، وي،، بنسټ ته پراته دي، چې په پښتو يې نووي (نووي يا نووي) بللی شو.

د دي کليمي جنجالپر اېلم ته

دا د نيولوجيزم وي يا کليمه په ژبپوهنه کې نه بيخي ساده يونوالي يا يواندوالي نه لري.

Hadumod Bußmann (هادومود بوسمن) داسې پيژند ورکوي:

نوي په کاراچولشوي يا نوي منځ ته راغلي ژبنيزي ويښي،، داسې ويونه په ويجوروني، ويجوروني يا د ماناوونوالي له لاري منځ ته راځي. ځانله د نيولنگويستیک *Neurolinguistik* يا نيوزبپوهنه (نوي ژبپوهنه) کې د دي وي له پاره د دي وي يا کليمي د نوي پيداېښت منل منځ ته راځي يا د دي وي منل منل کيږي.

هلموت گلوک Helmut Glück له يوې لور نيولوجيزم له نوپيداېښت سره برابر وټاکه يا کيښود او په چوځوني،، وينوپيداېښت،، سره په حواله نيولوجيزم، دا ورکړلشوي بيلگي مگر ټيک د ويجوروني، پوروني يا ماناووني حالتونه دي. د ژبپوهني ورځنيوالي يا رواج کې که هرڅومره ناوخته نو د ۱۹-مې پيړۍ پای څخه،، ويپيداکونه/ پيلپيداکوني،، له يوې لوري او،، ويجوروني،، بلې لور ته توپيروي.

بيلونه

د ژوندی ژبي خبرپکونکي هره ورځ نوي ويونه جوړوي يا پيداکوي، چې د هغوی سره دوي سملاسي يا توکلي بلنتشياوي يا نومونتشياوي ډکوي يا بندوي. زيات له دي ويونو ټيک يوځل په کارلويږي. زيات وخت د دي ويونو موخه په دي کې ده، چې د هغه سره يو نومونحالت پوره کړي.

د نيولوجيزم ډولونه

د نيولوجيزم لاندي ډولونه کيدی شي سره توپير شي.

نوويونه(نوی ويونه)

ويښي او ماناوي نوي دي. د نوي ځوان وخت بيلگه يې د لنډخبرليبرل له پاره وتونوی *simsen* له SMS څخه دی.

نوي ماناوي

يو زور وي ټيک يوه نوي مانا (پسي يا بله مانا هم) اخلي. په دي توگه گوندي له يوه زاړه وي د بيلگي په توگه مورک *Maus* په يوه،، تخنيکي الي، د شميروني ورشو،، کې هم ځای په ځای شي.

نوي کمپنیشنونه یا نوي گډوله لکینه:

دلته هغه کارونویونه سره یوځای کیري (Internetcafé انترنتکافی، لپتاپ بکس Laptop-Tasche، انالوگ ساعت Analoguhr).

نیولوجیزم او ژبنورم

که نوی وی کارونې ته ریشي، نو خبرپکونکی زیات وخت د نورم د نه باورتیا سره مخامخ کیري.

وبینه، مانا او کیدی شي د ډېرمانوالي

- وینډول یې لومړی په ورځنی کارونه کې ساتل کیري. په ځانگړي توگه پورویونو کې دا زیات پیښیري، خو نه تل، یوه د اعیارونې (چمتوکونې) پروسه پیښیري، چې د هغې سره د ترې پور شوي ژبي وینډول د فینومینسیستم سره سر وخوري. د دې له پاره بیلگه ډولنډ Download دی

په ژبه کې پردي ویونه ځای نیسي، ځکه چې په الماني همداسې پښتو ژبه کې ورته انډول نه پیدا کیري.

Kunstwort مصنوعي وی یا هنري وی (هنرووی)

د هنروي سره هغه وی په نخبه کوو، چې د یوې ژبي د ویجوروني پیداپښتي الاتو سره جوړ نه وي او د یوې بلې ژبي څخه هم نه وي پور شوی. دا یوه نوي رینه جوړوي اوزیات جگسومبولیک یا زیات نمونه-بیز (نمونیز؟) دی. نوي جوړ شوي هنرویونه زیات وخت د نیولویجزمونو په حیث باوري وو.

د شعرونو ترتیب او بیتونوکی سری زیاتوخت د هنرویونوسره مخامخ کیري.

جوړبښتومونه

د هنرویونو له پاره زیات جوړبښتومونه: د ویونپیلو (د ویونو د پیل) یوځای راکښنه، یوځای ایښوونه، او د گرافیمونو Graphemen د گډوله کونې لندونه.

یوځایر اکنښنه:

په دې د هنرویونوکی دوه یا زیات ویونه و یوه وي ته راکښل کیري (،، سره ویلیکول،،)، چیرته چې سره یوبل باندي اوبښتوني برخه لري کیري. د دې له پاره بلابیلی په نخبه-ونې شته، د بیلگې په توگه، یوځای راکښنوی، سره ویلیکولوی، گډوله-وی....

بیلگې:

- Teuro له teuer (گران) او Euro (یورو)

- Demokrat له *Demokratie* او *Diktatur*

- Grusical له پاروونکي *Grusel* او *Musical* موزیک څخه

- Informatik له *Information* او *Automatik* (یا *Mathematik*) څخه

اینفورماتیک په نامه پوهنځی شته اولوستل یې وایي چې له شمیرپوهنې ستونځمن دي. مور د کمپیوترساینس په نامه پوهنځی لرو، نه پوهیږم، چې هلته به څومره د اینفورماتیک سره سر اوکار لري، خوگومان مې دی، چې دومره ډېر به نه وي.

- Mechatronik له Mechanik او Elektronik څخه.

دا یوه نوي د موټرو مسلکي زده کړه هم ده، ځکه د نویو موټرو ماشینونه ټول په همداسې الو سمبال دي، چې مینباترونیکان ورسره سر اوکار لري.

- Glokalisierung له *Globalisierung* او *Lokalisierung* څخه.

Zusammensetzung von Wortanfängen

د ویونو پیلې سره یوځای ایښوونه

دا هنرو یونه د سیلبولنډویونوسره خپلوان دي:

بیلگې:

- Modem له *Modulator* او *Demodulator* څخه

- Moped له *Motor* او *Pedal* څخه. دا د ډډېبي اوبایسکل څخه جوړ په پښووهن-الاتو ځي یا بیول کيږي.

- Chipitts له *Chicago* او *Pittsburgh* څخه

- Haribo له *Hans Riegel Bonn* (هانس ریگل نوم دی، چې له بن وویا دی؟)

څخه. دا یوه خوړه دخوړو جوړه میوه ده، چې کوچنیان یې په مینه خوړي.

- Milka له *Milch* شودو او *Kakao* څخه جوړ څه دي. خواره خو هرومرو دي.

Abkürzungen لنډونې

لنډونې هم کیدی شي هنروپونه وبلل شي
بیلگه:

„Nato“ د North Atlantic Treaty Organisation له پاره لنډونه.

دا لومړۍ برخه زموږ له پاره دلته همدومره بسیا کوي او اوس راځو دې

دویمې برخې ته:

د پښتو ستونځي او نیولوجیزم:

د پښتو د پوهنیزې ودې له امله او که غواړی، د نه ودې له امله د پښتو ژبې ستونځي هم زیاتې دي. مور او تاسود دې لیکني سره داسې لږ سر نیولوجیزم ته ورښکاره کړ او ومو لیدل، چې دا نیولوجیزم د یوې ژبې ویونکو د ودې سره هم سیده تر او لري

هنروپونه او نیولوجیزمونه

ټول هنروپونه نیولوجیزمونه نه دي. یوه ویکتابیزه (د ډکشنري) نڅښه یو اوږد وخت د نیولوجیزم په څیر گڼل کیږي. د زیاتې پراخیدني او د کاروني دوام سره د ټولژبنیز وپیانگي د ورسره ورځني یا اري ژبې برخه گرځي.

دا چې په پښتو کې به نیولوجیزمونه کوم وي، زه ترې نه یم خبر اونه پرې پوهیږم، د دې دې ماته بڅښنه وي، خو هغه ویونه چې مور بدل کړي یا د نورو ویونو په ځای، چې گوندي مور یې پښتو کوو چې تاسوته به هیله ده زما د لیکنو معلومي وي. هغه - په پوره خواشینۍ باید ووايم - چې له هره اړخه ناسمي دي لکه:

مایع ته اوبلن ویل اود سلمې په ځای سلنه کارول، د ستاندارد، سطحې سويي په ځای کچه کارول او داسې نور.

دلته به مې هم وړاندیز دادی، چې د نورو ژبو په مرسته به هرې پوهنې ته وده ورکوو او هلته په نورو ژبو کې زیاتوخت د پیدایښتي ویونو له پاره مور په پښتو انډول پیداکولی شو او که نه نو بیا د همغې ژبې همغه وي لیکو او که په عربي انډول باندې یې پوهیدو، نو هغه هم له نورو بڼه دی.

يادونه: ځان پالنه دې نه وي، خو دا به ووايم، چې په نږدې څلوېښتو کتابونو کې، چې راټولونې او ژباړې دي، ما شميرپوهنه په پښتو ليکلي، دا په دې مانا، چې په پښتويغني ټول مسلکي نومونه په پښتودي اودا ما جوړکړي نه دي، دا نيولوجيزمونه نه دي، دا مور په ژبه کې لرلي ويونه دي، چې ما به لومړي ځل ترې کار اخستې وي يا به مې لومړي ځل په کار اچولي وي او له دې امله دزياتو گوټنيونو سره مخامخ هم يم، خوباورلم، چې دا به هغه خپل ځای نيسي. ماته غوره دا برېښي، چې زما په اند ناسمون په کې نه شته اوکه وو، نو هغه به د راتلونکو ځوانانو دنده وي، چې سم يې کړي.

زموږ لومړۍ دنده: کتابونه له نورو ژبو په پښتو ژباړل، دا په دې مانا، چې مسلکي ويونو ته هم د پښتو اندول پيدا کول لکه د مشبوع له پاره مور يا ماره ليکل او د داسې کتابونو دېرول.

بيا زما تل ځوانانو ته مشوره: که غواړو وپوهيرو او پوهه مو نوروته ورکړي شو، بايد په يوه پرمختللي د باندنۍ ژبه بڼه وپوهيرو.

ډاکټر ماخان ميري شينواری

دا مو د ستونځو بيو لار نه ده

زه – لکه د تل په څير- د ژبپوهانو او په ژبه کې د نوبت مينوالو څخه بڅښنه غواړم، چې دا د دوي د ژبسمون او نوبتو سره هم اندې نه يم، خو باور وکړی، چې دا څه چې زه ليکم هم، د ځان غوښتنې او ستاينې له امله نه دي.

دا چې ژبه مو نوې د دولت د ژبې په څير ميدان ته راوتلي، نو دا ستونځې مو تر يوه وخته پورې شته. دا ستونځې ټولې ژبې لري، هغه چې ډېرې پرمختللي ژبې هم دي. دا ستونځې چې مور يې په ژبه کې گورو، داسې ستونځې دي، چې مور ورسره سم ژوند کړی شو او لکه څنگه چې د نورو ژبو خاوندان د خپلو ژبو سره په دې هکله ستونځې نه لري او يا نه دي راپيدا کړي، مور يې ورسره نه لرو او له مور څخه هر يو هم لکه د نورو ژبو خاوندان د سمپوهېدنې له امله د ستونځو سره نه مخامخ کيرو، نو بايد راپيدايې هم نه کړو.

يوه بله يادونه: زه چې د خپلو ځوانو ليکوالانو او ژبپوهان ليکنې لولم، نو باور وکړی، چې ورته خوبښېرم. دوي توانمنده کسان دي او زه ورته د راتلونکي له پاره ډېر ښه ليد لرم او د نوري توانمنديکې دو هيله يې لرم.

ستونځي موڅه دي؟

نوري ستونځي څنگه زېږوي؟

زموږ ژبپوهان او ژبمېنوال، چې سره کښېني او د خوب ته تللو وخت چرت کې لارشي او يو څه ورته فکر ته راشي، چې بدلو يا سمون يا پيدا کيډنه کې فکر لار شي، نو سملاسي غواړي يو څه ورته پيدا کړي او يا کله، کله يو زدکړيال يا زدکونۍ تري ديوه څه په هکله وپوښتي، نو دی بايد دې پوښتنې ته يو ځواب پيدا کړي، داسې نه ورته وايي، چې دا خو د نړۍ په ټولو ژبو کې دا ستونځي شته.

يو څو بېلگې به يې دلته راوړم:

لومړي. پوښتل کيږي، چې: هغه راغی او هغه کتاب ولوست. دا خو نو يو ډول ه گاني دي څنگه به پوه شو، چې دا به نو څنگه سره توپير کړو. مورن خو د عربي په برکت يو گوډی الف لرو سملاسي دا استاد د يوي ه په سر يو گوډی الف وروتي.

دويم: يو ژبمېنوال د شپي په چرت کې وي او فکر ته يې راشي، چې دا د فارسي صدم خو د پښتو د سلم غونډې دی، خو راحه دا سلن کړه. دلته نو ژبلار، سم اند، د شمېرپوهني لار ته فکر نه کړي او هغه سهار بيا ټولو پښتنو خپله د ليکنې لار گرځولي وي.

درېم: پښتانه پوهان سره کښېني او وايي، چې دا مايع خو عربي دی، دا بايد په پښتو شي(دا کېدی شي او اندول يې بايد وي، ځکه دا پيدا پښتې وی دی)، نو يو وايي، چې مورن خو ورته په پکتيا کې اوبلن وايو، نو سملاسي دا اوبلن شي. دا ځکه چې دا ژبي مينهوال خو نه پوهېږي، چې دا مايع څه پيژند لري او د فزيک له مخې يې دا پيژند څنگه ورکړل شوی دی. هغه نوم اوس څوږ په درسي کتابونو کې هم کتل کيږي او اوبلن غاز هم وايي، بې له دې چې په اوبلن وپوهيږي او يا په مايع.

څلورم: د غلامی کړی، چې وايي ماتې کړی، نو سملاسي وايي، چې دلته خو بايد يوه يې بدله شي.

بيا دليل راوړي، چې يو غږ او دوه يې گاني. دا ژبلار نه ده دا ژبلاري په مخامخ لار ده، خو دا اوس هم زموږ هغه وتلي ژبپوهان او په ژبه کې پوهان همداسې ناسمه ناسمه ليکي.

که په کړی او کړی کې ستونځه وي، خو د دې یوه په ک کې ده، چې ځانله سیلبي لري، دا خو د ی کار نه دی، خو وایي، چې د مرچو تاو له کوچو باسي. دلته خو گوره باید ک ته یو څه ورپه غاړه کړي او نه،،، ی،،، په گوډي الف وزوروي.

که مور داسې خوبونه گورو نو رځی چې دا سي یو څو بېلگي یې راوړو:

لومړی: ولي ولي ولي؟

دلته نوموی، پوښتنوی او کړنوی دي، چې هر یو یې هر یو کېدی شي. پوښتنه به نو د درنو ژبپوهانو دا وي، چې نو مور څنگه پوه شو، چې کوم یې کوم دی؟

په پورته کې خو ا دوه نه داچې یو ډول لیکل کیري، یو ډول ویل کیري هم او دادریم کې د ویلو له لارې بېلوالی شته، هلته به نو دې د پوښتنوی د و سره یو څه کوو یا به الف پرې د پاسه تپو او یا به نو نه پوهیږم.

دویم: د تره (د پلار ورو) او تره (هغه د بادرنګ په څېر خوندور) په منځ کې به نو له ه پرته د سیلبي له لارې توپیر کوو او کوم به کوم نوم وي؟ دلته نو باید په یوهت څه و تپو، چې دواړه نومونه هم دي.

رځی چې یوه بېلگه - زما له لورې کېدی شي یوه بې سم انده بېلکه وي - خو راوړو.

افغانستان کې لومړی الف بل ډول ویل کیري، چې د نوبت له امله باید یو گوډی الف ورباندې سور کړو، که څنگه؟ او پرته له دې څنگه باید وپوهیږو، چې دا ن هغه د عربو په څېر زېر لري، زور او که یا پېښ. مور خو په شمېروني کې همدا یو گوډی الف لرو، چې په هر توري یې سورولی شو.

دریم: د ترور (د پلار یا د مور خور) او ترور (چې چا ته یو څه ورپېښ شي او ترور یوې او بلې خوا ته گوري) په منځ کې به هم څنگه توپیر وکړی شو؟

یوه پوښتنه: مور وایو، چې دوه وونه لرو. ایا مور یې چې یو ډول لیکو، د کومو ستونځو سره یې مخ کړي یو؟ چې تراوسه یې د ستونځو سره نه یو مخ کړي، نو له دې وروسته، چې مور پسي پښتانه خو لا ښه باید وپوهیږي، دوي به نو څنگه له ستونځو سره مخامخ کړي؟

ژبوالاوسره هم گډوو. لکه مور په نور ژبو څنگه پوهیږو، دوی هم زموږ په ژبه همداسې پوهېدلې شي. مور ته زموږ له پاره په لومړۍ لیکه زموږ ژبه غوروالی لري.

یادونه: زه دلته داسې لږ ستونځې لرم، چې دا غوروالی او که غوره والی ولیکو، خو که هرڅنگه وي هم ستونځې ورسره نه شو پیدا کولی.

زما هیله همدا ده، چې راځی نورې ستونځې به نه زیاتوو.

لکه پورته مي چې گوته ورته ونيوله، زموږ لیکوالان او ژبپوهان او همداسې نور د اند او نظر خاوندان په دې اخرو او یا هم شاید له پخوا د غږلرونکو تورو د لیکلو سره ستونځې لري او یا ستونځې راپورته کوي. دا ستونځې د نړۍ په ټولو ژبو کې شته او دا د پرمختګ مخه نه نیسي او نه د ژبي خاوندان ورسره کومه ستونځه راپورته کوي یا لري.

مورن خو پرته له دې هم په ژبه او هره ریښه کې پوره ستونځې لرو، چې هغه باید اوبی (حل) شي، نو له دې امله زه هم غواړم په دې ستونځو لږ دگرانو لوستونکو سره خپل اند گډ کړم.

مورن درې غږلرونکي توري لرو (او که ه) په ورزیاته کړو، نو څلور به شي.

لومړی: ا یا الف دی. د الف غږوي شته خو به ماته له دوه ډوله شاید ډېره وېرېښي، خو و به نیسو، چې دا دوه خو هرومرو شته او د نورو غږلرونکو تورو سره خويي - که ورسره مل راشي- نور هم د غږډولونه ډېرېږي، نو که دا سره د لیکنې له مخې بېلوو. د بېلگې په توګه که ولرو باور (د دې سمه د غږونو روښانونه به بیاداسې وي، چې د با څخه پرته وو ته هم یا الف یا یو بل څه ولېکي، چې سړی پوه شي، چې جګ ویل کیږي او نه دپېښ سره او نه د زېر سره) دا مو ژبه ده پوهیږو، چې څنگه یې لولو.

دویم: دا دوه وونه خو لرو، چې دروند وو لکه تمباکو (که تنباکو؟) او سپک وو، لکه زانګو. دلته هم شاید ځنې پښتو پوهان یا د ویلکېدنې مینوال و غواړي، چې د یوې نخښې له لار یې سره بدل کړي.

ځنې لیکنو کې گورو، چې په ا هم گودی الف لیکي او په ،،،، هم، همداسې په ،،و،، هم، یې ګانې خو لا څه کوي، چې پنځه شوي خو دي او که دا لار وي، نو باید لږترلږه خواته شي.

ایا پښتو غږلرونکي توري پرته له دې اړونده غږونو نورې دندي لري؟

یا ایا د غږ لرونکو تور په مرسته، کړنه او نوم ټاکلی شو؟

نه. نورې دندې نه لري. د دې له مخې څوک څه شي ټاکلی نه شي يا نه ټاکل کيږي، خو دوي، د ډېرگونو او يوگونو نومونو او همداسې د نارينه او بنځينه نومونو منځ کې د روښانونې دنده لري.

د دوی له لارې څه نه ټاکل کيږي. دلته گوره د پيژندنې يا ور پيژندنې نه ليکم، ځکه دا پيژندنه بيا پخپله يوه دنده ده. دا روښانونه راته سمه برېښي. بېلگې يې: لکه د پيژگانو له لارې، چې نارينه، بنځينه، يو او ډېر روښانه کيږي يا راته څرگنديږي، که پيژندل کيږي وليکم، نو کېدی شي دلته بيا نورې پوښتنې رامنځ ته شي، خو يو کار چې هيڅ وخت د ژبلاړ له لارې نه کيږي، هغه دا دی، چې د هيڅ توري يا نور هم غږلرونکي توري له لارې او همداسې ی له لارې کړنه او نوم نه ټاکل کيږي، دا په دې مانا، چې کړوال او نوموال غږلرونکي توري نه شته، چې لارې يې کړنه او نوم سره ټاکل کيږي او بېليري. د دې له پاره نه ټوليزه لار شته او نه د ژبلاړې له لارې. دا سي هم نه کيږي، چې يو غږ لرونکی توری او دوه ډوله ليکل، دا هم ژبلاړ نه ده.

د کړنو سره د کړونې بڼه بدلېدل:

په پښتو ژبه کې د کړنو ډولونو سره د تېر وخت او اوسمهال له پاره د کړونې بڼه د ځنو کړنو له پاره بدليري او دا هم يوه لار لري:

لومړی: هغه کړنې، چې پرې کړونې ته اړتيا نه لري، په هغو کې د کړونې بڼه نه بدليري. بېلگې يې: تلل، کښې ناستل، درېدل او نور.

بېلگې يې گران لوستونکي پخپله راوړلی شي

دويم: هغه کړنې دي، چې د هغو کړلو له پاره پرېکړونې ته اړتيا شته. په هغو کړنو کې د اوس مهال او د تېر مهال له پاره د کوونکو بڼه بدليري. بېلگې يې: وهل، خوړل، او نور

پښتو ماته يوه توانمنه، خو داسې لږ د نورو له پاره ستونځمنه ژبه برېښي، خو که الماني او يا داسې ويل کيږي، روسي ته پام راوړوو، هغه هم همداسې ستونځمنې ژبې دي، خو زده کيږي او زه هم لاتراوسه په الماني ژبه د ډېرو ناسمونونو سره مخامخ کيږم. المانيان زموږ په غم کې نه دي، چې ژبه کې نور بدلونونه راولي.

د داسې لږ څه بوختياله پاره:

یوه بله موضوع می زړه دی، چې له تاسو سره گډه کړم او هغه د هغه څه له امله ده، چې مور یې دواړه لرو:

مور لرو: ،، زما، زموږ، ستا، ستاسو، او هم لرو: ،، دما، دموږ، دتا، دتاسو، زموږ ورځنی شوی ،، زما او نور دي، خو ایا د ژبلاړ له لارې هم داسم دي او که دا ،، دما...، سم دي؟

دما له انده او څېړنې له مخې خو ،، دما، دموږ، دتا، دتاسو، سم دی. لیکنه می په دې هکله په تاند او دعوت منلو خپرونو کې خوره شوې او د ژبلاړ کتاب ، چې په لنډ وخت کې به خور شي، هم وي..

له سړي سینې مو مننه او راته روغ او هڅاند اوسی.

ډاکتر ماخان میری شینواری

پښتو ته ناسم راننېسلسوي ويونه

او له ژبپوهانو څخه هیله

دا داسې لنډ، بې له اوږدې شننې راوړم. دا ټولې لیکنې د تاند او دعوت په منلو پانېو کې خورې شوي او هم دا کې هم کتل کېدی شي ketabton.com زما په همدې نامه کتاب په

څنگه پوهېږو، چې دا یا یو وی ولي ناسم دی؟

لومړی: یو نوم، یو وی یا کوم توری، چې د هغه ورکړ شوي نوم یا بل څه خوي ونه لري، ناسم دی.

دویم: یو نوم یا بل کوم وی، چې ټولیز نه وي او ټولیز کېدی نه شي، ناسم دی.

دریم: د ژبلاړي سره په مخامخوالي کې راځي.

څلورم: د هر څه د سم او ناسم له پاره، چې بنوونې او دلایل راورل کيږي، باید له مخامخوالي خپلواک یا ازاد وي

پنځم بیا د پورته لنډ: پوهنیز دلیل کوم دي؟ هغه دلیل، چې له مخامخوالي خپلواک یا ازاد وي.

داسې پیل کوو:

یو: سلن نه شته: د سلم له پاره سلن راورل ناسم دی. دا د ژبي او شمېرپوهنې له لارې او ټولگیز هم نه دی او دا دي هم په یاد وي، چې دا سلنه شلکلن ناسمون دی، له دي د مخه دا ناسمون نه وو،

دوه: اوبلن: دا هم ناسم د بهیدونکو له پاره کارول کيږي. اوبلن یواځې او یواځې د واورو خوي دی او بس.

درې: تر: په ټولو هغو ځایونو کې تر ناسم دی، چې داسې نه وي:

لومړی اړیکوی: له جلالکوټ تر کابله یا ... تر کابل پورې.

دویم ترنوی: په کوټه کې ۲۰ تر ۳۰ کسان ځایيږي.

دریم د مهال یا یو څه پای: تر نهو بجو درځم

بیا: پرته له داسې غوندالو، په بل هر ځای کې،، تر،، ناسم دی.

څلور: له تر سره پرتله کونه: دا هم سوچپوچ نه شي کېدی، زما کتاب کې روښانه شوي..

پنځه: ی: زموږ په پښتو کې داسې،، ی، ځای نه لري. دا ژبلار نه ده، چې غږ دي یو او،، ی،، دي دوه - یا ان دریو ته هم رسیډلی شي - وي.

شپږ: سرکال تر ټولو ډېر انګور شوي، ناسمه ده. که ووایو په ټوله کې، دا یو تکیه کلام دی پروا نه لري.

اوه: تر ډېره بریده یا ... پولي، او هم یا کچې ناسم دي.

اته: کچه موږ زیات وخت ناسمه کاروو، د ستاندارد یا معیار، سطحې او سويې له پاره.

لاندي به یو څو ویونه راورو، چې نوم او اړیکویونه دي او تل باید په لیکلو کې پام ورته وشي.

. نوره کارونه یې د اړیکوي ده.

نه: منځ یا منځتکی: یواځې د یوه شي یا یوه څه هندسي منځ باید وي.

نور منځ اړیکوی دی.

مخ. په مخ یې دانه ده. چې پرته له داسې کارونو، چې فزیکي مخ دی، نور کارول یې اړیکویونه دي. مخ ته ، دمخه، خو ترمخه سوچوچ نه شته او همداسې تر مخکې. دا تر خو ناسم او دا مخکې هم کلیوالي ویینه ده.

همداسې څنگ او شا. په دې پوهیږو، چې کله فزیکي او کله دا فزیکي څنگ او شا موخه ترې نه ده.

دا هم ناسم دي:

روغتون، چې مور د ناروغانو ځای ته وایو ناسم دی. سم یې ناروغتون، رغنتون یا رغنځی دي.

رغنځی ماته ډېر بڼه برېښي.

د کورنیو چارو وزارت ناموخور دی، موخوريي د دنننیو چارو وزارت.

دې وگوري.

دې وگوري. Ketabton: com هغه گران لوستونکي، د دې اونورو سمونونو سره مینه لري، نو

یوه یادونه:

دا ما ته یوه بابیزه او بي ارزښته خبره نه برېښي، دا مو ژبه ده، څوک هم چې دا ژبه ناسمه کاروي، باید سمون ته راوبېل شي

مور پوهنیز مرکزونه لرو. له هغو څخه غواړم، چې دا په غور وگوري او هر یو چې ناسم وو، دا په دې مانا چې که یو هم، نو دوي حق لري، چې ما ته مناسبه جزا وټاکي او سمه ستره جزا به داوي، چې دوی راڅخه د ډاکټري شهادتنامه واخلې او که نه، نو بیا دې راته د ژبپوهني ډاکټري راکړي، دا پرې ارزي.

او له ټولو لیکلوسټ خاوندانو هیله کوم، چې د دې پرېکړې ملاتړ وکړي، دا د هر یوه کار دى او ټول د دې ناسمونو سره گیر دي، د علومو اکادمي د پښتو څانگي او پوهنتونونو پوهنیز کادرونه دې کار ته راوبولی.

په پای کې دې د یوې یادونې اجازه وي او هغه دا چې: دا پوهنیزه ځانپوهنه نه ده، چې په یوه پوهنیزه لیکنه، د سمي او ناسمي پرېکړه وغواړو او مورن ورته چپه خوله پاتې شو، که په هر لامل هم وي.

تاسو ژبپوهان دې پرېکړې ته په مینه رابولم.

باور وکړی، چې زما ملگري او پيژندکليوي، چې ښه عالمان او په ژبه کې وتلي کسان دي او سلنه یا بهېدونکو ته اوبلن ووايي او دا،، تر،، ناسم وکاروي، ډېر زورېږم. او رښتیا ډېر زورېږم. که دوي ته دا سم برېښي، نو زه به د دوي له پاره هم ارام شم، هغه دې مورن ته راوبښايي، چې کوم پخواني او کوم جوړشوي دي.

. زموږ ځني د ادب مینه وال په دې اند دي، چې زموږ ژبپوهان دي، ځانونه داسې لږ د نیولو جیزم سره بوخت کړي، خو زه په دې اند نه یم. مورن دا خپل لرلي او نه مینلي ویونه، چې د مسلک په زور و میندل، دا بهنو پور هېریالیتوب وي، ودې ته نوي ویونه پیدا او جوړ کړو. تاسو ماته یو څه وښايي، چې د هغه نوم جوړېدی شي او مورن یې نه جوړوو..

ستاسو د ټولو له سړي سيني ډېره مننه.

ډاکټر ماخان میری شینواری

Pronomen نومخاینیوي (هم: له پاره ویونه):

له دې د مخه په نوم غږیږو؛

Nomen نوم (نومونه)

پیلیادونه: یوچا لیکلي وو، چي لیکنه می کیدی شي د الماني د اغیز لاندې وي. په دې کې خو شک نه شته، چي زما وتونزبه الماني ده او لیکنی می له الماني را نیسم، نو هر و مروبه یې اغیز زیات وي او دا خپله اغیز دی، خو زما په اند د پښتو لیکندود سره به ناسمون نه راولي. زما ټوله زده کړه له الماني ده او د الماني لیکنه بیا د پښتو د (دلته، تر، نه لیکم، ناسم دی) اغیز لاندې ده.

په خواشینۍ باید ووایم، چي مور باید ټولې پوهنيزې لیکنې له نورو ژبو را وژباړو. په خپله ژبه کې خو مو تر اوسه دومره څه نه دي کړي، چي هغه د بنوونځي ساده لیکنې هم پښتو کړو.

دا دې ځانستاپنه نه وي، چي ما اوس شمیر پوهنه او داسې لږ څه فزیک په پښتو کړي.

Einleitung پیلونه:

نوم (شي هم دی، شي وی، بنسټوی یا نوموی بللکیري) شیان بنایي (لکه میز، کاسه)، ژوندي شیان (بنځه) او ذهني نومونه (هوا). نومونه بیا په پښتو نارینه او بنځینه باندې وپشل کیري.

نر- بنځي والي نومونه Genus

په الماني ژبه کې د گینوس یا نر-بنځي والي نومونو له پاره ارتیکلونه دي، چي د هغوله مخي ن، بن او نر بنځي پیژندل کیري. مور په پښتو کې نر بنځي نوم پرته له انسانانو څخه په نورو نومونو کې نه لرو. همدا نر-بنځي والی لرو، چي دا زیات یې له پای توري څخه جوئیري. زرکه، سپورمی، لمر، ستوری او نور.

بنځینه نومونه داسي پیژندل کیري، چي پای کې یې دا توري وي: ی، ی، ه،

نارینه نومونه داسي پیژندل کیري، چي پای یې یا بی – یا ناخوزنده توری وي، دا په دې مانا، چي پای یې کوم غبرلرونکی توری نه وي، لکه سپک، دروند، چینار او

خو دا باید په کلکه په گوته کړم، چي د پای توري په دې اغیز نه لري، دا په دې مانا، چي گوندي یو وی په پایوي له دې یادو تورو ولري، نو هغه دې بنځینه یا نارینه نوم وي، دا په دې مانا، چي دا توري نومونه نه جوړوي، د تورو له مخي نر-بنځي والي نومونه پیژندل کیدی شي او نه ټاکل کیدی.

د غبرلرونکو تورو له مخي د کړني او نومونو توپیر هم نه شي کیدی، دا په دې مانا، چي مورنه شو ویلی، چي کړنه ده، ځکه یې د ،، ی، سره لیکو، دا په دې مانا، چي نومیاله او کړیاله ،، ی، او، ی، غبرگي نه شته، دا په دې مانا، چي ،، ی، نه شته.

په ډېره بڅښنه، چې د دې پورته ،، ئ ،، سره مې داسې لږ تاوتریخوالی دی. زه وایم، چې دا نه شته، نو ځکه یې په بیلگو کې زیاته راوړم، چې ښایي هلته اړینه هم نه وي، خو څه وکړم؟ بیا هم بڅښنه کوی.

Pronomen نومخاینیوي (هم: له پاره ویونه):

یادونه: گومان مې دی، چې زموږ زېږوهان ورته نومخړي(?) وای، خو پوره باوري نه یم او په بل نوم یې هم نه پوهیږم، داسې بڅښنې راته کوی، ملامت یم، خو څه وکړم، زموږ د پښتو یا بیخي په پښتو پوهنې لا تراوسه کورته نه دي راغلي، لکه دا په نورو ژبو پوهنې. پوهیږو، چې دالیکنې له کور څخه یې له کتاب او کتابتون سرته رسوو. دا دې دلته په گوته وي، چې نومخاینیوي هرو مرو د پرونوم انډول دی او همداسې دی، که غواړو او که نه؟

نومخاینیوي:

په الماني کې له الماني رانیولې ورته ،، له پاره،، ویونه هم وایي. پرونوم د نوم ځای نیسي، نو له دې امله نومخاینیوي هم بلل کیږي او گردانیږي یعنی بدلیری. په لاندې کې به وڅیړو، چې څنګه مور له الماني څخه دا پښتو راخستلی شو او څنګه له دې سره مخ ته ځو.

د الماني لاندې پرونومونه یا نومخاینیوي د بیلګې په توګه څیړو:

Personalpronomen, Possessivpronomen, Reflexivpronomen, Relativpr
onomen او Interrogativpronomen.

Personalpronomen ځانیز یا شخصي نومخاینیوي

ځانیز یا شخصي نومخاینیوي دي: زه، ته، هغه(ن او ښ)، مور، تاسو(ن، ښ)، هغوي او د هغوي بدلیدونکي ښي دي.

گومان مې دی (د نورو په لیکلو کې مې لیکلي، چې دا ،، گرمان مې دی،، پوهنیزه ویې نه نه ده، نو زه به وایم، چې باور مې دی)، چې پښتو کې پرته له پورته دا لاندې هم ځانیز نومخاینیوي دي، چې دا به یې لږترلږه د الماني او فارسي سره توپیریږي: ما، مور، تا، تاسو، هغه، هغې، هغوي(ن، ښ). دا پورته په یاد راوړو، چې نومخاینیوي ځایونه سره بدلوي یا سره بدلیری.

یادونه: دلته هرومرو مور د ژبپوهانو لیکنو ته پوره اړتیا ده، زه خو به داسې لږ سرسري مخ ته ځم، ژوره لیکنه بیا په ډېره بڅښنه زه هم ژبپوهانو ته پریردم.

مور ځانيز نومځاينيو کړی شو دا د بلل شوي نومونو په ځای وليکو، په خپل ځان خبرې وکړو همداسې له نورو کسانوسره څه ووایو یا خبرې وکړو.

خودلته داربینه یادونه: دا یادونه هم نه ده، دا موضوع اړونده برخه جوړوي، چې په درې، الماني او پښتو کې یې غونډلې څنگه جوړیږي او کوم نومځاينيو ورته راوړل کیږي:

بیلگې:

په الماني کې وایو

Ich habe eine Katze. Sie ist schwarz.

زه یوه پیشو لرم، هغه توره ده

من یک پیشک دارم، او سیاه است

په الماني او درې ژبو کې د هر وخت له پاره همدا *Ich* او،، من،، راځي او یواځې کړونې بدلیري یا بڼه بدلیري، خو په پښتو کې داسې نه ده، چې لاندې یې راوړو:

په پښتو کې کړونې هم بڼه-بدلیري او نومځاينيو هم بدلیري.

زه یوه پیشو لرم = من یک پیشک دارم

زه به یوه پیشو ولرم = من یک پیشک خواهم داشت، خو

ما یوه پیشو لرله = من یک پیشک داشتم

بله بیلگه:

Das ist mein Koffer. (Begleiter) دا زما (دما) بکس دی (ورسره یا مل)

Das ist meiner. (Ersatz) دا زما (دما) دی (په بدل کې)

په الماني او درې کې گورو، چې کړنوی بدلیري، خو په پښتو کې نه دا چې کړنوی بدلیري، خپله نومځاينيو هم بدلیري، چې دا لږ تر لږه په الماني او فارسي یا درې کې داسې نه دي، چې زه همدې دي لیکنې ته راوبللم یا راوهڅولو.

دا به وروسته لږنوره هم روښانه کړو.

Possessivpronomen خاوندوالي - یا څښتنوالي نومځاينيو

)

دا پوسسيسيو نومخاينيوبي (خونديوالي نومخاينيوبي) اړوندوالی يا خاوندوالی يعنې ملکيت په گوته کوي، موردا دوه سره توپيروو د مل په څير او د نومخاينيوبي په څير د په ځای په بڼه يا په څير

بيلگه

دا زما بکس دی او که دا د ما بکس دی

دا زما دی. دا دما دی

Reflexivpronomen نومخاينيوبي

رفلکسيو- يا راگر ځيدوني نومخاينيوبي مور د راگر ځيدني يا بيرته راگر ځيدني سره (ځان تيرباسل يا ځان تيروتل، ځان ناسميدل (غلتيدل(غلطيډل؟)) او رامت کړنو (ځان پيژندل) سره کاروو
بيلگه:

Ich habe *mich* verlaufen. ما ځان تيرباسه يا زه تيروتلم (خبره په ما اوزه کې ده)
Wir kennen *uns* مور سره پيژنو

که پام وکړو، نودلته هم هر وروپښتو او الماني، همداسې فارسي بل ډول دي.

Relativpronomen نسبتي نومخاينيوبي

د نسبتي نومخاينيوو (هغه، دا، کوم، ...) سره مور نسبتي غونډالي په گوته کوو.

بيلگه:

.Die Polizei sucht den Mann, *der* die Bank überfallen hat

پوليس سړی لټوی، کوم(هغه) چې بانک وهلی.

Interrogativpronomen پوښتنويينيز - يا پوښتنيز نومخاينيوبي

پوښتنيز نومخاينيوبي (څوک، څه شی، چاته، د چا) په پوښتنغونډاله کې د نوم په خاي راځي، د هغه پسي يا د کوم چې مور پوښتنه کوو.

بيلگه:

د درې سره به لږ ستونځې ولرم، خوزه پوهيرم، چې تاسوله ما بنه پوهيری.

Wer wird das sagen? دا به څوک ووايي؟

Wer sagt das? دا څوک وايي

Wer hat das gesagt? دا چا وويل؟

Wer hat das gesagt gehab? دا چا ويلي وو؟

يادونه: دلته گوره له، څوک، څخه، چاته، لاره. درې سره يې پوره توپير شته.

Demonstrativpronomen پام راگرځونې نومځاينيو دي: دا، هغه، کوم چې .
مور پام راگرځونې نومځای نيوي هلته کاروو، چې يو څه (د نورو له ډلې) راوباسو يا
غوره کوو يا د پامو گرځوو.

بيلگې:

Möchten Sie dieses Hemd oder jenes? تاسو دا کميس غواړي يا هغه؟

Indefinitpronomen ناتاڪلي نومځاينيو.

دې ناتاڪلو نومځاينيو پورې د بيلگې په توگه اړه لری يوڅه، نه، سړی، يوڅوک، هر.
مور دا کاروو، کله چې مور يوشی توليزکوو
بيلگه:

Kannst du etwas für mich tun? (ايا) ته زما له پاره يوڅه کړی شي؟

Deklination von Pronomen د نومځاينيو بدلېدنه

دلته د نومځاينيو په بدلېدنې او پوسيسيو نومځاينيو باندې پوره غږيرو:
بيلگه:

Er hat seinen Kaffee nicht getrunken

هغه خپله کافي نه ده څښلې. (که ټکي په ټکي يې وژباړو: هغه د هغه (د همدې) کافي نه ده
څښلې)

پای ياونې: د مخه مې هم گوته ورته ونيوه، چې دا نومځاينيو او نومونه يې له الماني
رانپول شوي. زما هيله دا ده، چې پام دې ورته وکړو، چې دا په پښتو څنگه بلل کيږي
او کوم او څنگه دي.

دا د نومخاینیوو په پښتو بلنه کې دې گران ژبپوهان مرسته وکړي.

پسې لیکنه: د دري ژبو افغانانو ستونځې د پښتو (له نومخاینیوو) سره اود اوبې لارې چارې یې.(؟).

مورن په نومخاینیوو کې د ژبو په برتله ستونځې هم لرو او دا هم پیدایښتي ده، چې باید داسې توپيرون وي، خو د یوه څه پیژند په ټولو ژبو کې همغه دی. داسې نه دی، چې گوندي په الماني کې نومخاینیوی په پښتو کې نوم یا یو بل څه شي یا همداسې کړنه دې د فعل سره توپیر ولري.

د ،، واحد،، لاندې مورن څه پوهیږو؟

مورن په دا دومره مهال کې واحد د کچونو لویو یعنی متر، کیلوگرام او نورو ته وایو، چې دا ناسم دی او تل ناسم وو، خو یا مو ورته فکر نه دی شوی او یا مو د سمون په باوریوالي باندې ځانونه نشو پوهولی. زما هم له هغه وخته ورته پام شوی، چې په لیکنو او ژباړو کې پیل وکړ، چې له دې امله مې په خپلو لیکنو کې لویو ته واحد نه دی ویلی. دا پیدایښتي ده، چې په نورو وتلو ژبو کې دا هر څه سم روښانه او بلل شوي، چې په پښتو اندول یې باید ولیکل شي، خو دا هم په خپله ژبه د باور کمی او هم په ځانونو دباور کمی دی، چې د سمون زورتیا مو تر اوسه نه ده کړې. واحد یوه ته وایي او بس له مخه یو څو یادونې:

لومړی: زما وړاندیز: که څوک غواړي یو پوهنیز څه ولیکي، چې ټولني ته یې وړاندې کړي، باید په اول کې دا د یوې وتلي دباندي ژبې راوښيي. په پوره خوشنۍ باید ووايم، چې مورن لا تراوسه پوهنیز څه په خپله ژبه کې نه لرو یا پوره نه لرو او دا مو له دې امله ناسمونون سره مخامخ کوي. که دا کومه لیکنه له دباندي وتلي لکه انرېزي ژبې څخه راوژباړو، نو د انگریزي یونیت په ځای به واحد ونه لیکو، نو له دې امله – که غواړئ ښه څه ولیکي، نو یوه وتلي ژبه په پوره توان سره زده کړئ او پهنيزي لیکنې ترې راوبارئ. مورن د ټولو پیدایښتي ویونو لپاره په خپلو ژبو دپیدایښت سره سم پهنيزي اندول لرو

دویم: مورن که یو څه خبرو ته راچوو، نو پیژند یې باید راوړل شي، ښه روښانه، ټولپوهور او ټولپوهیز.

زیاته شننه د سړي څخه لار ورکوي، لنډ او بې له کومو زیاتونو باید هغه موخه ورکړل شي .

دریم: که د بل چا لیکنو په ناسمون خبرې کوو، نو هغه لیکنه باید راوړو او بیا یې په خپل اند هغه سمون ورته وړانې کړو.

داسې باید نه وي، چې د هغه څه مي ولوستل بڼه نه وو، یا ترې سمه گټه نه اخستل کېده. دا باید و ښوول شي، چې د هغه لیکنه کې کوم ناسمونونه وو او دا څنگه سمېدلې شي. د دې له پاره باید بڼه روښانه او پوهور دلایل راوړل شي.

څلورم: په لیکنه کې بې له اړینو څه باید سملاسي خپلې لیکنې باندې پیل وکړو

اوس راځم خپلې موخې یعنی ،، واحد،، ته.

زه چې زموږ د لیکوالانو اندونه او د واحد پیژند د دوي په اند د دوي په لیکنو کې گورم، ورته خواشینې شم، چې له دې امله دې لیکنې ته راوختول شوم، که څه هم دا زما پېڅوانیو لیکنو او همدا ډول د شمېرپوهنې ویونو کتاب کې هم شته.

موږ چې لا تراوسه واحد کاروو، نو موخه ترې تل د یوه څه د کچولو لویې لکه متر، کیلوگرام او ساعت ته ،، واحد،، (؟) وایو، یعنی که اوږدوال یا یو بل څه کچوو، نو هغې د کچونو الو یا کچون الو له لارې، چې هغه روښانه پیژند او نوم لري، دا پهدې مانا چې که اوږدوالی کچوو، نو دا په متر کوو، چې دا د کچونې واحد بولو، چې دا پوره ناسم بلل دي. په پوره خواشینې باید ووايم، چې موږ اوس هم دا پخوانی ناسمونونه همغسې ناسم کاروو. د دې کار هغه ستر لامل دادی، چې موږ هغه د دباندنیو ژبو رانیولو څه ته هم فکر نه کوو، چې په هغو کې دا څنگه دی، خو موږ په همدې ،، واحد،، پاتې شوي یوچې زه غواړم دا لږ روښانه کړم.

زه غواړم، چې ستاسو په لیکنه کې دا ،، واحد،، لږ روښانه کړم او مسلکي پیژند یې له تاسو سره گډ کړم، هیله ده، چې دا به

راته وبخښي، کوم ځانیز څه په کې نه لرم او هیله مي زموږ او ستاسو همغږیزوالي دی

دا په پښتو کې ورځنی شوی وی ،، و احد،، موږ له عربي ناسم راخستی دی. د ،، واحد،، ترې پوهېدنه بل څه دي وهغه ته چې موږ ترې پوهېږو. د واحد پښتو اندول ،، یو ،، دی چې پسي دوه، درې او نور راځي او بس.. دا چې موږ ورته واحد وایو موخه ترې ،، یو،، نه دی. یو یو دی او نور څه نه وایي او همداسې لکه دوه، درې او نور هم. یو که د یوه څه سره یوځای شي، نو بیا هغه شی یو هغه څه دی، لکه یو کتاب یا یو متر، - کیلو، - بجه او نه دوه یا درې او نور..

موږ په فزیک کې ویلي، چې د فزیکي لویو د کچلولو له پاره زموږ په بللو،، واحدونه،، کاروو، چې ،، واحد،، یې ناسمه نومونه یا بلل دي.

دا نو څنگه سموو؟ مور و تلو ژبو ته څو او د هغو څخه دا سم رانیسو:

د کچونلویو د څومر هوالي لپاره، چې کاروو، دا په نورو

ژبو کې لکه انگرېزي کې

Die Einheit دی او الماني کې unite

او همداسې یې عربي مانا، وحدة، دی، چې مور یې پوره ناسم، واحد، بولو. له دې دریاوو ژبو څخه د دې پښتو انډول، یووالی، دی، چې ما په خپلو لیکنو ویوون بللی، چې گوندې دا به همدا یووالی وي او که څنگه؟

مور ته دا یووالی، چې ما، یوون، بللی، لږ بلډول بریښي، نابلد دی او گومان مو راځي، چې گوندې دا یووالی، خو یو بل څه دي. دا همداسې دی او نه یې بل څوک پیدا کوي، که نه هغه به همداسې لکه دا، واحد، ناسم وي. دا ویډول دی، دا په ټولو ژبو کې همداسې دی، د پښتو انډول یې هم همدا دی، ما نه دی پیدا کړی او نه دومره توان لرم. د دې روښانه ولو لپاره داسې مخ ته څو:

فزيکي لويې څه شی دی؟

فزيکي لويې اوږدوالی، دروندوالی او مهال دي او د فزيکي لويو د څو والي او څومره والي د روښانولو له پاره یووالي متر، کيلوگرام، ساعت دی، چې لوي او واړه یووالي بيا لري. که مور او تاسو د هر څه اوږدوالی کچوو، نو په متر به دا کار کوو او دا متر له دې امله یو یووالیز یووالی دی، چې هر ډول اوډوالی پرې کچيري او بس.

Grad Celsius, Kelvin und Fahrenheit د تبي یووالي :

دا پورته د تبي یووالي یا یوونونه دي، چې یو بل اړول کيري یا اړولکې دی شي.

رښتیا د سره شریک کرم هغه بل یې زما له یاده ووتلو. په پوره بڅښنه .

د هرې بلې لوي له پاره د کچولو یووالی شته لکه د موټر زور، چې په اسزور کچيري او داسې نور

اوس به نو راشو، دې د ژبپوهني یووالو ته، چې دلته به څنگه وي؟

ژبه معیاري کونه

معیاري ژبه نوڅه؟

معیاري ژبه باید د کلیوالي ژبې سره توپیر ولري، ژبه باید خپل گرامر ولري اووی کتابونه اود اړتیاوله پاره په معیاري ژبه یا لوړه ژبه اویا اکادمیک ژبه د لوستلو او مرسته اخستلوله پاره پوره پانگه ولري

تراوسه چې په پښتو ژبه کې څه شوي، دا ځانله يا يو يوکس کړي اودا هر ورو ستر کار، خو ډېر کم دي.

لنډ ورځنی ژبه يا کليوالي زپه، چې په هغه ژبه چاپيريال کې، د ټولوينژې سره په ويلو او ليکلو توپير لري او لوړه يا معياري ژبه هغه وي، چې د هغې ژبې ټول ويونکي پرې ليکنه اولوستنه کوي.

دانو په څه مانا؟

دا په دې مانا، چې د ختيز، سهيلي او لوديږ افغانستان خلک په خپلو کليوالي ژبو غريږي، چې سره توپير لري، خو معياري ژبه دا ده، چې ټول يو ډول ليکل پرې کوي.

لنډ: معياري ژبه د هغې ژبې د خلکوډ پوهي لاس ته راوړنو اړتياوي پوره کوي.

دريم ته: پوهنيزه ژبه هغه ده، چې د اړتيا ټولې پوهنې لکه د مخه موکوته ورته ونيوله پوره کړي. دا داسې بريښي، چې د ژبې سوچه کونه اود ژبې معياري کونه په خټه کې د ژبې پوهنيزه کيدنه ده.

پام:

د ژبې معياري کيدنه يا کونه بايد په دې موخه نه وي، چې يوخيالي - بي له کوم ژبني او سم انديزدليل - څه ژبې ته ورواچوو، چې گوندي يوڅه خوشو.

لکه:

،، غني د ترمپ د خبرو په غبرگون کې وويل،، يا ،، ... غبرگون وښوده،، نه پوهيرم، چې ،، په غبرگون کې وويل،، کې به د ليکونکي موخه څه وي، خوماته څه نه وايي. دا به نور کسان ووايي، چې دا يا هغه يا دغه موخه لري. دا چې موخه يې که هرڅه وي، خودا يوه سمه وينا نه ده، چې څوک ترې څه پوه شي.

داچې ژبې سره غبرگي دي اود يوې ژبې اړول په بله ژبه اوس - زمور له پاره - اړتيا ده، بايد دا خپلې ژبې انډول په بله ژبه هم په همغه انډول و اړولی شو، چې دا مونو د دي ،، غبرگون،، سره وران کړ.

که د غبرگون په ځای ،، گړنگون،، هم وليکو همدا يوډول به ترې پوه شو. نو اوس بايد و انډو، چې موخه به څه يې وي.

وايو: غني د ترمپ د خبرو په هکله يا مخامخ، او يا په پلوی څه وويل يا غني د ترمپ د خبرو په هکله خپل اندڅرگند کړ.

دا نوڅنگه کيږي؟

دا داسي کيږي، چې د بنونځي څخه نيولې تر پوهنتون اوله دي وراخوا د هغې ټولني اړتياوې پوره کړي، دا په دې مانا، چې ته پوهنيزې څيړني هم بايد په خپله ژبه وکړي شي.

مور لا تراوسه دې ستر کار ته پوره هلې ځلې کول مخ ته لرو، خودا کار د حکومت دی او په ځانله يا يو څو کسانوسرته نه شي رسيدلی

زه دا ليکنه دلته رالندوم اود نور خبرو له پاره نور اړيني ليکنې هم شته، چې بايد خبرې سره په وکړو، هيله ده چې د تاند درنه پانه يا خپرونه به په دې لار کې مرسته وکړي، چې ددرناوي وړ.

لاس ته راوړنه: پښتو سوچه کونه، - معياري کونه او - پوهنيزه کونه همغه پښتو پوهنيزه کونه ده.

ايا دا کار شونې دی؟

پښتو ژبه د نورو ژبو په څير پوهنيزه کيدی شي، چې پای کې يواځې دوه بيلگي د شمير پوهني اوفزيک څخه راوړم.

له شمير پوهني يا نوره هم بڼه له ځمکچپوهني څخه:

کره، قوس، قطر، وتر، قطعه، قطاع، سطحه، محيط

پښتو يې (خو ورپورې خاندی مه، دا همداسي دي، که زمورزره غواړي اوکه نه):

گردی، لينده، نيمی، ټوټه ونې، ټوټه، برخه، هواره، چاپيريال.

له فزيک څخه:

يادونه: دا پښتو نومول يې اړين دي اوکه نه؟

په اړينوالي نه غږيرم. موخه دا ده، چې په پښتوکي ورته انډول لرو اوکه نه.

لومړی: (برېښنا) تړونى

په کونټاکي چې برېښنا خراغ روښانه کوو، نو انگرېزي ورته سویچ Switch په الماني ورته Schalter وايي، وهو يا کيکارو. که دا په پښتو کوو يا نوره هم ښه، په پښتو ورته

انډول لټوو، نو لومړی بايد وپوهیږو، چې دا د فزیک له مخې څه دنده لري، د دې نورو ژبو موخه به همدا وي او که څنگه؟

د فزیک له مخې دا هغه اله ده، چې دوه سیمونه ((برېښنا) وړونې) سره تړي او يا د مرکيدو وخت کي يې سره بېرته بیلوي. پوښتنه دا ده، چې دا که مور د سویچ په ځای ،، تړونى،، وبللو، نو موخه ور به نه وي؟

د پورته انگرېزي او الماني ژبو ويونو له پاره انډول همدا ،، تړونى،، دی.

دا چې داسې بلل يې ښه کار دی او که نه يا په داسې بلنوسره هم انده يوکه نه، په دې باندي خبرې نه کړو، خو دا همداسې دی، دا تړونى دی اونه بل څه.

ډاکتر ماخان میړی شینواری

ژبه قرار داد دی او که څنگه؟

ځني په پښتو کي ناسم ورځني شوي وپونه چې له چا سره خبرو ته راواچوو اوناامون ته يې گوته ونیسو، چې دا نومونه موخه ور نه ده، نو سملاسي اورو، چې ژبه خو قرار داد دی، دا په دې مانا، چې که مور يو څه ناسم ووايو اودا خلک همداسې ناسم واخلي او ورځني شي، نو هغه د قرار داد له مخې بيا منلي گڼل کيږي، چې بيانو بايد سم وي.

مور خو لا تراوسه د ژبسمون له پاره کومه ژمنه ټولنه نه لرو، چې دا کار سرته ورسوي اوکه وي هم، زموږ د ژبې د ځوانی له مخې کيدی شي ځني ناسم وپونه موژبې ته رانوتي وي.

تر هغه ځايه چې زما تجربه ده، مور تراوسه ژبې ته کوم داسې وی نه دي راننباستی، چې هغه دي د هغه وي غوښتونى خوي ورکړي.

زما تجربه – په ډېره خواشینی بايد ووايم – داسې ده، چې مور په ژبه کي يوکره پيژند لرونکي يا پيژندل شوي وی د يوه بل کره پيژندلرونکي وي - چې پيژند يې هم کره روښانه وي - په ځای ناسم ځای په ځای کوو. دا نو قرار داد نه شي کيدی.

مور دې موضوع ته داسې خپل پام راوړو:

لومړی:

هغه ويونه چې له پيداېښته نور وژبو کې شته نږدې ټول يې مور هم په خپله ژبه کې لرو، چې مور يې بايد په خپله ژبه کې راپيدا کړی شو او دا کار د مسلک او په ژبه پوهيدني له امله شونی دی.

بيا: دا کار مسلکي کسان، چې د مسلک برسیره په يوه بله دباندي ژبه هم ښه پوه وي.

که څوک داسې نومونو باندې د پښتو په انډول - د مسلک او ژبې له مخې - نه پوهيږي اودا بيا غواړي په پښتو انډول ونوموي، نو ناسمون ورسره لهپيله مل دی.

مور يې دلته يوه بيلگه راوړو:

د مايع اوبلن بلل. ايا دا به نو هم بيا قرارداد وي او که څنگه؟

يادونه له دې د مخه چې په دې بيلگه روښنايي اچوم، د فزيک له مخې د تنونو نومونه لڼد اخلم، چې په درې ټولگيو وپشل شوي، بي له زياتي شنني:

۱ - د کلک تنونو ټولگي، چې زري يې يود بل څخه پخپله نه بيليري.

۲ - د تښتيدونکو تنونو يا غازونو ټولگي، چې څنگه ازاد شي يوې اوبلي لورته ځلي.

۳ - د بهيدونکو تنونو ټولگي، چې بهيري.

زمورژ بپوهان، چې د مايع په پښتو انډول - د مسلک له مخې هم - نه پوهيدل، دا يې اوبلن وبلل، چې پوره ناسم اود مسلک څخه لري دی.

اوبلن څه پيژند لري؟

گوروچي اوبلن ځان ته کره پيژند لري. دا د دوه هايډروژن اويوه اکسيجن خوي دی، چې لا اوبه هم نه دي او په کلکو بدنونو کې گڼل کيږي.

اوبه واوره کيږي، چې کلک بدن يا تن دي، دا واوره بيا اوبلنه کيږي، چې نرميږي، خولا تراوسه کلکه ده او اوبه شوي نه ده.

که د دې تودوخي نوره هم جگه شي، نو دا اوبلنه واوره بيا اوبه کيږي.

دې ته دې د گرانو لوستونکو پوره پام وي، چې دا يواځې او يواځې د اوبو خوي دې او د تنونو د کوم ټولگي خوي نه دې، دا په دې مانا، چې شرومبي يا شيدي نه اوبلنيري او نه کوم غاز يا تبتيدونکی اوبلنيري. دا په دې مانا، چې اوبلن غازنه شته.

نو لنډ: ټول هغه تنونه چې بهيري بهيدونکي تنونه دي او نه اوبلن. دا بهيدنه يې گډ خوي دې.

دا نوقرار داد نه دې، چې نوم د بل نوم ځايناستی کيږي او ان د يوه ټولگي تر نوم پورې.

د پيداېښتي نومونو يا ويونويو بله بيلگه: سلم ته سلن ويل هم ناسم دې، دا د ځنو کسانو د يوه ناسمي ميني په بنسټ همداسي بې له پرې پوهيدني او کوم دليله منح ته راوړل شوي.

دا هم کوم قرارداد نه دې او نه قرارداد کيدی شي.

دويم:

ځني داسې نومونې لرو، چې د هغې له پاره له پيداېښته سم نوم، د نورو ژبو په مرسته لرو دې شو، خو دا چې زموږ د ژبې سمه وده له څه باندې شپيته کاله را په دې خوا ده، چې له دې امله ځني ناسمونونه په کې راغلي، چې اوس ښه بريښي، خو د ناسمو نومه ونو په ډله کې بايد راشي.

بيلگه ۱ :

روغتون ته په ټولو ژبو کې د پښتو انډول ناروغتون يا رغنتون يا رغځی ويل کيږي، چې له خوي او ژبې له مخې يې همدا سمه نومه ونه هم ده.

دا هم قرارداد نه دې، خو دا چې مور ډېر يا له سره داسې بللی، اوس يې بله نومه ونه راته پردی برېښي.

بيلگه ۲ :

د کورنيوچارو وزارت، چې بايد د دنننيو چارو وزارت بلل شوی وي، خومورداسې بللی. د کورنيوچارو وزارت هم بايد ولرو، چې د کورنيو چارو سره سر اوکار لري.

يادونه: په دې ناسمونو کې دليل نه شي ويل کيدی، چې دا روحياتو له امله ښه يا بد برېښي، په ژبه کې هر څه شته، چې ځني به په ځنو کسانوښه او په ځنو بد اغيز لري.

دا هم د قرارداد سره سر اوکار نه لري.

دويم:

هغه نومونه چې د انساني ټولني د ودې سره د پرتلي له امله منځه ته راغلي:

زه يې دلته يادونه كوم. زما په بله د مخه تيري ليكنه كې شته اويواځي نومونه يې اخلم،
كره پيژند لري او پر ځاي يې د يوه بل كره پيژند وى تاسم كارول كيږي.

بيلگه:

ستاندارد، سطحې، سويې، ... ته كچه ويل پوره ناسم دي.

زموږ په ژبه كې خودا ټول ناسم بلل شوي ويونه د يوه كس د شپي د چرت څخه راوتلي او
سهار بيا دا نورو كسانوراخستلي او ټوليز شوي.

د ژبو د اسانتياو له پاره د نورو ژبو پوهان هم د ليك بڼه بدلون اونورونوښتونو له پاره
كار كوي.

دا څو كاله دمخه د المان دولت له خوا پنځه ميليارده يورو وټاكل شو، ځني بدلونونه په ژبه
كې راغلل، چې د نوي بڼي ليكنو له پاره پنځه كاله وخت وركړ شوى وو، چې په ښوونځيو
او نورو دفترونو كې دا نوي بڼه ورځنۍ شي. په دې كې ورسره سوېس اتريش او
ليبننتشتاين هم گډ وو.

زه يې يوه بيلگه راوړم:

پخوا دوي فيل Elephant ليكه او اوس يې Elephant ليكي.

كه گران لوستونكي مرسته كوي او د قرارداد په توگه سم نومونه غوره شوي وي، هيله
ده، چې ويې ليكي.

ډاکټر ماخان میری شینواری

ایا مورن پیداښتی پوهنی پښتو کولی شو؟

مورن لا تر اوسه چې په پیداښتی پوهنو کې پوهنیز څه لولو، هغه عربي دي. پوښتنه دا ده، چې ایا مورن دا پوهنی په پښتو لیکلی شو، دا په دې مانا، چې ایا مورن د دې پوهنو پوهنیزو ویونو ته هم پښتو اندول لرو او دا پیدا کولی شو. دا نومونه پیدا کوو نه، خو پوښتنه دا ده، چې ددې له پاره نومونه په پښتو شته او که څنگه؟

دا پوښتنه به په هوځو اب کړو، ځکه چې هره ژبه د پوهنیزه کیدوتوان لري، خولومړی باید ځان په هغه پوهنه پوه کړو او بیا په هغه وي، چې د باندنی ژبه کې شته او پښتو اندول یې پیدا کوو.

په همدې ځای کې دې اجازه وي، ووايم، چې ما په شمیر پوهنه کې نږدې څلوېښت کتابونه په پښتو کړي، دا په دې مانا چې هغه مسلکي نومونه مې په اندول پښتو کړي، بې له ستونځو او همداسې مې په فزیک کې درې کتابونه ژباړلي، چې یوله هغود ښوونځي د کتابونو سرلیکونه دي، هغه فزیکي ویونه مې نه د ډکشنري په بڼه، خو په پښتومي د الماني ویونو ته اندول پیدا کړی یا میندلی

دا په پښتو یا د پښتو نومونو سره مو پوهنه هم ساده کړي، چې دلته د یوڅو بیلگو سره ستاسو لنډ پام را اړوم. دا په ورزیاته کړم، چې ما هیڅ وخت نوم له ځانه نه دی پیدا کړی او اندول مې لټولی او پیدا کړی دی.

په دې هکله اوږدې خبرې نه کوم، لنډ یوڅو بیلگي له تاسو سره گډوم.

مشبوع به نوڅه و بولو؟

مشبوع داسې پیژند لري:

-- هغه محلول چې نور همغه څه په ځان کې نه شي حل کولی، مشبوع بلل کیري.

مورن وایو: یو څوک چې ډېر خوراک وکړي هم ورته وایي، چې مشبوع شوی او میري، چې ډېر وایو څوږي. نو وایو چې میره ټنډه شوي .

يو څوک چې نوره مری نه شي خورلی، خوموړوي او همداسې نور ژوي مریږي.

کوچنیانو ته هم چې مورډېر خواړه ورکړي، راگرځوي يې.

ځني خواړه دي، چې سړی يا څوک بڼه په مریږي، نو وايو، چې دا خواړه مروونکي دي. گومان مې دی، چې د کلي خلک وايي مروخه دي، نه پوهیږم سم به وي او که څنگه، ځکه چې مروخه گومان مې دی هغې بڼې ته هم وايي، چې میره لري.

په همدې توگه مو محلول يا حل،، اوبی،، بللی، نومشروع ته به څه ووايو؟

لکه چې ژوي مریږي، خو همداسې يو اوبی هم مریږي.

مور نو پورته پیژند او س په پښتو دا سي لیکو:

هغه اوبی چې نورڅه ځان کې نه شي اوبی کولی (دا گوره اوبه کولی نه بولو) مور وي.

مشروع = مور

بیا وایم، چې دا بل ډول نه شي بلل کېدی، دا په دې مانا، چې نومونه به نه جوړوو، هغه خپل نومونه به رابرسیره کوو يا له کتلاندي څخه راباسو.

له شمیر پوهني څخه یوه بیلگه:

ما خو نږدې ټوله شمیر پوهنه په پښتو لیکلي، خو بیا به هم یوه بیلگه له تاسو سره گډه کړم:

دایره، چې د دایرې د منحنی یوه لږه برخه قوس بولو او وتر او قطر لرو او داسې نور.

په پښتو يې:

گردی (مورېي په هسکه مینه کې گردی بولو)، هغه وړه د گردی د کړې برخې ته،، لینده،، وايو.

دایره = گردی

قوس = لینده

وتر : هغه کرښه ده، چې له گردی یوه ټوټه بیلوي، نو دا له دې امله ټوټه وونی (ټوټوونی) بولو (بولوي نه، دا ټوټوونی دي).

وتر = ټوټوونی

توتيه يا چي قطعه ورته وايو: د گردی هغه هواره ده، چي د ليندي او توتووني منخ کي پرته ده.

قطعه = (گردی) توتيه

نيمی: هغه کرينه چي گردی نيمی نو دا به نيمی نه وي؟

قطر = نيمی (اريين نه ده چي کرينه ورسره ياده کړو، پوهيرو چي دا کرينه ده).

گردی برخه يا قطاع (دا د قطاع نوم هم پارونکی دی): دا د گردی برخه ده، چي د دوه وړانگو او گردی ليندي منخ کي پرته ده.

قطاع = (گردی) برخه

وړانگه = شعاع

له فزيک څخه

سيم يا څه، چي برېښنا وړي، نو هغه هر ورو، (برېښنا) وړوني دي او له دي امله يي برېښنا وړوني يا لنډ وړوني بولو

دا د ښوونځي د فزيک نږدې ستره برخه مي پښتو ته را اړولي. په دي هکله مي ليکنې په کتابتون. کوم کي کتلی شي.

دا د گرانو لوستونکو له پاره يو څه وړاندي کيږي، چي کتل او اندونه سره يو کول نه، سره نږدې کول يي زما هيله ده او نه بل څه.

نومونه يا ويونه بايد پيدا نه شي. هر څه چي په پيداېښتي توگه په بله ژبه کي شته، په پښتوکي هم شته.

دوه پوښتني دي:

لومړی: يو څه ته په پښتو نوم ايښول (دا به د خبرو وي)

دويم: د يوه څه په مانا ځان پوهول (دا بايد وي)

نو که د دي ويونو مانا وليکوي معني مخکتاب، نړيوال جال، ملفون، شميرونی، دا به اريين وي. دا چي څنگه يي وبولو، دا بايد په پام کي نيول شوي وي، چي تخريب په کي نه وي.

بیلگی:

۱ - مورن په کورونو او کوتوکي یو جوربنت لرو، چې برېښنا پرې روښانه کوو او مړه کوو. دا جوربنت د یوه واره اړمگوتی یا یوې تختې او یا د یوه څرخ په څیر وي. دې ته انگرېزي سویچ، الماني شالتر وایي. ددې دنده داده، چې برېښنا وړوني یا سیمونه سره یوځای کوي اوبیلوي. د یوځای کیدوسره برېښنا په برېښنا وړونو یا سیمونو کې بهیري او څراغ روښانه کیري او د بیلیدوسره برېښناگروپ مرکیري. دا نو (برېښنا) ترونی بولو اودا نوم همداسي دی.

۲ - پورته موبرېښنا وړوني نوم ولیدل، دا هکپک کیدونکی نوم نه دی، دا برېښنا له یوه ځایه بل ځای ته وړي، نو وړوني دي.

گورو، چې زموږ ژبه د پوهنیزه کیدو توان لري او هره ریښه په پښتو کیدی شي او هغه داسي، چې هرڅوک پرې ښه وپوهیري.

زما اخرنی وړاندیز دادی، چې نومونه به له ځانه نه جوړوو او یو کره پیژندل شوی وی به د بل کره پیژندل لرنکي وي په ځای نه ځای په ځای کوو.

قرارداد زما، یما، دما دا درې نومځاینيوي د هماغه یوه نومځاینيوي له پاره ویل کیري، پوښتنه داده، چې ایا دلته یو قرارداد اریښ دی؟ نه. ځکه چې دلته هم د ژبلاړ له لاري هغه سم ترې راوباسو. دا به نو څنگه وي؟

ډاکتر ماخان میری شینواری

پرتلنه او پرتله کونه او د عکس العمل پښتو

د ځنو لیکوالانو لیکلو کې می پرتلنه ولوستله او دا می م ک کې خور هکړه، چې پرتلنه او که پرتله کونه. ځنو ملگرو او همداسي په یوه ناسته کې د ژبمینوالو او ژبپوهان سره په خبرو کې دا ویونه رامنځ ته شو، چې دا پرتلنه او که پرتله کونه یا پرتله ونه سم دی او همدا ډول دا هم رامنځ ته شوه، چې عکس العمل ته به په پښتو

څه وایي، یعنی د پښتو اندول یي؟

زیات وخت، چې د پښتو ویونو باندي خبرې راځي، نو زما د پېزندگلوۍ له ډلي د ځنو په ژبه کې ورځني مگر د پردیو ویونو د پرېپوهېدنې پوښتنه کوي، چې یوه ورځ یوه درانه

پوهاند هم راڅخه وپوښتل، چې نو د ستونځو حل ته به څه ووايو، چې زما ځواب ورته سملاسي د ملگوبي څخه خولې ته راغی او ستونځوبی مې ورته وويل، چې اوس يې همداسې ليکم هم. اوس راځو خپلې موخې ته:

د شنې په بنسټ زما پرېکړه دلته له دې امله نه ده، چې گوندې دا د عکس العمل پښتو اندول دې ورځنی شي يا وکارول شي، خو موخه دا ده، چې وپوهېږو، د دې اندول په پښتو کې شته او که وي، نو هغه به څه وي وي؟

دا دوه څېړنيزې موضوعات به داسې پيل کړو:

لومړی: پرتله که پرتله کونه؟

الف: پرتله: د تلل نوم تلنه ده. شيات تلل کيږي، خو اندول يې، چې برابر دي او په څه کې برابر دي او که برابر نه دي. دا تلل شوي شيان سره پرتله کېدی هم شي، چې گډ خويونه ولري. دې ته به کېدی شي د پسي موضوع څخه بيا بڼه روښانه شي.

ب: پرتله کونه: دا وی يواځې د دې له پاره نه کارول کيږي، چې د شيانو دروندوالی سره پرتله کوي، چې کوم دروند دی او څنگه سره پرتله کيږي يعنې پرتله سره اېښول کيږي.

پرتله کونه په دې پرېپوهېدنه ده، چې دوه يا ډېر شيان په هغه کې خوي کې سره برابر دي او که څنگه. د دې روښانولو له پاره د هر يوه خوي هغه اندول کچونوی يا کچ اله په کار ده، چې دا هغې کچونې وروسته بيا کتل کيږي، چې سره برابر دي او که څنگه.

يو: که چېرې وغواړو وپوهېږو، چې دوه يا ډېر کسان په جگوالي کې سره برابر دي او که نه، نو څنگ په څنگ يې سره دروو او بيا يې په برابروالي پرېکړه کولی شو. که د يوځای درولو شونتيا نه وي، نو بيا هر يو د اوږدوالي کچ اله باندې، چې يووال يا يوون يې متر دي په کچه کوو او دا روښانونه يې بياگورو.

دوه: که چېرې وغواړو وپوهېږو، چې ايا د گلاب گل، کستېرې او که د خورچ بوي سره همغه دی، که توپير لري، نو بويو يې او بيا پرېکړه پرې کوو.

درې: که وغواړو، چې يوه منډه او يو ناک سره پرتله کړو، په خوند، دروندوال او همداسې په پلنوالي کې، نو دا د پيلابيلو لارو له لارې کيږي، چې بيا يې په هر يوه مور پرېکړه يا قضاوت کولی شو.

پای یې: گورو چې پرتله کونه د تللو سره یواځې سراوکار نه لري. ځنې دپرتله کونې شيان د پرتلې له پاره تلل کيږي او دا نور یې بیا د بېلابېلو لارو له لارې کچول کيږي، چې د ټولو دا پورتنی نوم بیا پرتله کونه ده. له دې څخه دا پوهېږو، چې پرتله کونه سیده د تللو سره نهشو شو برابرولی.

نو له له دې امله پرتلنه د پرتله کونې له پاره ناسم بلل دي.

بل غوره بېلووالی یې په دې دی، چې تله نوم دی، چې له دې امله یې د مخه اړیکوی ،، پر،، راتللی شي یا بڼه یې په تله کې یا پر تله باندې اچول کيږي او تلل کيږي، نو له دې امله تلل یو کړنوی دی، چې د مخه یې د ،، پر،، لیکل نه شته، دا په دې تری پوهېدنه چې دا ،، پرتل،، نه شته، نو همداسې پرتلنه هم نه شته.

یادونه: زموږ ځنو د ادب خاوندانو ته دا ،، کونه،، لږ بڼه نه برېښي، خو په ژبه کې بڼه او نا بڼه، بڼکلي او ... ټول شته، دا دچا د اند او خوند سره سر او کار نه لري، دا ژبه، ده، چې څنگه ده.

یوه یادونه: زموږ ژبپوهان او د ژبې مینوال باید - که چېرې دپښتو ډکشنري منځ ته راتله- د پښتو شننیزه ویکتاب یا ډکشنري کې هم هر یو وی داسې روښانه کړي. او همداسې دا لاندې.

بیا لنډ: تلل کړنه ده او د کړنې د مخه اړیکوی، دلته ،، پر،، ځای نه لري او همداسې پرتلنه هم سمه نه ده. خو تله یوه اله ده، چې د مخه یې ،، پر،، ځای نیولی شي یا راتلی شي او همداسې پرتله کول او له دې امله پرتله کونه سم دي.

اوس راځو زموږ دې بلي د خبرو موضوع ته:

دویم:

عکس العمل

پوښتنه: عکس العمل ته به په پښتو څه ووايو، يا به یې څه وپولو؟

د عمل او عکس العمل الماني، انگریزي او لاتین یې:

Aktion ;Reaktion; actio, reaction; actio; reactio

مورن به دا لومړی: د یوه ویکتاب څخه له الماني په عربي او پښتو وژباړو، چې وپوهیږو، دوی یو ویکتاب څنگه لیکي، چې مورن هم باید بیا د یوه شننيزي ډکشنري له پاره ترې زده کړه وکړي. دویم به بیا مورن دا د فزیک او نور پوهنو په بنسټ هم داسې لږ روښانه کړي.

لومړی د Reaktion عربي ترې پوهېدنه چې عکس العمل دی او په څنگ کې دا لاندې هم.

استجاب ، رد فعل، ردود

کیمیاوي کارونو کې تفاعل

سیاسی رجعه

په عربي خو نه پوهیږم، خو دا د الماني غډالې، چې په عربي ژباړل شوي، زه یې الماني څخه پښتو ژباړم، چې داسې لږ هکپکونکي به وبریښي، ځکه چې ورسره بلد نه یو.

.Reaktion Das ist eine unglaublich primitive emotionale

إنه ردُّ فعلٍ بنسبةٍ واحدٍ من مليون

دا له باور لري ساده احساساتي عکس العمل (په څټکړنه (کړنغندنه)) ده

.richtig Reaktion Vielleicht war die erste

ربما رد الفعل الأول كان حقيقياً كناً فقط شخصين على مقربة

کېدی شي لومړی په رد عمل (په څټکړنه) سمه وي

د الماني عربي څخه مو یو څه پښتو کړل، چې په پام کې یې ولرو. نور هم په دې هکله د لیکلو پوره څه شته، خو هغه دي گرانو د ژبې مینه والو پاتې وي. اوس راځو

دويم ته: د عكس العمل فزيكي پيژبند:

كه يوه غونډوسكه په ديوال ولو، نو هغه ديوال دا غونډوسكه په خټ راليري يا په خټ راولي.

دا په ديوال وپښتل عمل دي، چې پښتو انډول يې كړنه ده او دا په خټ وپښتل يې عكس المل دي، چې پښتو انډول يې په خټ كړنه ده.

له دي څخه نو د عكس العمل پښتو انډول په خټ كړنه شوه.

بله بېلگه يې ارواښه ده: كه څوك په څپره ووهي، هغه يا تا بېرته په څپره ووهي او يا كه دا كار نه شي كولى، نو مخ به يې د وينو په څير سور شي. دالته دا وهنه عمل او له دي امله كړنه شوه او دا په خټ وهنه او يا د مخ سره كېدل يې په خټ كړنه ده.

مور دالته په همدې بسيا كوو. له دي څخه دي موخه دا نه وي، چې گوندي همدا بلد دي نه وي، خو دا كار مو بايد كړى وي، وپوهېږو، چې له عكس المل څخه په پښتو څه پوهېږو.

ځني ملگري او يا په م ك كې هم ډېر كم د م ك ملگري دا ليكي، چې ليكنې مي ستونځمنې دي او ځني راته وايي، چې ليكنې مي د الماني اغيز لاندې دي، چې ترې پوهېدنه ستونځمنه كوي. زه پوهېږم، چې زما ليكنو كې به ستونځي ځكه وي، چې د باندني ويونه كم لري او داسې څه په كې هم راځي، چې مور ورسره بلد نه يو. زما په دي ليكنه كې هم څو ځايه داسې ويونه راغلي، چې ما ورته په پهلد ډول بايد معنا يا معنى ليكلي وي، خو له دي معنا څخه په څنگ تېر شوى يم، چې بنيابي شتاسو به ورته پام راوښتى وي.

له بلې خوا د ځنو لوستونكو له لورې پوره ستايل شوي پرېپوزېشنونه

(گومان مي دى، چې مورمخترې... نومولي، خو په خټه كې مخ ته دي، چې د مهال، ځاى او يو څه مخ ته يا ځني شاته؟) راځي.

ايا د اريكوى له پاره د نوروژبو څخه گټه اخستل كيدى شي؟

هرومرو. گورو، چي په هره ژبه کې د بلې ژبې اندول پ شته کیدی شي، چي په يوه ژبه کې زیات وي، خوبیا د هغوزیاتو څو له پاره په بله ژبه کې یو پ شتون ولري، لکه د الماني aus; ab ; von ... له پاره په پښتو کې یو پ شتون لري او هغه، له، دی، خو دا کومه ستونځه نه ده.

اړیکو یونه Prepositions

پیلیادونه: له دې ځایه زموږ لهپاره یاد پښتو ژبې لهپاره هغه غور هیرخه لهدې امله پیليري، چي ما تراوسه داسې د دې اړیکو یو یاوختارو، ورستارو او ... داسې ښې لیکنې د خپرونو له لارې هم ونه لیدې.

د ځای، مهال، نومونو او شیانو منځ کې د اړیکو څرنگوالي باندې خبرې کوي، نو له دې امله اړیکو یونه.

یادونه: باور وکړی، چي دا ټول کار ما د ،، تر ،، په خپلو پولو کې د رابندولو له امله وکه، چي یواځې او یواځې د مهال، ځای او ... پای په گوته کولو له پاره راځي اونور یې هر ځای کې راورل ناسم دي اود ژبې د ټولولاروسره مخامخ.

مختري (?) نسبتې ویونه یا (و) ته ویونه

د پرپیوژیشن لاندې چي څه د پوهیدلو دي

مخ ځاینیوي اوپسی ځاینیوي، خو ښه یې اړیکو یونه

یادونه: پرپیوژیشن - لکه د نوم څخه یې چي روښانه ده- مخځاینیوي ته وايي، چي په زیاتو هندو و اروپایي ژبو کې همداسې ده،خوپه پښتو کې دا د مخځاینیوي سره غبرگ یې دېر پیسیځاینیوي دي.زه دا له دپامله مخځاینیوي اوپسی ځاینیوي بولم یا مختري اووروستاري.

هغه ويونه، چې نور ويونه يو د بل سره اړيکوکي راوړي او يو ټاکلی (ځایز، وختيز او داسې نور، بي له بدلون) نسبت ورکوي، نسبتوي د بيلگي په توگه په، باندي، ورسره، له پاره،، له امله، ته.

پرپېوزيڅيون (له لاتين څخه، چې ما له الماني رانيولي، مخ ته ځای نيوي يا همغه مختري او يا نسبتوي وي او يا و.. ته) د بنوونځي گرامر کي اړيک وي يا مخ ته او پسي وي هم بلل کيږي او گرامري ادبياتو کي ځای ويونه يا حالت زياتووني برخي بلل کيږي د ويونو ډولونه دي، چې يو بند - يا ترلي ټولگي جوړوي چې منځ پانگ ويونو او گرامري ويونو په نڅبونو ته ورننوتې.

دا لاندي يو پوره ليکنه چې گرانولوستونکوته وړاندي کوم، زماډېره ښه راغله.

يادونه: وتونزبه الماني او موخه ژبي انگرېزي او پښتو دي

يادونه ۲: پ په ځنو ژبوکي زيات او په نوروکي بيا د څو پ له پاره يو پ په موخه ژبه کي شته وي، خوانډول سره لري، يعني په ژباړه يا د بلې ژبي څخه په گټه اخستنه کي ستونځي نه پيښيږي.

که څوک دا له انگليسي پښتو کړي کيدی شي څه بدلون په کي راشي، خو موخه همغه ده. د يوه پښتون او نه ژبپوه له پاره او هم د ژبپوه له پاره فکر کوم دا يوډېر اړخيزه او پيچلي د خبرو موضوع ده، خو زه به وهڅيرم، چې هغه اړيک څه له تاسو سره شريک کړم يا هغه څه چې ماته اړيک برېښي اود توانه مې پوره دي.

دا وس يې چې له تاسو سره شريکوم، د الماني سره د انگرېزي پ پرته شوي يا د الماني پ په انگرېزي اړول شوي، چې زه يې په پښتو اړوم، چې ناسمونونه به په کي وي، خو هغه به ستاسوپه مرسته سم کړو.

زه - په خواشيني بايد ووايم- تراوسه نه پوهيدم، چې دا د پ لمن به دومره غزېدلي وي، زما پر اېلم يواځې دا ،، تر،، وو، چې ټولوک شوی، خو دا ليکنه راته ښه وېر پښيده اودا دی ستاسومخ ته يې ږدم.

اړيکويونه

د ځای، مهال، نومونو او شیانو منځ کې د اړیکو څرنگوالي باندې خبرې کوي، نو له دې امله اړیکو یونه. پرېپوزېشن د غوښتنې حالت سره سم یا د مانا پرېپوهېدنې سره سم ټولگیز او ډلېز کیري

د غوښتون حالت ټولگیزول

پرېپوزېشن د نومیناتیوسره prepositions with the nominative:

als (= than)... ته

یادونه: دا پورته ..و...ته ما د دوه شیانو د پرتلې له پاره لیکلی لکه ب و پ ته یا ب نسبت و پ ته دلته ما دا اړین ونه گڼل چې نسبت دې ورسره ولیکم او زه په دې اند یم، چې دا ب و پ ته بسیا کوي او د عربي نسبت پوره کوي.

یادونه: زه چې پرېپوزېشن لیکم، نو د پښتو موخه به ترې اړیکو یونه وي.

prepositions with the dative پرېپوزېشنونه د دانئوسره

ab (= from له other) , außer (= than) پرته له out) , aus (= by) , bei (= opposite) , gegenüber (= مخامخ) , mit (= with) ... سره nach (= since) , seit (له د وخت پیل , () von (= from له ... څخه) , zu (= to) , (و) ته

prepositions with the accusative پرېپوزېشن د اکوزاتیوسره

bis (= until) , durch (= تر څو) , für (= through) له پاره , for) , gegen (= against) , um (= شاوخوا) , gegen (= around) , gegen (= without) , ohne (= along) , entlang (= د اوردوالي)

یادونه: دلته ، ، تر ، ، گوره ټولو اک نه دی او همدا یو ځای لري او بس.

prepositions with dative or accusative

an (= on) , auf (= on) , (پر) باندې in (= in) , (په) کې , in (= over) , über (= under) , (لاندې) , unter (= in front of) , vor (= behind) , (وروسته) , hinter

zwischen (= between) , neben (= next to) (کی) , (کنگ) (کی)

prepositions with the genitive

wegen (= due to) (له) , während (= while/during) (ترخ) ,
infolge (= as a result) (کی) , statt (= instead) (پسی) , (په خای) ,

trotz (= despite) (له دي)

Classification by meaning

د مانا سره ټولگيزول

Prepositions of place - د خای پر پپوزيشن

دالاندي هم تکرار اري، خو باور کری، په غور خولو مي زړه نه کيري.

prepositions with dative or accusative

پرپوزيشن له داتيو او اکوزاتيو سره

an

on

په (باندي)

am (an + dem) Hauptplatz

on the main square

په ميدان (باندي)

in

in

(په) .. کي

in der Straßenbahn

on the tram

(په) کوڅه گاډي کي

auf

on

(پر) باندي

auf dem Spielplatz

in the playground

پر لوبځای باندي او انگرېزي يې په لوبځای کي

يادونه: پورته به د الماني انډول ،، پر ،، او د انگرېزي به ،، په ،، وي ، خو

په لاندي کي بيا دواړه ،، پر ،، دي.

auf dem Schloßberg

on the castle hill

(پر) غره- مانی باندې

über

over

د پاسه

über der Stadt

over the city

-(د)..بټار د پاسه

unter

under

کښته (لاندې)

unter dem Schloßberg

below the castle hill

د مانی کښته (لاندې)

vor

in front o

مخ ته

vor dem Brunnen

in front of the fountain

د چيني مخ ته

(کیدی شي ځني يې وليکي: ،،تر د مخه،چې ناسم دی)

hinter

behind

شاته

hinter dem Café

behind the cafe

د کافي شاته

zwischen

between

منځ (کي)

zwischen dem Brunnen und dem Rathaus

between the fountain and the town hall

د چيني او بناړوالی منځ کي

زمور ځني ادیبان،، ترمنځ،، ليکي، چي ناسم دی (،، تر،، وگوری)

neben

next to

څنگ ته (په) څنگ کي يا - ته

neben der Oper

next to the opera

د اوپرا څنگ ته (،، تر څنگ ناسم دی)

In answer to the question "where?" (where is something located? where is something moving?), the noun after the preposition is in the dative.

پوښتنې ته په ځواب کي،، چيرته؟،، (يو) شی چيرته ايبودل شوی؟ يو شی چيرته خوزبنت کي دی؟)

Verbs which denote position:

کرنويونه چي ځای اړوندوالی په نخښه کوي

• liegen (= to lie) پرتل

- stehen (= to stand) در پښتانه
- sitzen (= to sit) کښي ناستل
- hängen (= to hang) خورندېدل يا خورندول
- stecken (= to stick) چوځول

Wo liegt die Zeitung? – Auf dem Tisch	= Where is the newspaper? – On the table.	خبرونۍ (اخبار) چيرته پروت دی؟ پر ميز يا پر ميز باندې.
Wo steht der Koffer? – Hinter dem Schrank	= Where is the suitcase? – Behind the cupboard.	سفر بکس چيرته دی؟ د الماری شاته
Wo sitzt deine Freundin? – Vor der Dame da	= Where is your girlfriend sitting? – In front of the lady there	ستا ملگري چيرته ناسته ده؟ - د هغې ميرمن مخ ته.
Wo geht ihr am liebsten spazieren? – Im (in + dem) Wald.	= Where do you like to go walking? – In the woods	تاسې چيرته په مينه چکر ته ځئ؟ ځنگله کې (چکر ته ځو)
Das Geschirr steht auf dem Tisch.	= The cuttlery is on the table	لوبني پر ميز باندې پراته دي.
Die Messer liegen hinter dem Herd	= The knives are behind the hob	چاره د داش شاته پرته ده.

Die Schuhe liegen unter dem Bett.	= The shoes are under the bed	بوتيان د ڪٽ لاندې پراته دي.
Die Weinflaschen stehen neben dem Abfalleimer.	= The wine bottles are next to the bin	د واين بوتلونه دغور - خووني يا ناولني څنگ ڪي (ته) پراته دي.
Blumen stehen vor dem Fenster.	= Flowers are in front of the window	گلان د ڪرڪي مخ ته دي.
Zwischen Büchern liegen Socken	= Socks are lying between books	سوگلي د ڪتابونونځ ڪي پرتي دي.
Über dem Spiegel kleben Kaugummis.	= Chewing gum is stuck above the mirror	د هنداري د پاسه زاولي سليپس دي.
An der Wand hängt der Spiegel.	= The mirror is hanging on the wall	په دېوال -- يا دېوال باندي هنداره زورنده ده

In answer to the question "where (to)?" , the noun after the preposition is in the accusative.

Verbs which indicate a "change of place":

- legen (sich) (= to lay) لڳول
- stellen (sich) (= to place) په ځاي کول
- setzen (sich) (= to sit) کښينا ستل
- hängen (= to hang) زورندول
- stecken (= to stick) چوځول

Wohin legst du die Zeitung? – Auf den Tisch	= Where are you laying the newspaper? - On the table.	ته ورځپاڼه چيرته ږدي؟ - ميز باندې
Wohin stellst du den Koffer? – Hinter den Schrank	= Where are you placing the suitcase? - Behind the cupboard.	بکس چيرته ږدي؟ - د الماری شاته (تر شا ناسم دی).
Wohin setzt sich deine Freundin? – Vor die Dame da	= Where is your girlfriend sitting? - In front of the lady there.	ستا ملگري چيرته ناسته ده؟ - دلته د دي ميرمن مخ ته.
Wohin geht ihr heute spazieren? – In den Wald	= Where are you going walking today? - Into the forest.	تاسو نن چيرته چکر يا گرځيږدا ته ځي؟ - ځنگله ته کټ گوډ کي راځي.
Das Bett kommt in die Ecke	= The bed goes in the corner.	الماری د کټ څنگ ته راځي
Der Kasten kommt neben das Bett.	= The box goes next to the bed	ليکنمیز د کړکی مخ ته ږدو
Den Schreibtisch stellen wir vor das Fenster	= We will place the desk in front of the window.	دا څراغ په ميز باندې ږدو.
	= We will place this lamp on the desk.	غواړي چي غالی د ليکنمیز لاندې خوره کړي؟

Diese Lampe stellen wir auf den Schreibtisch.	= Would you like to lay the carpet under the desk?	هنداره په ديوال زورندوو.
Möchtest du den Teppich unter den Schreibtisch legen?	= We hang the mirror on the wall.	د هنداري د پاسه ساعت زورندوو،
Den Spiegel hängen wir an die Wand	= We hang the clock above the mirror	
Über den Spiegel hängen wir die Uhr	= Turn into Herrengasse.	د هرن (هيربن) کوڅه کي وگرځه.
Biegen Sie in die Herrengasse ab.		

prepositions with the dative

aus

out

له... (څخه)

.Nimm die Kleidung aus dem Schrank

.Take the clothes out of the wardrobe

کالي له الماری څخه را وباسه.

bei

by

(د) ... سره

.Sie bleibt schon seit einer Stunde bei dem Arzt

.She has already been with the doctor for an hour

هغه (بښځينه) له يو ساعت را په دې خوا (د) ډاکتر سره ده.

Zuerst haben wir uns bei der Ausländerbehörde im

.Stadthaus erkundigt

First we informed ourselves at the foreign office in the

.town hall

لومړی مور په ښاروالی کې د دبانډنیو دفتر سره معلومات د لاسه کړ .

nach

after

پسې (دلته یې مانا ،، ته ،، ده)

.Wir fahren morgen nach Linz, nach Österreich

.We will drive to Linz tomorrow, to Austria

مور سبا ته لینڅ، اتریش ته خوزو (موټرکې).

.Ich fliege nach Russland

.I am flying to Russia

زه روسیې ته الوزم.

von

from

له.... (څخه)

.Sie wohnen nicht weit von uns

.They do not live far from us

دوي له مور څخه لرې نه اوسیری.

!Nimm deine Füße vom (von + dem) Tisch

!Take your feet off the table

پښې دې له مېز څخه لري كړه.

.Er kommt gerade von seiner Freundin

.He is coming directly from his girlfriend

هغه همدا اوس د هغه له ملگري څخه راغی.

Sie ist vor kurzem von der Türkei nach Deutschland

.gezogen

.She recently moved from Turkey to Germany

هغه لږ مخ ته له تركيې څخه جرمني ته كډه شوي (راغلي).

.Dann musst du zum (zu + dem) Schloss gehen

.Then you must go to the palace

ته نوباید مانی ته لار شي.

.Ich muss zum (zu + dem) Arzt

.I must go to the doctor

زه باید ډاکتر ته لار شم.

.Man hat uns zum (zu + dem) Arbeitsamt geschickt

.One sent us to the employment office

يو چا مور د كار دفتر ته واستولو.

(before or after noun, always before a pronoun)

.Ich wohne gegenüber dem Park

.I live opposite the park

زه پارک ته مخامخ اوسیرم.

.Ich wohne dem Park gegenüber

.I live opposite the park

زه د پارک مخامخ اوسیرم.

.Er sitzt mir gegenüber

.He sits opposite me

هغه ماته مخامخ ناست دی.

Am besten tankst du bei der Tankstelle dem
.Freizeitzentrum gegenüber

It would be best for you to fuel up at the petrol station
.opposite the leisure center

بنه به وي که ته د ازاد وخت پارک مخامخ ټانکځای کې ټانک کړي.

in phrases of direction involving names of countries which
include the definite article, the preposition 'in' is used with
.the accusative

.Ich fliege in die Türkei

Ich fliege in die USA

Ich fliege in die Schweiz

زه ترکیې، متحده ایلات، سوېس ته الوزم

prepositions with the accusative

durch

through

منځ کې (د یوه ټونل یا ورته څه)

.Wir fahren durch den Tunnel

.We are driving through the tunnel

مورد ټونل منځ کې ځو (موټر بیاو).

.Wir fahren durch die Stadt

.We are driving through the town

مورن په ټنار کې (د ټنار منځ کې) ځو (موټر بيايو).

.Dann fährst du durch die Unterführung

.Then you drive through the underpass

بيا د ځمکلاندې لار کې ځي (موټر بيايي).

über

over

د پاسه، په باندې، ..

.Wir gehen über die Straße

.We go across the street

مورن په کوڅه (باندې) پورې وځو يا مورن د کوڅې د پاسه ځو.

.Du fährst über die Brücke

.You drive over the bridge

ته په پله ځي يا ته په پله پورې ځي.

entlang

along

اوردوالي

.Entlang den Fluss gibt es schöne Wege

.There are beautiful paths along the river

د سین په اوردوالي بنکلي لارې شته

.Du fährst den Heidensee entlang

.You drive alongside the Heidensee

ته د هایدن ډنډ په اوردوالي ځي

:Preposition + noun + preposition / adverb

an + Dativ + entlang

اوردوالي + داتيو + په

.Ich gehe oft am (an + dem) Fluss entlang spazieren

.I often go walking alongside the river

زه زيات د سين په اوردو چکر (گرځيدا) ته ځم.

.Du fährst am (an + dem) Heidensee entlang

.You drive alongside the Heidensee

ته د هايډن اوبو يا ډنډ په اوردوالي (بنه يې : اوردو) ځي.

An + Dativ + vorbei

له... تيرېدل + داتيو + په

.Ich komme oft an dem Museum vorbei

.I often pass the museum

زه زيات د موزيم له مخه تيريرم.

.Du fährst am (an + dem) Hafen vorbei

.You drive past the harbour

ته د بندر (د اوبو) له مخه تيريري.

Gegenüber von + Dativ

.Ich wohne gegenüber von dem Park

.I live opposite the park

زه د پارک مخامخ اوسيرم.

Am besten tankst du bei der Tankstelle gegenüber vom

.(von + dem) Freizeitzentrum

It is best if you fuel up at the petrol station opposite the

.leisure center

بنه به وي، که ته د ازادوخت پارک ته مخامخ ټانکځای کې ټانک کړي.

Bis zu + Dativ

تر پوري + داتيو

.Gehen Sie bitte bis zur Kreuzung

.Carry on to the junction

هيله ده تر څلورلارو پوري لار شه

.Dann fährst du bis zum (zu + dem) Supermarkt

.Then you drive as far as the supermarket

بيا ته تر سوپرمارکيټ پوري لار شه.

يادونه: گران لوستونکي دي د ،، تر،، پ ته ځانگړې پاملرنه وکړي، چې دا

ټولواک نه دی اويواځي اويواځي په ځپل ټاکلي ځای کې راځي اونه زيات.

um + Akkusativ + herum

په + اکوزاتيوي + گرد چاپيره

.Wir fahren um die Stadt herum

.We drive around the town

مورپه بناړ گرد گرځو

.Dann fährst du um den Supermarkt herum

.Then you drive around the supermarket

بيا ته په سوپر مارکيټ گرد گرځي

Prepositions of time

prepositions with the dative

پرپيوزېشن د داتيو سره

an	date	Ich bin am (an + dem) 06.07.1975
	day	geboren.
on	time of day	I was born on 06.07.1975
په	نيټه، ورځ، د ورځي وخت	زه په ۶ م د ۷-مې ۱۹۷۵ زېږېدلی يم

		Am (an + dem) Morgen schlafe ich lange. I sleep in in the morning سهار اورد بيدپررم يا اوده کيررم. Am (an + dem) Sonntag arbeite ich nicht. I do not work on Sundays زه په يوه ني کار نه کيرم
bei by سره	simultaneity	Bei der Arbeit kann ich nicht telefonieren. I cannot telephone at work. په کار کي تلفون نه شم کولي يا: (زه) د کار سره ...
in in	later months seasons	In einer Stunde bin ich bei dir. I will be with you in an hour زه به په يوه ساعت کي (د) تاسره وم. Was hast du im (in + dem) September gemacht? What did you do in September? تا په سپتمبر کي څه وکړل؟ Im (in + dem) Winter fahre ich oft Ski. In winter I often go skiing

	at night	په ژمي کې زيات شيخگاستي ته ځم. In der Nacht muss sie arbeiten. She must work at night په شپه کې بايد کار وکړم. د شپې بايد کار وکړم. Nach zwei Stunden ist er zurückgekommen. He came back after two hours. Schon nach einer Woche konnten wir die Ergebnisse sehen. We could see the results after just one week.
nach after وروسته، پسي	Afterwards	موږ وکولای شود د يوې اونۍ وروسته لاس ته راوړني وگورو Vor dem Schlafen geht sie baden. Before sleeping she bathes.
vor in front of د مخه يا ته	Beforehand vorher before	له خوب د مخه هغه لامبي Es ist 5 vor 7. It is 5 to 7. پنځه اتوته پاتي دي Es regnet seit gestern. It has been raining since yesterday.

seit since		له پرونه وريږي Seit gestern bin ich wieder fit. Since yesterday I have been well again. له پرونه بيريته تازه يم Ab heute rauche ich nicht mehr. I will not smoke any more from today on. له نن څخه نور (سگرت) نه سکوم. Ab November arbeite ich am nächsten Abschnitt. I will work on the next section from November. له نومبر څخه په بله برخه (وخت) کې کار کوم von 8.00 Uhr bis 10.00 Uhr from 8 o'clock until 10 o'clock له ۸ بجو تر ۱۰ بجو Von Montag bis Freitag bin ich an der Uni. I attend university from Monday to Friday له دوه نې تر اونۍ زه په پوهنتون کې يم

von from pr with the accusative bis until تر with 'until' د،، تر،، سره um around په په (شاوخوا)	prepositions with the accusative von 8.00 Uhr bis 10.00 Uhr from 8 o'clock until 12 o'clock له ۸ بجو تر ۱۲ بجو (پوري) Von Montag bis Freitag bin ich an der Uni. I attend university from Monday to Friday. له دوه نې تر اونۍ زه په پوهنتون کې يم Ich habe heute nur bis 15.00 Uhr Zeit. I only have time until 15:00. زه نن ټيک تر ۱۵ بجو وخت لرم. Um 7.30 Uhr fährt meine S-Bahn ab. My train leaves at 07:30. په ۷ اوډېرشو زما بس ځي Um 15.30 Uhr habe ich einen Termin. I have an appointment at 15:30 زه په ۱۵ اوډېرشو يوه وعده لرم prepositions with the dative	

mit with سر ه	د، له، سر ه clock time	Ich schreibe gern mit dem Bleistift. I like to write with a pencil. زه په مینه (د) پینسل سره لیکم زه په مینه په پینسل لیکم Ich fahre oft mit dem Bus. I often take the bus. زه زیات د بس سره ځم Ich fahre nicht gern mit dem Auto. I do not like to drive the car. زه د موټر سره په مینه نه ځم یا زه د موټر د بیولو سره مینه نه لرم.

۵

دا لاندې برخه به لږ او ډېر تکرار وي، خو کېدی شي نوي څه هم ولري

اړیکویونه د غوښتنې حالت سره سم یا د مانا سره سم ټولگیز او دلاییز کیری

Nominativ نومیناتیو (له لاتین څخه، نومونه) په گرامر کې د یوه حالت نومونه ده، چې د هر څه له مخه په جمله کې د شي د نڅښونې په چوپړ کې دی، د دې له پاره دا هم تیبیکي دی چې د یوه شي د خپلواک کارونې له پاره رامنځ ته کیری (دا په دې مانا چې بې د بل له واکه). لنډ: دا حالت دی، چې د ،، څوک-حالت،، بلل کیری، د یوه حالت سیستم په توگه رامنځ ته کیری، چې دا نومیناتیو – اکوزاتیو سیستم بلل کیری. د څوک- او د څه شي حالت.

د نومیناتیو یا د ،، څوک،، او ،، څه شي،، حالت.

مور کار ته ځي.

څوک کار ته ځي؟ ځواب: مور

کالیمینځونی خرابیږي.

څه شی خرابیږي؟ ځواب: کالیمینځونی

یادونه: ماته هم دا نومونه توکلي د لیکونې (قلم) خولې ته راځي. نه پوهیږم،، چې دا اله، چې کالي پرېمینځي، کالیمینځي، کالیمینځونی یا کالیمینځونکی وپولو. او که نه، نو کالي مینځلو اله. ځنگه مو چې خوښه وي.

جینیتیو Der Genitiv

جینیتیو د الماني گرامردویم حالت دی. دا حالت د ملکیت حالت یا د چا حالت په نامه همیادیږي.

بیلگې: ،، د گاونډي کور،، . ،، د یوه لري زنگ غږ،، .

د جینیتیو په څه شي حالت

هغه په غلا تورن دی.

هغه په څه شي تورن دي؟ ځواب: په غلا

داتیو Der Dativ

داتیو د المانیژبی دریم حالت دی یا په جمله کې دریم حالت په گوته کوي. **داتیو د چاته حالت هم بلل کيږي.**

د داتیوله پاره په المانی پوښتنه پوښتنه کيږي، چې چا ته؟

بیلگې: زه دې میرمن ته د یادښت کتابچه ورکوم. چا ته د یادښت کتابچه ورکوم؟ **خواب:** میرمن ته.

هوگی سوغات سپین ته ورکړ.

هوگی سوغات چا ته ورکړ؟ **خواب:** سپین ته

زه زماملگري ته یو کتاب سوغات ورکوم.

چا ته سوغات ورکوم؟ **خواب:** زما ملگري ته.

اکوزاتیو Akkusativ

اکوزاتیو یوگرامري حالت دی. په ورځني المانی گرامر کې دا د څلورم حالت سره تریبيري. د دې د روښانتیا له پاره په المانی کې پوښتنه کيږي، **چې څه شی یا څوک او که د چا؟؟؟**، نو دا له دې امله د څوک حالت هم بلل کيږي.

اکوزاتیو: د ،، چا - یا څه شی حالت

ښاغلی سپین خپل ورور گوري

ښاغلی سپین د چا لیدنه کوي؟ **خواب:** د خپل ورور

زه خپل ملگریته یو کتاب سوغات ورکوم.

زه خپل ملگری ته څه شی سوغاتوم؟ **خواب:** یو کتاب

دلته له هرڅه د مخه یوه یادونه ده، چې باید پام موورته وي:

ما دلته سربل لیکلی یا پ،دلته د پښتو اوستربلونه زیات دي او همداسې کیدی شي سیرکومپوزیشنونه هم وي،چې هغه به گران لوستونکي په اړونده ځای کې ولوستلی شي. د نه کارڅخه نیمگری کار هم هر ورو بڼه دی، په پوره بڼه، که دا کار موستري کړي.

د غوښتون حالت ټولگیزول

اړیکویونه د نومیناتیوسره prepositions with the nominative:

als (= than) .و. ته

يادونه:دا پورته ..و...ته ما د دوه شيانو د پرتلي له پاره ليکلی لکه ب و پ ته يا ب نسبت و پ ته دلته ما دا اړين ونه گڼل چې نسبت دې ورسره وليکم او زه په دې اند يم، چې دا ب و پ ته بسيا کوي او د عربي نسبت پوره کوي.

يادونه: زه چې پرپېوزېشن ليکم، نو د پېنټو موخه به ترې سر بل وي يا يې کله ليکم مخاينيوى او پسې خاينيوى وي.

prepositions with the dative اړيکيوونه د داتيو سره

ab (= from (له) څخه) , außer (= other than (له) پرته) , aus (= out (له) پرته) ,
وتلی (له) څخه = bei () , ورسره = gegenüber () ,
opposite (مخامخ) = mit () (د) ... سره = nach () ,
پسې (= since) , seit (له) د وخت پيل (= from) , von ()
له ... (څخه) = zu () (و) ته

prepositions with the accusative اګوزاتيوسره

bis (= تر) , durch (= through) , für (= تر څ) ,
um (= شاوخوا) , gegen (= مخامخ) ,
ohne (= without) , entlang (= اوږدوالي) ,
يادونه: دلته ، ، تر ، ، گوره ټولواک نه دی او همدا يو ځای لري او بس.

durch, für, gegen, ohne, um ««««»»»»
prepositions with dative or accusative)))))

an (= on) , auf (= on) , in (= in) (په) باندې ,
über (= over) , unter (= under) (په) لاندې ,
vor (= in front of) (مخ ته) , hinter (= behind) (وروسته) ,
zwischen (= between) (کې) منځ , neben (= next to) (څنگ) (کې)

prepositions with the genitive

wegen (= due to) (له) امله , während (= while/during) (ترڅ)
(کې) , infolge (= as a result) (پسې) , statt (= instead) (په ځای) ,

trotz (= despite) (له دي)

Classification by meaning

د مانا سره ټولگيزول

Prepositions of place د ځای پرېپوزېشن

prepositions with dative or accusative

پرېپوزېشن له داتيو او اکوزاتيوسره

an

on

په (باندي)

am (an + dem) Hauptplatz

on the main square

په ميدان (باندي)

in

in

(په) .. كي

in der Straßenbahn

on the tram

(په) کوڅه گاډي كي

auf

on

(په) باندي

يادونه ۱: پر ميز، ميز باندي او پر ميز باندي. په دي دريو كي به نوڅه ووايو. اندونه موکه څرگند كړي، مرسته به موي.

يادونه ۲ : لکه پورته همداسې: په کور، کور کې او په کور کې.

auf dem Spielplatz

in the playground

په لوبځای (کې؟)

auf dem Schloßberg

on the castle hill

(پر) غره- مانې باندي

über

over

د پاسه

über der Stadt

over the city

(د) ښار د پاسه

unter

under

کښته (لاندي)

unter dem Schloßberg

below the castle hill

د مانې کښته (لاندي)

vor

in front o

مخ ته

vor dem Brunnen

in front of the fountain

د چيني مخ ته

(كيدى شي خني يې وليكي: ،، تر د مخه، چي ناسم دى)

hinter

behind

شا ته

hinter dem Café

behind the cafe

د كافي شا ته

zwischen

between

منخ (كي): دا لږ پاملرني ته اړتيا لري، چي بل خاي كي به راوړلشي.

zwischen dem Brunnen und dem Rathaus

between the fountain and the town hall

د چيني او بناړوالي منخ كي

زموږ خني ادبيان ،، تر منخ،، ليكي، چي ناسم دى (،، تر،، وگورئ)

neben

next to

خنګ ته (په) خنګ كي يا - ته

neben der Oper

next to the opera

د اوپرا خنګ ته (،، تر خنګ ناسم دى)

بيا لنډ:

اړيکويونه كيدى شي د خپلي کاروني له مخي سره توپير- يا بيل شي:

خاي اړوند اړيکي/ پوښتنويونه: چيرته ، چيرته (په کومي لور)، له کومه (کوم خاي)

يادونه: زه د داسې ليکنې سره په لومړي ځل مخامخ کيږم. د ټولو هيوادوالو مرستې ته اړتيا شته.

ته چيرته اوسيري؟ په خوست کې.

بناغلی سپين چيرته ځي؟ ډاکتر ته

دا کتاب دې له کومه کړي؟ له کتابتون څخه.

وخت اړونده اړيکيوونه:

کله، په څو بجو، تر کله (پورې)، له کومه وخته يا له څه وخته،

د پوکال پايلوبه کله ده؟ په راتلونکې يوه نۍ.

فيلم په څو بجو پيليري؟ په اته او پنځلس بجو

له کومه (وخته) الماني زده کوي؟ يا له کله الماني زده کوي؟ له څلورمياشتو (را په دې خوا)

مودال، حالت، ونه / پوښتنې: څنگه، ولې، د څه له پاره.

ته پرون ولې مورسره را نه غلې؟ د خرابې هوا له امله.

الماني د څه له پاره زده کوي؟ د مسلکودې (کرپرې) له پاره

کله خراب بيديري؟ د پوره سپورمۍ سره

د يوه څه له پاره ميل لرل: سپين د څه سره ميل لري؟ ټيک د موټرو سره.

څه باندي خنډل: په څه باندي خاندي؟ - د هغه په توکښه.

له ژوند کول: زده کړی له څه ژوند کوي؟ د خپل پلار له پيسو.

و .. ته چمتو پاتې کيدل: ته د څه له پاره تر اوسه چمتو نه يې؟

د واده له پاره

ته څه ته چمتو نه يې؟

واده ته.

په باندي په قهرېدل: په چا باندي هيڅ وخت نه شي بدېدلې يا قهرېدلې؟ زما بچيانو باندي.

څه ته چمتو کيدل: هغه څه ته توانمند نه دی؟ کارکولو ته.

نظم ته راوړل: دا بيرته نظم ته راوړله! دا بيرته په نظم ته راوړه!

ارام پرېږده: هيله ده ما په ارام پرېږده.
 پای ته لاړ شه: هرڅه یو وخت پای ته ځي.
 یو اړیکوی هیڅ وخت ځانله نه وي. تر لږو ځانگړو پورې دا (یعني اړیکوی) د یوه
 نسبتې وی د مخه (مخ ته) یا پسي راځي.

یادونه: په پورته غونډله کې ماته ،، دمخه،، څخه ،، مخ ته،، سم برېښي.

ځنې څو کرښې نورې هم د لیکلو وي، خو د یوې خوا یې زه په هغه گرامري مانا نه
 پوهیدم، نولومړی مې باید ځان په پوه کړی وی، بیا مې هر گرامري نوم باید د پیژند سره
 څیړلی وی، چې دا لیکنه بیا نوره هم غزېده.

دا دې په یاد وي، چې داهم یوه اوږده موضوع ده، چې گران ژبپوهان پرې پوهیږي او د
 ژبپوهنې میونوال په دېلارنور هم هڅیلې شي.

په پای کې یوه هیله: دا کار اونور به زمورډیروپوهانو له ما څخه د مخه هم کړی وي، خودا
 دې له ماڅخه نه زړه بدې کيږي نه. زدکړه خو باید د هرچا حق وي اوکه څوک له ماسره
 مرسته کوي، نوله ماسره دې زما په ناسمه زدکړه اولیکلوکې د سمون مرسته وکړي اونه د
 زړه بدی.

پسي لیکنې:

کیدې شي د دې پورته لیکنې لږتکراراشي اوځنې اړیکویونه بڼه روښانه شي، چې پسي
 به هغې خپلې اري موخي یعنی د ،، تر،، د خپل سرې مخه نیول او دا چې ،، تر،، د پرتلې
 سره سر اوکار نه لري.

‘von' with surnames‘

Von' with surnames indicates possession or origin of things or people'

Von 'mit Nachnamen zeigt Besitz oder Herkunft von Dingen oder Personen an

دا د شیانو او کسانو د لومړي نوم سره خاوندتوب یا خاوندوالی او یا کورنیوالی (نسب) ښایي

Thomas Mayr ist der Vater von Hana, Laura und Niklas	= Thomas Mayr is the father of Hana, Laura and Niklas.	توماس مایر د هانا، لاورا او نیکلاس پلاردی.
Jolana Mayr ist die Mutter von Hana, Laura und Niklas.		

Das ist die Bluse von Katrin. Das ist das Bild von Botticcelii. Das ist die Kaffeemaschine von Tchibo.	= Jolana Mayr is the mother of Hana, Laura and Niklas. = That is Katrin's blouse. = That is the photo of Botticcelii. = That is the coffee machine from Tchibo.	جوليانا ماير د هانا، لاورا او نيكلاس مور ده دا د كاترين كميس دى. دا د بوتيجلي (كنبلي) خير ده. دا دچيبوكافي ماشين دى. دا د كافي ماشين له چيبو څخه دى.

بيا لنډ:

پ كيدى شي د خپلي كارونې له مخې سره توپير - يا بيل شي:

Lokale Präpositionen / Fragewörter: wo, wohin, woher

ځاى اړوند پ / پوښتنويونه: چيرته ، چيرته (په كومي لور)، له كومه (كوم ځاي)

يادونه: زه د داسې ليكنې سره په لومړي ځل مخامخ كيرم. د ټولو هيوادوالو مرستې ته اړتيا شته.

ته چيرته اوسيري؟ په خوست كي.

بناغلي سپين چيرته ځي؟ ډاكتر ته

دا كتاب دي له كومه كړى؟ له كتابتون څخه.

Temporale Präpositionen / Fragewörter: wann, um wie viel Uhr,
bis wann, seit wann

وخت اړونده پ: کله، په څو بجو، تر کله (پورې)، له کله (له کومه وخته یا له څه وخته)،
د پوکال پایلوه کله ده؟ په رتلونکي یوه نۍ.
فیلم په څو بجو پیلېږي؟ په اته او پنځلس بجو
له کومه (وخته) الماني زده کوي؟ یا له کله الماني زده کوي؟ له څلور و میاشتو (را په دې
خوا)

Modale, kausale, finale, konzessive Präpositionen, / Fragewörter:
wie, warum, wozu,

مودال پ / پوښتنې: څنگه، ولې، د څه له پاره.
ت پروڼ ولې مور سره را نه غلې؟ د خرابي هوا له امله.
الماني د څه له پاره زده کوي؟ د مسلکودې (کریرې) له پاره
کله خراب بیدېږي؟ د پوره سپورمۍ سره

Verben mit Präpositional-Ergänzung: / Fragewörter: womit,
worauf, wozu, ...

د یوه څه له پاره میل لرل: سپین د څه سره میل لري؟ ټیک د موټرو سره.
څه باندې خنډل: په څه باندې خاندې؟ - د هغه په ټوکه.
له ژوند کول: زده کړی له څه ژوند کوي؟ د خپل پلار له پیسو.

:Adjektive mit Präpositionen

و .. ته چمتو پاتې کیدل: ته د څه له پاره تر اوسه چمتو نه یې؟
د واده له پاره
ته څه ته چمتو نه یې

واده ته.

په باندې په قهرېدل: په چا باندې هېڅ وخت نه شي بدېدلی یا قهرېدلی؟ زما بچیانو باندې. څه ته چمتو کېدل: هغه څه ته توانمند نه دی؟ کارکولو ته.

Nomengefüge

نظم ته راوړل: دا بیرته نظم ته راوله! دا بیرته نظم ته راوړه!

ارام پرېږده: هیله ده ما په ارام پرېږده.

پای ته لاړ شه: هرڅه یو وخت پای ته ځي.

یو پ هېڅ وخت ځانله نه وي. تر لږو ځانگړو پورې دا (یعنې پ) د یوه نسبتې وی د مخه (مخ ته) راځي.

یادونه: په پورته غونډله کې ماته ،، دمخه،، څخه ،، مخ ته،، سم برېښي.

ځنې څو کرښنورې همد لیکلوي، خو د یو پخوايي زه په هغه گرامري مانا نه پوهیدم، نولومړی می باید ځان په پوه کړی وی، بیا می هر گرامري نوم باید د پیژند سره څیړلی وی، چې دا لکنه بیا نوره هم غزېده.

دا دی په یاد وي، چې داهم یوه اوږده موضوع ده، چې گران ژبپوهان پرې پوهیږي؟

تر || ډاکتر ماخان میری شینواری

،، تر ،، until

د اړیکو یونو سره می اړیکې له دې امله ونيولي، چې د سربل ،، تر ،، سره می داسې لږ څه جنجال ته نیت وو او داسې لږڅه گوته ورته نیسم او یوڅونور هم همداسې غوره یې یا هغه چې ماته لږ د شنلو وړ برېښي لږ غزول یې ستاسو مخ ته ږدم.

دا خبرې به داسې لږڅه اوږدې شي، خودا چې کاغذ نه لږیږي او چاپوم یې هم نه نوگومان می دی، چې تاسو به هم را څخه ورسره ونه زورېږی.

د انگرېزي ژبې څو پرېپوزېشنونه راوړم د الماني ژباړې سره او بیا یې د پښتو سره پرتله کوو.

د اوس دپاره به دا درې بسيا وکړي او که نور يې په دا منځ کې راغلل، هغه به هملته په گوته کړو.

With; from; until

الماني يې: mit; von; bis

پښتو يې:

له ... سره، له ... څخه، تر يا د (له) ... سره، له ... (څخه)، تر

زه لومړی د جرمني څخه د bis (انگرېزي: until)، چې د پښتو معنا يې تر (... پورې) ده يو څو جملې د ،، تر ،، لپاره راوړم، په دې هيله، چې گران لوستونکي به يې بيا د (دلته ،، له،، نه لیکم، چې وروسته پرې غږېږو) پښتو سره پرتله کړي، نه داسې نه چې پرتله يې کړي، بلکه وگوري، چې پښتو يې هم همداسې سمه ده او که څنگه او په هغه خپل وخت کې بيا دا نور دوه هم د څيرنې (مورن بلد يو چې تر(سم نه دی) څيرنې) لاندې ونيسو.

په ژبه کې د ،، تر،، کارونه :

اړیکوی تر: له دې سر بل ،، تر ،، سره مور د يوڅه يعنې پيښې، نوم، مهال او همداسې د ځاي پای په گوته کوو، يعنې دا په هغه وخت کارولکيږي، چې دا پورته ياد څه پوله ولري يا پولي ته ورنږدې کيږي.

لنډ: د پيښې، مهال همداسې ځای او يو څه اخري ټکی يا پوله په گوته کونه.

يادونه: دا دې دلته بيا هم په کلکه وويل شي، چې په بل هرځای کې کارونه يې ناسمه ده، لاملونه يې راوړو.

يادونه: که داسې لږځير شو، نو څه چې پای لري يعنې ،، تر،، .. وي، نو هغه به هر ورو يوپيل هم لري، که دا څرگند او يا نا څرگند وي.

که ووايو چې: سپين تر کابله پورې لار، نو دا هر ورو له يوځای څخه، چې پيل دی، تللی. که په دې هکله تکرار ولرو، نو راڅخه زړه بدې کيږی مه، وايي، چې تکرار د زده کړې مورده او يا د پام بنسټ دی.

دادي څو الماني انگرېزي اوپننتو غونډالي د سر بل تر **Bis** سره

(US) through ,to ,(temporal) until

*.Meine Tochter ist **bis** zwei Uhr in der Schule*

.My daughter is at school **until** two o'clock

زما لور تر دوه بجو په بنوونځي کي ده.

*.Ich war von Montag **bis** Freitag krank*

.I was sick from Monday **to** Friday

زه دوه نې تر جمعي پوري ناروغ وم.

(temporal) by

*.Die Aufgabe muss **bis** Donnerstag fertig sein*

.The task must be complete **by** Thursday

پوښتنې بايد تر څلورني (چهار شنبې) پوري تمامي وي،

all the way to ;(local) to

*.Der Zug fährt **bis** Köln*

.The train goes **to** Cologne

گادي تر کولن (پوري) ځي.

په لاندي توگه مخ ته ځو:

۱ – تمپورال يعني: اخر ټکي بنايي.

۲ – په مخه بڼه کې هغه د بیا لیدلو وخت ډېر یا لږ پوره: تر بیا پورې.

۳ – ځای: اخیستی موخه بڼایي.

۴ – له ... څخه ... تر ... د وخت یا ځای واټن په گوته کوي.

۵ – د یوه غزېدا سور، د یوه سپکتروم (د یوې څیرې یا څه برېښیدته، د دې په پښتو معنا لږ ستونځمنه ده، خو په نورو ژبو کې کنټرول بڼه دي او په فزیک کې راځي)، د یوې پورته – او یوې کښته پولې ورکونه.

۶ – د په خوبڼه اړیکوی سره

۷ – bis zu د الماني په څیر پرېپوزیشن په پښتو کې نه شته، دا هم همغه، تر ... پورې، دی: پورته پوله په نڅښه کوي، یو پوله ارزښت

۸ - bis auf : یو اخر شي چې سړی ردوي

لکه چې وایو ټول خلک میلمانه دي ترسپین پورې (یعني پرته له ...)

د دې په څېر: ټول میلمانه دي د ... په گډون پورې.

په پښتو کې مور تر ... پورې لرو.

دوي دا هم معلومه کړې، چې دا وی کله ژبي ته راننوتی دی، چې هغه یې زه دلته نه راوړم.

بیلگې:

— تر بلې میاشتي (پورې) باید کور جوړ وي.

— هغه تر بلې میاشتي (پورې) نه شته

— تر اوسه (پورې) هرڅه بڼه دي.

— څوک چې سره بیلیري یا مخه بڼه اخلي: تر وروسته پورې.

— ،، بنه اوسه، تربيا پوري،،

— ،، په مخه دي بنه، تر بلي اوني (پوري).

— تر دي خايه(پوري) او نه وړاندي.

(،، پوري،، ته دي پام وي، چې ورڅخه (مور دلته هم كله لیکو، چې تري.. (هغه زموږ په كليوالي خبرو كي وايو، چې تر نه تيريدلی.. دا ترنه معنا ورڅخه دي او نه تر)) تيريدلی هم شو).

— تر جلال اباده پوري موټر نيسو، وروسته بيا بايد په پينو لار شو.

— ستا مور له سهار څخه تر ماښام (پوري) په پخلنځي كي ولاړه وه.

— دا يو سفر دی، له جلالاباد څخه تر کندهار پوري.

— سپينه له پاسه (څخه) تر کښته (پوري) لمده وه. يا له سر څخه تر پينو پوري لمده (که لنده) وه.

،، تر،، Bis د ترنوي Conjunction په دنده كي

برابر ارزښته جملې- برخي سره تري.

سپين په ميلستون كي ناستوو، تر هغي چې ميلمانه كوروته ولاړل.

يو څوالماني انگرېزي او پښتو غونډالي:

• until (subordinating,temporal)

.Wir warten hier, bis das Gewitter vorbei ist

*.We'll wait here **until** the thunderstorm is over*

مور دلته تميرو، تر څو جگر تير شي.

.Ich arbeite 40 bis 50 Stunden in der Woche

.I work 40 to 50 hours a week

زه په اونۍ کې ۴۰ تر ۵۰ ساعته کار کوم.

.Ihre Haare sind braun bis dunkelbraun

.Her hair is brown to dark brown

د هغې وینښتان نسواري تر تیاره نسواري دي

دا نورې غونډالې دي هم ورسره وي:

— اسمان له برگ څخه تر شین وو.

— سپین ۲۵ تر ۳۰ کسان میلمانه کړي.

(دلته دې پام وي، چې ،، له ۲۵ تر...، نه لیکم، ځکه چې هغه بیا خپله موخه بدلوي)

— په دې لمنځتون کې دې ۳۰۰ تر ۵۰۰ کسان ځای شي؟

— زه په اونۍ کې زیات وخت ۵۰ تر ۶۰ ساعتو کار کوم. (پام دې وشي، له یې مخ ته راشي او که نه، په الماني ورسره له نه شته. نه! داسې نه ده. له ورسره نه راځي، ځکه چې دی له تر کار نه کوي دی له ۱ تر ۵۰ یا ۶۰... یعنی له ۱ تر ۵۰ یا له ۱ تر ۶۰ ساعته پورې کار کوي، نو له دې امله ۵۰ تر ۶۰ ساعته پورې او نه له ۵۰ تر ۶۰ ساعته... دلته دا خبره راڅخه لږ ستونزمنه کیږي، له ۵۰ تر ۶۰ ساعته په دې مانا دي، چې دی خوله ۱ تر ۵۰ کار کوي، خو به یې داسې ولیکو، چې له ۱ ت ۵۰ او همداسې کله کله له ۵۰ څخه وړ اوړي تر ۶۰ پورې. گران لیکونکي دې هم په کې خپل فکر وځلوي. (بیا: تکرار د زده کړې مورده).

— سړی کړی شي چې هغه تر اخره پورې وگوري.

— سپين كړی شي چې هغه په رنو اوبو کې تر ځمکې تل پورې وگوري يا د ځمکې تر تل پورې....

— مور ناوخته د شپې تر دننه (تر منځ) پورې خبرې وکړې.

— ژوبن هره ورځ تر زر کسانو پورې گوري.

— سپين په بناړ کې تر نوي کيلو متره پورې په بس کې ځي.

— د سندرغاړي ټولي سندرې پيژنم — تر اخرنۍ پورې دلته تر په دې معنا دی، چې اخرنۍ سندرې يې نه پيژنم..

خبر و استعمال يا کارونه:

تر زر، تر بيا، له پښو تر سره، تر گيډې، تر لاس خوزونې (په مخه بڼه کې)، تر څو چې نور امکان نه وو.

ترې رابيل ويونه:

تر وروسته، تر وروستني، ترغزونې، تر اوسه.

لنډ: تر په هغو جملو کې راځي، چې د ،، تر،، سره ،، پورې،، مل وي يا مل کيدی شي، يواځې همدې ته دې په ليکنو کې پام وشي، سم دې وکارول شي يعنې تر... (پورې)، بل ډول کارونه يا استعمال يې ماته ناسمه برېښي، چې گران ژبپوهان دې هم ورته پوره پاملرنه وکړي، دا د ما سره هم مرسته ده او د دې مرستې د غوښتنې اجازه دې وي.

د تر مخامخ اړيکوی له... څه دی، دا په دې مانا، چې د هغو څه چې تر يې پای په گوته کوله، د ،، له ... څخه،، يې پيل بڼايي.

ډاکتر ماخان ميری شينواری

،، له ... څخه،، ،، د ... سره،، from ،with

دا پورته سیرکومپوزېشنونه د سر بل ، تر ، ، مخامخ یا په څټ او که غواړی معکوس دي:

په پورته کې مو روښانه کړل، چې تر د یوه څه، ځای، مهال اونومونو پای په کوته کوي اونه بل څه.

دا اړیکوی د بل ځای ناستی نه شي کیدی اونه بل څه یا اړیکوی د ، تر ، ، ځای ناستی کیدی شي. دا همداسی لار ده اوبس.

اوس راځو دي پورته ته، چې زما په گومان او که داسی وي، د پیژند سره به سیرکومپوزېشنونه وي.

د افغانستان په ځنو ځایونو کې وایو:

، له ... څخه، ، له ... سره، ، او ځنو ځایونو کې بیا وایو: د ... څخه ، د ... سره.

انگرېزي یا (او) الماني یې لیکو او بیایې د پښتو د ژباړې سره پرتله کوو. ما دا له المني څخه ژباړلي او الماني مې له انگرېزي څخه را نیولي یا ښه یې: راژباړلي.

پیل له ، له .. (څخه)، ، کوو او داسی مخ ته ځو:

د انگرېزي سر بل from په الماني کې هغه غوره دا لاندې درې سر بلونه دي: ab ، aus ، von ،

دا درېواړه په پښتو کې هم د ، له ... څخه، ، په معنا دي. که وایو چې له هسکي ميني څخه، نو د ژباړې سره سم دا سیرکومپوزېشن دی یا که غواړی پښتوشي، نو زما په اندبه دا بیا غیرکې نیوی وي. دې په الماني ab راځي، که وایو له سپین څخه... ، نو von راوړل کیري، که وایو له اوسپني جور دی، نو وایو ... aus.

که ، له ... څخه، ، وایو، نو له یو څه څخه یو څه رابیلیري، یای د یو څه، مهال او له ځای څخه یو څه رابیلیدل.

لنډ: دا د یو څه له ځای، مهال، کس یا یو شي څخه د یو څه پیل دی، له دې امله د ، تر ، ، په څټ یا مخامخ سیرکومپوزېشن دی.

لکه: له سپین څخه مې کتاب واخست.

دا جمله داسی ویلی شو: له سپین مې کتاب واخست یا له سپینه مې کتاب واخست او یا له سپین څخه مې کتاب واخست.

همداسي: سپين څخه مي ڪتاب واخست.

خو سم يي: له سپين څخه مي ڪتاب واخست:

،، له ،، بي له ،، څخه،، او همداسي ،، څخه،، بي له ،، له ،، دي او ڪه دواړه؟.

ورانديز: ڪه ،، څخه،، ورسره وي او ڪه نه خو ،، له،، دي وي او يا ،، له... څخه،، او يا دا دواړه.

پورته مو وليدل: له هسڪي ميني څخه...، له سپين څخه... او له اوسپني څخه....

دا په دي معنا، چي: له يو ځاي څخه ځي، له يو ڇا څخه څه رانيسي او له يو څه څخه يو شي جوړ دي، له يو څه څخه څه ساتي، د يو ڇا (له خوا) څخه څه درکول کيږي.

ور څخه در څخه، راڅخه، او داسي نورو ته دي هم پام وي، تري څخه اوداسي نور هم.

په دي هڪله به هم لږ تر لږه څه بيلگي راوړو

د پوښتنې په ځواب کي: تا له سپين څخه ڪتاب واخست؟

نه! ورڅخه اخلم يي.

يا داسي: له سپين څخه ڪتاب اخلم. او داسي نور.

دلته دي ،، ورته،، يعني ،، هغه ته ،، هم پام وشي.

اوس راځو with ته، چي الماني يي mit... دي :

مور يي د الماني دري انډول اړيکيوونه يا سربلونه را اخلو: mit ، bei ، Dabei.

څه وکړو؟

،، له ... سره،، او ڪه ،، د ... سره،،؟

که ،، له،، هغه دمخه تير اړيکوي سره وي ، نو بيا خويي دلته نه شو راوړي، هغه ،، تري لري کيدل،، دي او دا ،، ور سره يوځاي کيدل دي،، يا ،، نښلول،، دي. دلته اړيو، چي ،، د ... سره،، وليکو او نه ،، له... سره،،. دا گوره يو وړانديز دی.

. په الماني ژبه کې ،،د... سره،، لږ تر لږه دا درې اړيکيوونه کارول کيږي: که ووايو، کتاب د... سره دی، نو دلته يې الماني mit دی. که ووايو، چې سپين د برگ سره دی، نو دلته يې بيا bei راځي او که ووايو، چې هغه ورسره دی، نو دلته د Dabei راځي.

نومونه: دا ،، د... سره،، به هم لکه ،، له ... څخه،، سيرکومپوزېشن يا غبرکي نيوی وبلل شي.

دا گوره زما وړانديزونه دي اود وړانديز اجازه دي راته وي، زه په خپلي ليکنې تيکارنه کوم.

دلته دي بيا هم د ورسره ، درسره، را سره ته هم پام وي.

دلته به په دي بسيا وکړو او زما وړانديز گران لوستونکو ته دا دي، چې د نورو زده ژبو څخه دي گټه واخلي، دا دي هغه ژبي وي، چې يو څه وده يې کړي وي.

بيا لنډ: ،، تر،، د مهال، ځای، نوم او يا يو څه پاي په گوته کوي.

،، له ...څخه،، د مهال، ځای، نوم، يا يوڅه څخه لري کيدلدي.

او، د ... سره،، دمهال، ځای، نوم او يا يوڅه سره يوځاي کيدل يا يوځای والي دی.

Nimm die Kleidung aus dem Schrank.

Take the clothes out of the wardrobe.

کالي له الماری څخه را واخله

Sie bleibt schon seit einer Stunde bei dem Arzt.

She has already been with the doctor for an hour.

هغه(ښځينه) له يو ساعت را په دي خوا د ډاکتر سره ده.

Zuerst haben wir uns bei der Ausländerbehörde im Stadthaus erkundigt.

First we informed ourselves at the foreign office in the town hall.

لومړی مور په ښاروالی کې د دبانديو دفتر سره معلومات د لاسه کړ(دلته تر لاسه نه لیکو).

They do not live far from us.

دوي له مور څخه لري نه اوسيري.

Nimm deine Füße vom (von + dem) Tisch!

Take your feet off the table!

پښي دي له ميز څخه لري كره.

Er kommt gerade von seiner Freundin.

He is coming directly from his girlfriend.

هغه همدا اوس د هغه له ملگري څخه راغي.

Sie ist vor kurzem von der Türkei nach Deutschland
gezogen.

She recently moved from Turkey to Germany.

هغه لږ مخ ته له تركيې څخه جرمني ته كډه شوي (راغلي).

Schon nach einer Woche konnten wir die Ergebnisse sehen.

We could see the results after just one week.

مور وکولای شولہ یوې اونۍ څخه وروسته لاس ته راوړنې وگورو

Vor dem Schlafen geht sie baden.

Before sleeping she bathes.

له خوب څخه د مخه هغه لامبي

Es regnet seit gestern.

It has been raining since yesterday.

له پرونه څخه وریږي

Seit gestern bin ich wieder fit.

Since yesterday I have been well again.

له پرونه (څخه) بیرته تازه یم

Ab heute rauche ich nicht mehr.
I will not smoke any more from today on.

له نن څخه نور هيڅکله (سگرت) نه سکوم.

Ab November arbeite ich am nächsten Abschnitt.
I will work on the next section from November.

له نومبر څخه په بله برخه (وخت) کې کار کوم

von 8.00 Uhr bis 10.00 Uhr
from 8 o'clock until 10 o'clock

له ۸ بجو (څخه) تر ۱۰ بجو پورې

Von Montag bis Freitag bin ich an der Uni.
I attend university from Monday to Friday

له دوه نې (څخه) تر اونۍ پورې زه په پوهنتون کې يم

von 8.00 Uhr bis 10.00 Uhr
from 8 o'clock until 12 o'clock

له ۸ بجو څخه تر ۱۲ بجو (پورې)

Ich habe heute nur bis 15.00 Uhr Zeit.
I only have time until 15:00.

زه نن ټيک تر ۱۵ بجو وخت لرم.

Um 7.30 Uhr fährt meine S-Bahn ab.
My train leaves at 07:30.

په ۷ اوډېرشو زما بس ځي

Um 15.30 Uhr habe ich einen Termin.
I have an appointment at 15:30

زه په ۱۵ اوډېر شويوه وعده لرم

prepositions with the dative

Ich schreibe gern mit dem Bleistift.
I like to write with a pencil.

زه په مينه (د) پېنسل سره ليکم

Ich fahre oft mit dem Bus.
I often take the bus.

زه زيات د بس سره ځم

Ich fahre nicht gern mit dem Auto.
I do not like to drive the car.

زه د موټر سره په مينه نه ځم.

ډاکټر ماخان ميري شينواری

منځ(کې)، دمخه، څنگ کې او شاته

مورن په پښتو کې (دما(زما) د پام ته راتلنې سره) لږ تر لږه دا لاندې څلور ويونه لرو، د دوه گونو ماناو يا ترېپوهې دنو سره، چې هم نومونه دي او هم اړيکويونه او دا منځ، مخ او څنگ او همداسې شا دي، چې له دې امله هم کله په غونډالو کې د دې د کارونو له امله له ستونځو سره مخامخ کېږو. دلته بايد ډېر پام وشي، چې مورن د نوم او که د اړيکوي سره سراو کار لرو. لږ تر لږه دا سي څه په الماني نه شته او د دې هر يوه له پاره ځانله ويونه لري.

که ووايو، چې په مخ مي دانه راختلې، نو دا څرگند نوم او که ووايو، چې په لاره تور سپي مخي ته راغی، نو دلته موخه سملاسي اړيکوي تری پوهیږو.

مور په دې برخه کې یو په بل پسې څلور اړیکویونه څیړو چې په همدې مهال نومونه هم دي:

لومړی: منځ اومنځ. دویم: مخ یا مخ ، دریم: څنگ او څنگ او څلورم: شا او شا

لومړی: منځ او منځ

مور په پښتو کې دوه منځ لرو، چې دا یوې منځکې بللکیري، چې اندول لنډیز یې منځ دی او تل منځ لیکل کیري او دا بل منځ یې اړیکوی دی.

منځ (کې) Zwischen, between :

یوه ورځ په م ک کې د منځ او مینځ په سر څه خبرې وې. زه هم په کې هکپک شوم، چې دا اوس مینځ دی او که منځ؟

مور ورته په شینوارو کې مینځ وایو، خوما زیات منځ لیکلی، چې کومان مې دي، له پخوا څخه ورسره ډېر بلدیم.

منځ (کې) Zwischen, between :

دا پوستپوزېشن، اوستربل یا پسې ځاینوی دی، چې زه یې اړیکویونه بولم. په نورو ژبو کې (انگرېزي.المانی) مخ ځای نیوی (پرې پوزېشن) دی.

۱ - د یو چا، یوه شي شتون، چې د یوې دوه پولو رابندي په نڅېنه شوي فضا په گوته کوي.

، هغه هلته د خپل پلار او خپل ورور منځ کې ولاړ دی.، دا یوه بنده فضا ده ددوه کسانو منځ کې

۲ - له دوه رابندو ټکو دننه له یوڅه (څخه) ، د کورونو منځ کې واټن، د ټکو ،، ا او ب،، یوه غزونه په گوته کوي.

دا منځ هغه هندسي یا جغرافيوي منځ یا منځکې نه دی

بیا یې مانا:

۱ - دواړو یا ډېرو خواو ته داسې په نامه شیانو یا کسانو لرل.

۱ الف - د داتپوسره، ځای اړوند: د یوه ځای تشریح، یوې پوښتنې ،، چیرته،، د یوې پوښتنې جوړښت برخه.

۱ ب : د اکوزاتیو سره، خای اړوند: د یوه لور شننه، د ،، کومی لورته،، پوښتنې د یوه خواببرخه.

۲ – د داتیوسره: د یوې په گوته شوې ډلې یا ډېرې برخه.

بیلگه:

۱ – د یوه پښوتولوبې (فوتبال) د نیم وخت منځ کې پنځه دقیقې تفریح ده.

۱ الف: د منځنۍ امریکا او افریقا منځ کې لویې اوبه اتلانتيک دی.

۱ ب : ځانمېنځی د پخلنځي او اوسیدکوټې منځ کې دی یا خای لري.

۱پ: د یوې ۴۰۰۰۰ کیلومتره ساعت کې چټکتیا، چې زموږ،، هوایی یې دا اوس د ځمکې او سپورمۍ منځ کې، کیدی شي نږدې ۴ پرېښنا کلونه زموږ د لمر گاوند خای په خای ستوري ته ۱۰۰۰۰۰ کاله ونیسي.

۱ ب : هغې دا لیک د خپل مینې کتاب منځ کې کینود.

۱ ب :تفریح یې د اول او دویم اکت (تیاتر کې) منځ کې راوسته.

۲ – د دومره ډېرو خلکو منځ کې مور د چا پام ته نه راځو.

همداسې خبروکی راوستل

د کرښو منځ کې لوستل

د لیکو منځ کې درېدل

د کلونومنځ کې

یادونه: سربل او اوستریل یا د نومن او یا پرونومن څخه د مخه او یا پسي راځي او نه د سربل او اوستریل سره څنگ کې، نو له دې امله د اوستریل منځ (کې) سره څنگ کې نه راځي. له دې اوستریل ،، منځ کې او نه ،، ترمنځ،، چې بیخي ناسم دی.

مور ورسره ډېر بلد یو، چې د منځ یا منځ کې دمخه ،، په،، لیکو یعنی ،، د دوه کسانو په منځ کې مینه ده،، او کله ،، ترمنځ،، هم. دا ناسم دي.

لومړی خو تر د پیژند له مخې هم ناسم دی او له بلې خوا گورو، چې ،، تر،، او، په،، هم سربلونه دي، چې بل اړیکوي سره مل نه راځي یا نه شي راتللی.

منځ يا منځتکي Die Mitte oder Mittelpunkt or center

منځ يا د منځتکي لندونه: مورډلته بل بديل نه لرو، چې بل څه يې ونوموو. دلته موخه هغه هندسي منځ يا منځ تکی دی.

بېلگه يې: د گردی منځتکی.

يا د غوندوسکي منځ تکی.

يا د يوي کرښي منځتکی يامنځ

دا اړیکوی نه دی، دا ځای دی. دې ته دې تل پام وي، چې مورپه خبروکي له کوم منځ څخه غزيرو.

سربل او اوستربل مانا:

سربل او اوستربل يو ټاکلي نسبت يا ټاکلي اړیکي د دوه شي اړیکو منځ کي په نڅښه کوي. د نسبت د ډول يا رقم سره سم کیدی شي سربل او اوستربل په څلور بيلابيلو ټولگيو ووېشل شي:

يادونه:

ډېر سربلونه ځانله يا ټيک يوه ټولگي پورې اړه لري. دا کړی شي د اړیکو توپيرکيدونکي ډولونه افاده کړی شي يا وويلی شي:

بيا: منځ يا منځتکی د لاندې له پاره ځای په ځای دی:

- منځتکی، په ځمکچپوهنه کي

- سياسي منځ، يو سياسي اند يا نظر چې د ټولوسياسي اندونو په هندسي منځ کي ځای لري يعنې د بني اوکين لورو.

مانا:

۱ - د منځتکي له پاره لنډه بڼه

۲ - د يو شي لنډ چاپيريال

۳ - د يوي کرښي نيمايي، د وخت نيمايي اونور

نور ترې را جوړ ويونه:

- د تن منځ، د بنار منځ، د سين منځ، د يوه كلي منځ
 - د كال منځ، د اونی منځ، د مياشتي منځ، د ژوند منځ
- بيلگي:

- ۱ - په يوه گردۍ کې د غاړې ټول ټکي له منځ څخه همغه يا برابر واټن لري.
- ۲ - د دې کوټې په منځ کې يوميز او څلورچوکي شتون لري يا شته
- ۳ - دا په اخر کې له تا بلل شوی نرخ (بيعه؟) زما له پاره تر اوسه جگ دی، زه به وړانديز وکړم، چې ته اوزه به دې منځ ته سره راشو.

دويم: مخ، د مخه يا مخ ته

دا اړيکوی لوريزوالی لري.

مانا:

- ۱ - د وخت د نظم سره:
- ۲ - په فضايي نظم کې
- ۳ - داکوزاتيوسره. په فضايي لوريزوالي کې د يوه ځای پسي
- ۴ - د يوه شي حالت د بنسټ يا دليل په نځېنه کونه.

مخامخ وی:

پسي، وروسته

بيلگي:

- ۱ - زاړه وختونه له منځنيو پيړيو د مخه راغلي
- ۱ - يو ساعت د مخه ورينگي وړېدله

۱ – اته دقيقي د اتو دمخه

۲ – بوتان د ننوتون (دروازې) مخ ته پراته دي يا --- د مخه پراته دي. (؟).

۲ – تا سپين د لمنختون د مخه يا مخ ته وليد (زمور خني ژبپوهان تر مخه ليکي او دا ناسمه ليکنه ده)

۳ – بوتان د ننوتون مخ ته کيږده. خني يي يا ليکي: --- تر د مخه پراته دي او دا ناسمه ليکنه ده.

۳ – تا موټر د لمنختون د مخه يا مخ ته درولي.

۴ – له ډارڅخه د مخه هغه نوکان خوري.

۱ – ۶۵ ميليونه کاله د مخه

يادونه: دلته هم گران ليکونکي تر ليکي، خودا هم سوچبوچ ناسم دی، ځکه چي د يوه اړيکوي د مخه يا وروسته بل اړيکوي ځای نه لري.

تر د مخه او مخکي ناسم دي.

لولو:

سل کاله مخکي د افغانستان د

سل کاله د مخه ...

کتاب مي مخ ته پروتدی

سپين له ما د مخه راغی او سپينزما يادما مخ ته ولاړ دی.

فيزيکي مخ. د هغه پهمخ دانې راختلي.

د سپين په يا پر مخ ږيره راتوکي دلي.

دريم: ،، څنگ ،،

مانا:

۱ – فضايي پوله شريک

۲ – له دي سره ورزيات يا پرته له دي ورسره نور

۳ - د یوڅه سره په پرتله

بیلگې:

- ۱ - دواړه کوتې بود بل څنگ کې پرتې دي، سړی په دې یوه کوټه کې اوري، څه چې په دې بله کوټه کې ویل کېږي.
- ۲ - د دې په گوته شوو دلایلو څنگ کې باید سړی دا هم په پام کې ونیسي، چې ...
- ۳ - ،، د جین تخنیکي تغیر یا بدل شوو بوټو د ډولونو ډېر ډولوالي ریزیکو څنگ کې څنګیزې اغیزې لکه په نباتاتو کې د نویو ناغوبنډلو خویونو منځ ته راتلل، مګر دا ترې کار اخستونکو یا استعمالکونکو کې حساسیت پیدا کېدونکې پېښې هم.
- ۳ - د سپین څنگ کې ته هم یو ښه اغیز اچوي.

بیا:

اړیکوی ،، څنگ،، لاندې ماناوې لري:

ځای اړوند:

- ۱ - یو ځایخرنګوالی په گوته کوي: د ... په خوا، د ... ټولي ګاونډتوب کې.
- بیلگه: هغه په څیره (عکس) کې زما څنگ کې ولاړدی.
- ۲ - پرتله له: په همغه وخت د پرتله له سره.
- بیلگه: د خپلې بډایې څنگ کې هغه تفاوت هم لاره.

فزیکي څنگ: سپین ژړل، ما په څنگ کې ونیوه.

شاتې:

سپي دې شا ته پروت دی، ته زما شاتې روان یې، ته ما پسي روان یې. ما پسي مه راځه.
 زما شاتې مه راځه.
 په څټ لور، په بل مخ، غونډالي یې پخپله لوستونکي جوړې کړي.
 کتاب د الماری شاتې لوږلی، دا تغر بلمخ کړی، کمیس دې په څټ اغوستی.
 د کور شاتې.

دا پورته لږ څه بیا او کتل یې اړین بولم

د غوښتون حالت ټولګیزول

پر پېوزینن د نومیناتیوسره prepositions with the nominative:

als (= than)... ته

- (و... ته): سپين (و) سهر ته خوار يکښ دی. دا،، ته،، يا،، ته... ته،، د،، نسبت،، لهپاره دی، څه په کې وايی.

prepositions with the dative

lab (= from له) , aus (= out پرته) , außer (= other than له) , bei (= by وتلی) , mit (= مخامخ) , gegenüber (= opposite ورسره) , nach (= after سره ... د) , (پسي) , seit (= since له) (د وخت پيل) , von (= from له) , zu (= to څخه) , (و) ته

prepositions with the accusative

for) , um (= له پاره) , durch (= bis) , durch (= تر څو) , gegen (= شاوخوا) , ohne (= مخامخ) , entlang (= بي) , (اوردوالي) along

- له: ،، له،، کابل تر جلال اباد (پورې) . د له سره يو څه پيليري او ،، تر ،، يې پای په گوته کوي. د ،، تر ،، بل هر ځايکي راورل ناسمدي، ناسم دي او ناسم دي.

- پرته (بې): نن ټول کسان ميلي ته لارل، پرته (بې) له سپين.

- وتلی: توپ له ميدانه وتلی.

سپين د خرابي لوبې له امله له لوبې وتل .

مخامخ: ماته مخامخ کس مي ملگری دی.

(د) سره: سپين سره کتاب زما دی.

پرون مي (د) سپين سره وليدل.

سره وروسته شننيز هم کتلی شی.

پسي يا وروسته: سپين له ما کور ته پسي (وروسته) راغی.

von (= from) له ... (څخه) : له اتوجو څخه وروسته مي کتاب ولوسته.

د ، له ، له پاره په الماني څلور په شتون لري، چي زه خبرې نه پرې کوم. بل ځاي کي شته.

(و) ته نسبت : سپين ته زړور تيز بري. نسبت سپين ته زړور تيز برېښي. و سپين ته زړور تيز برېښي. نور هبي ستاسي خوبه چي څنگه يي سموي او يا سمه ده؟

پوښتنه دا ، (و) .. ته ، د نسبت له پاره سمه ده او که څنگه.

prepositions with dative or accusative

über (= over کي) , in (= in باندې) , auf (= on په) , an (= on پاسه) , hinter (= مخ ته) , vor (= in front of لاندې) , unter (= under) , behind وروسته (= between) , neben (= next کي) , zwischen (= between) , to څنگ (کي)

پر (په) : کتاب پر ميز پروت دي. زه په (پر) سرک روان يم.

پيزي په (پر) کوټه باندې پروت دی. کتاب په ميز باندې پروت دی.

(په) ... کي : زه نن په کور کي يم. زه نن په کور يم. زه نن کور کي يم. (خبرې دي په وشي) ..

د پاسه : نن د ښار د پاسه الوتکه ټيټه والوته.

لاندې: ستا پنسلد چوکي لاندې پروت دی.

مخ ته : سپين ستا مخ ته ولاړ دی.

شا (ته): سپين ستا شاته ولاړ دی. سپين ستا تر شا پوري ولاړ دی. تر سره پوري شته.

منځ: د سرک منځ کي درېدل زيان لري.

ځنگ: سپين ستا ځنگ ته ناست دی. ستا تر ځنگ ناست دی، هلته سم دی، که موخه ،، تر ځنگ پورې،، وي.

prepositions with the genitive

له امله: زه نن د سپين د ناروغۍ له امله درس ته نه ځم.

ترڅ (کې) يا په ترڅ کې: زه د بسوونکي د خبرو (په) ترڅ کې له ټولگي ووتم.

پسې: د کتاب لوستلو پسې په خپلو ستونځو وپوهيدم، چې ځنگه اوبی شي.

په ځای: زه نن د کرځيدو له پاره د پغمان په ځای بابر باغ ته لارم.

سره له دې: زما په خوست کې کار وو. سره له دې چې زه خوست ته تللی شوم، خو موخه مې غزني ته تگ له امله بدله کړه.

wegen (= due to) (له) امله während (= while/during) , (ترڅ)
(کې) infolge (= as a result) , (پسې) statt (= instead) , (په ځای =) , trotz ()
despite (سره) (له دې)

Classification by meaning

د مانا سره ټولگيزول

Prepositions of place د ځای پرېپوزېشن

دا لاندې بيا څه تکرار دی، خولوستل يې ماته اړين برېښي.

پ او پس او حالتونه:

هر پ يا پس يو ټاکلی حالت غواړي، چې په هغې اړونده وی (نوم، پرونومن ارتیکل) پيژندنځېښه) ، بايد وکارولشي.

په يوه نۍ (داتيو) د يوه موټر د خرابۍ له امله (جنيتيو) بي د هغه له موټره (اکوزاتيو) له کار څخه کورته راغلو

منځ (کي) Zwischen, between :

پسي ځاينيوۍ. په نورو ژبوکي (انگ.الم.) مخ ځای نيوي (پري پوزېشن) دی.
۱ - د يو چا، يوه شي شتون د يوې د دوه پولو رابندي په نڅبنه شوي فضا په گوته کوي. ، هغه هلته د خپل پلار او خپل ورور منځ کي ولاړ دی،، دا يوه بنده فضا ده ددوه کسانو منځ کي.

۲ - له دوه رابندوتکو دننه له يوڅه (څخه) ،، د کورونو منځ کي واټن، د ټکو ،، او ب،، يوه غزونه په گوته کوي.
دا منځ هغه هندسي يا جغرافيوي منځ يا منځتکي موخه نه دی

يادونه: مخځاينيوۍ او پسي ځاينيوۍ يا د نومن او يا پرونومن څخه مخ ته اوياروسته راځي او نه د مخ - يا پسي ځاينيوۍ سره څنگ کي، نو له دې امله د پسي ځای نيوي منځ (کي) سره څنگ کي نه راځي. له دې د پسي ځاينيوۍ ،، منځ (کي يا ته) ترمنځ چي بيخي ناسم دی اونه ،، په منځ کي)، ځکه ،، تر،، او ،، په،، هم مخ ځای نيوي دي.

Die Mitte oder center

منځ: موردلته بل بدیل نه لرو، چي بل څه يي ونوموو؟ دلته موخه هغه هندسي منځ يا منځ ټکی دی. دا پسي ځاينيوۍ نه دی، دا ځای دی. دې ته دې تل پام، چي مورپه خبروکي له کوم منځ غبرو.

د مخځاينيوۍ او پسي ځای نيوي مانا:

پ او پس يو ټاکلي نسبت يا ټاکلي اړيکي د دوه شي اړيکو منځ کي په نڅبنه کوي. د نسبت د ډول يا رقم سره سم کيدی شي پ او پس په څلور بيلابيلو ټولگيو ووېشل شي:

يادونه:

ډېر پ نه ځانله يا ټيک يوه ټولگي پوري اړه لري. دا کړی شي د اړيکو توپيرکيدونکي ډولونه افاده کړيشي يا وويلی شي:

ځاييز Lokale: کاشغ- غابني په الماری کي پرته دي.

وخت اړوند Temporale: موربه په ۲۰ دقيقوکي درشو(راشو؟)

مودال Modale: دا ډېر په بیره وو

ځاييز: هغه د ننوتوني(دروازې) مخ ته ولاړ دی

وخت اړوند : ته باید له مری د مخه لاسونه پرېمینیځي او که ته باید له مری څخه مخ کې لاسونه پرېمینیځي.

Kausale: هغه له قهره تکشین وو یا بی ځانه وه

پ داسې هم کارول کیږي، چې ناشونی دی، دا له دې څلور ګروپونو څخه یوه ګروپ کې راوستل شي یا ترتیب کړی شي. پ او پس نورې اړیکې هم په ګوته کوي

Präpositionen werden oft auch so verwendet, dass es nicht möglich ist, sie in eine dieser vier Klassen einzuordnen. Präpositionen bezeichnen auch andere Verhältnisse. Oft sind sie sogar „leer“, d. h., sie dienen nur dazu, Wörter syntaktisch miteinander zu verbinden. Dies gilt insbesondere dann, wenn die Präposition fest von einem Verb oder :einem Nomen abhängig ist

زیات وخت دا ،،تش،، دي، دا په دې مانا چې، دا یواځې په دې چوپړ کې دي، چې ویونه سینکټیکي یوډ بل سره وتړي. دا په ځانګړي توګه هلته باور لري، چې پ او پس په کلکه د یوه کړ یا نومن په واک کې وي.

یوچا ته انتظار بدل
له یوڅه خبرې کول

د ازادۍ حق

یوچا سره مینه، په یوه چا برګیدل یا په قهر بدل

دې لاندې ته مې همدا نن د اکتوبر اول ۲۰۱۸ پام شو

د پرېپوزېشنونو یا وروسترو سره د پښتو ژبې ستونځي:

دا د انګرېزي ، الماني پ زموږ پښتو کې زیات یې مختري په ځای وروستري دي، چې که وخت پیدا شو سره بیل به یې کړو، که نه دا کار دې ګران لوستونکي وکړي.

منځ (کې) zwischen; between، څنګ (کې) ، شا (ته) او داسې نور زموږ ژبه کې وروستري دي اونور وژبو کې لږ تر لږه الماني کې پ دي، خو موږ د الماني Mitte او انګرېزي center ته هم په پښتو منځ وايو.

لرو: دا او ب (په) منځ کې zwischen مينه (کينه، خپلوي...) ده.

د کورپه منځ کې in der Mitten...چينار ولاړ دي.

په پورته کې لومړی وروستری دی او دا دویم ځای دی، نو دا ،په، په دواړو کې سم نه دی. دا چې، په، پخپله پ دی، نو د وروستري ،، منځ کې، سره دا ، په ، نه راځي، ځکه چې دوه مختري يا وروستري څنگ په څنگ نه راځي، نوله دې امله لومړی غونډله داسې لیکو: دا او ب منځ کې مينه.....ده.

يا سپين د برگ څنگ کې ناست دی. ،،...په څنگ کې... نه لیکو.

يا سپين د برگ شاته ولاړ دی. (پام: زموږ زياتليوالاند دې پورته سره ،، تر،، لیکي، چې نام دی.

زما د اکتوبر په اول ۲۰۱۸ دې ته پام شو، ځکه ډېر ورسره بوخت يم. اوس دا تاسو ته مخ ته ږدم.

لومړی:

.Zwischen A und B ist die Liebe(freundschaft)

.(.....) Between A an B is love

دا او ب منځ کې مينه (ملگرتوب.....) ده.

دويم:

.In der Mitte des Hauses Steht ein Baum

.....center.....

د کورپه منځ کې ونه ولاړه ده.

په لومړي کې:

Between، Zwischen او منځ کې د دې نورو ژبومخائينوي او په پښتو کې پسي
خائينوي دي، نوله دې امله په پښتو کې ،، په،، منځ کې نه لیکو، ځکه چې دوه پسي ځای
نيوي څنگ په څنگ نه راځي. او،، تر ،، خو ورسره تیری هم دی.

په دویم کې:

center، Mitte او منځ کې ځای دی، نوله دې امله پ ،، په،، ورسره لیکل کيږي.
هیله ده خبرې پرې وشي، ځکه چې دې ته می تازه فکر شوی. دلیل ما راوړی، چې ولي.
هیله ده تاسوبه هم دلیلونه د جملوسره راوړی.

center، Mitte یا منځ:

اول:

الف : د یوه څه برخه یا ټکي، کوم چې له ټولو هوارو یا رابندو په برابر واټن لري دی.
ب : وختټکي، وختفضا، چې له دوه بندېدونو (پولو) نږدې برابر واټن لري وي.
دویم: (سیاست) حزب، دلي د بنی او کین په منځ کې.

ډاکتر ماخان میری شینواری

نه دی، نه کوم، له خوا او که ندی، نکوم... څنگه لیکو؟

انجنیر صیب ستانه میر زهیر شینواری چې په م ک کې هم خورا هڅاند دی او زیات
وخت پوښتنې رامنځ ته کوي، چې سړی یې و ځوابونو یا نوره هم بنه څیرنو ته را
هڅوي.

پوښتنه نږدې داسې وه، چې: له خوا، نه دی، نه کوم، سره بیل بیل او که گډ لیکل کيږي.
زه نه پوهیږم، چې په داسې موضوعاتو به خبرې شوي وي او که نه، خو په هر صورت، دا د
ټولوکار دی اوزه دا خپل اند له تاسوسره شریکوم.

راځی چې دا موضوع داسې ساده ونه نیسو او لږ یې سره وشاربو. وایي، چې له خبرو خبرې راوځي.

زه هم دې پوښتنې دې ته راوهڅولم، چې فکر په وکړم.

له دې د مخه (ما لیکلي وو: د دې له مخه، خوزر مې ورته پام شو، چې دا ناسم دی، نو سم یې له دې (څخه) د مخه دی) چې د خپلې لیکنې موخې ته راځم، یو دوه وړاندیزونه:

۱ - کله چې مور د داسې پوښتنو سره مخامخ کیږو او څه په لیکو، نو په هغه باید وپوهیږو.

۲ - داسې دلایل نه راوړو، چې گوندې هغه یې لیکي او کوم لیکوال یا پوه یې داسې لیکي یا هغسې، بې د هغه له دلیل، چې د موضوع د سمون له پاره یې راوړی وي، یعنې ولې گډ یا ولې بیل. دا څرنگه لیکل یې هرورویو یو ژبنیز لامل یا ژبنیزه لار باید ولري، چې د هغې په بنسټ مور اړ یو، چې هغه راوسپړو.

اوس خپلې موخې ته راځو:

باید وپوهیږو، چې دا څه شی دی او مور یې د ځواب یا څیړنې په هکله څنگه مخ ته ځو؟

موردا موضوع په دوه برخو وپشو:

لومړی: نه دی (ندی)، نه کوم (نکوم)

دویم: دا له خوا او که لخوا دی.

لومړي ته:

مور د لته اړ یوچې دې لومړي ته دوه برخې ورکړو یا په دوه برخو و وپشو:

لومړی الف: نه والی، چې په نه سره بنوول - یا لیکل کیږي

لومړی ب : مخامخوالی یا که غواړی تضاد، چې به ناسره لیکل کيږي

لومړي الف ته: ،، نه،، د یوڅه یا یو وی نه والی ښايي لکه: ځم، نه ځم، دا هغه سړی دی، --- نه دی، هغه غلا کوي، --- نه کوي، زه هم غلا نه کوم.

دویم ب ته: مور په ډبرو ویونو او په ځانگړې توگه خویونو مخامخویونه په ناسره لیکو او دا ناسره هغه څه سره یوځای لیکل کيږي، لکه: هغه وي سره په نوکانو کې یې هغه مخامخ وی لیکو، لکه: سم (ناسم)، روغ (ناروغ) جوړه (ناجوړه) [جوړه اوناجوړه ته: هغه گڼونه، چې په دوه پوره وېشل کيږي، جوړه گڼونه دي او هغه، چې پاتې یې ۱ راځي، هغه ناجوړه گڼونه دي] جوړه گڼونه لکه: ۴، ۱۲، ۱۸، ۵۰ اونور او ناجوړه گڼوندي، لکه: ۱۱، ۱۵، ۲۱، ۱۲۳ او نور. نوري بیلگې: ارام (نارام)، رښتیا (نارښتیا).

یادونه: دې ته باید په گډه فکر وکړو، چې نارښتیا اودروغ سره توپیر لري او که نه؟

څوک چې نارښتیا وايي ایا هغه هرو مرو دروغ دي؟

بله پوښتنه: ایا نه روغ اوناروغ یوڅه دي؟

داسې هم لرو: دا نه سړی دی او دا سړی نه دی، چې ترې پوهیدنه یې سره ډېر توپیر لري.

دویم ته: راځی چې وگورو، له خوا څنگه په خبرو کې کارول کيږي. زما، ستا، د هغه، ... یا د یو څه له خوا یو څه کيږي یا یوڅه سرته رسيږي. که زیر شو، نو دلته د یوڅه څخه یوڅه بیلیري، چې دلته خوا ده، یعنی د یو څه یا یو چا له خوا.

دا،، **خوا**، ادورب دی یعنی یو څه یا یوڅی څرگند یا ذهني ښايي یا په گوته کوي. که،، له، ورسره مل شي، نوداسې د ویونو پر لپسې ترې لاس ته راځي، لکه د دولت له خوا...

که زما له خوا یا د دولت له خوا یا د بل څه له خوا وویل شي، نو دا وینا نه ده او څه نه په گوته کوي، خو که ووايو چې:

زما له خوا داسې وویل شو او یا د دولت له خوا داسې قوانین ایښول یا لیکل شوي، نو دلته یوه وینا بشپړه شوې.

دلته د وینا څخه هم روښانه ده، چې دا، له (څخه) دی اودا یو اړیکوی یا په دې حالت کې، څیرکومپوزیشن، دی. د اړیکوي له پاره په تاند کې زما لیکنه شته، هغه کتل کیدی شي. دا نو په خټه داسې دي.

غوندالې داسې جوړیږي: زما له خوا څخه تا ته کتاب درکړل شو. د دولت له خوا څخه لارې جوړیږي.

ما د، له... څخه، له پاره هم یوه لیکنه کړې او هغه په تاند کې خپره شوې.

دې ته باید زړه تنگ نه کړو، چې گوندي دا موضوع څومره وزېده.

هیله ده، چې په داسې څه به گران لوستونکي هم خپل اند روښانه او روښانه دلایل راوړي. ژبه همداسې پوره کبړي او همداسې وده کوي.

ډاکتر ماخان میری شینواری

د پښتو سره دنورو ژبو زده-کونکو ستونځي:

کرانو لوستونکو!

که ما دا لیکنه یو ساعت د مخه سرته رسولې وی، بل ډول به وی، خوداسې بیا د خوب ته تگ وروسته یا بیا خوب ته د تگ وخت کې ورته هکپک هم شوم او د لیکنې بڼې یا خونديونې هم بڼه بدله کړه. زه دې کار ته لږ هکپک هم شوم، چې پښتورښتیا په ځنو برخو کې د نورو ژبو سره پوره توپیر لري او غزېدلې ده، چې له دې امله د نورو ژبو ویونکو له پاره یې زده-کړه لږ ستونځمنه ده.

زما دې خوب ته تگ کې فکر شو، چې زمورد پښتو غوندالو د کړنو د ډول سره څنگه نومخاینوي بدلیري؟

دا اوس لږ روښانه کوو:

دلته به له سره داسې يوڅه هم راوړو، چې زموږد نورو ژبو ياپه ځانگړې توگه درې ژبي افغانان ولي اوڅنگه له پښتو سره ستونځې لري اودا څنگه روښانه کولى شو، چې دا ستونځې اوبى کړو؟

زما دې ته پخوا فکر نه وو، ما غوښتل، چې په نومځايينوو څه وليکم، نو دې ته مې راپام شو.

په نورو ژبو يا لږترلږه په درې اوالمانې کې د کړونې له پاره په رول کې د راتلونکې-، تلونې- لنډ- او اوږد تير وخت له پاره بدلوننه راځي، خو په پښتوکې دابل ډول دى، چې دلته لږرنا په اچوو.

درې بيلگې به راوړو، بيا به خبرې پرې وکړ.

لومړى بيلگه: تلل

زه ځم.

زه به لاړ شم

زه لاړم.

زه تللم

زه تللى وم.

په دې بيلگه کړنه وخت-اړوند بدليري او کړونى نه بدليري.

د دا ډول کړنو ډولونه او کوموالى بايد وڅيړل شي اوروښانه شي، چې کوم او څنگه بدليري (گردانيږي).

پوښتنه: په تلنه اوتگ کې به څه توپيروي؟

دويمه بيلگه: ليدل، کتل، که دا سره په گډه بڼه بدل کړو.

زه گورم..... زه وينم

زه به وگورم.... زه به ووينم

ما كتل ما ليدل

ما وكتل.....ما وليدل

ما كتلي وو..... ما ليدلي وو

دا بنی او کين د دويمی ليکي وروسته سره بدلیدلی هم شي.

په پورته کړنو ،، ليدل،، او هم ،،کتل،، کي گورو، چي دا د نورو کړنو غوندې بلدي گرامري لاري نه لري، چي له ليدل څخه گورم او كتل راځي. موربايد نور داسي بيلاري کړنو ويونه هم پيدا کړو او هغه ځانگړي وڅيرو.

پوښتنه: داسي ويونه په نورو ژبوکي هم شته، خو هلته يي موخه سره بيليدلی شي. پوښتنه دا ده، چي ايا ،، ليدل،، او ،،کتل،، همغه څه يا کټمټ دي او که څه توپير سره لري؟

د دي روښانه-ونه راته لږ اړينه برېښي او بيا دا لتول يا پلټل سره څومره نږدېدي؟

دريمه بيلگه: غوندالي د کړني، کړوني او (پري) په کړوني سره.

بخښنه دي وي، چي د وهلوبيلگه راورم، دا وهل مويه ذهن کي داسي کلک ناست دی، دا وهل او ...، خو اوس مي ليکلي اوبيايي سمون راته لږ ستونځمن برېښي.

دریم الف- د لومړي کس له پاره:

۱ - زه تا و هم Ich schlage dich

۲ - زه به تا و و هم، خو Ich werde dich schlagen ,

۳ - ما ته ووهلي Ich habe dich geschlagen

۴ - ما ته ووهلي Ich schlagte dich

۴ – ما ته وهلی وی Ich hatte dich geschlagen

د پورته او لاندې دري تاسو وليکي، د وړاندیزونو سره

دریم ب – دویم کس له پاره
ته ما وهي.

ته به ما ووهي.

تازه وهلم.

تازه ووهلم.

تازه وهلی وم.

دلته نو کومه ژبلاړده، چې لومړي کي يواځي کرنه بدليري او نومخاينيوى نه بدليري
اوپه دې نوروکي بيا وخت-اروند نومخاينيووي او کرنه دواړه بدليري؟ خبره څه کي يا
چيرته ده؟

دا د نومخاينيوو بدلیدني له پاره هم کرنه ونډه لري يا د کرني په غاړه دی.

مور دا بدلون د دې ډول کرنو په بنسټ کوو:

لومړی: کرني، چې هغه يوڅه ته اړنه وي، دا په دې مانا، چې دا کرني پرې کيري، که
ووايو، چې خپلواکي وي.

دويم: هغه کرني دي، چې هغه يو بل څه ته يا د يو بل څه له امله دي.

لومړي ته: د دې کرنو بيلگي دي. تلل، بيدېدل، پاڅيدل. دلته يواځي کړونى دى او د هغه
کرنه.

دويم ته: د دې کرنو بيلگي دي: ليدل، وهل، اورېدل. دلته کرني دي او د کرنو سره مل يو
بل څه ونډه لري، که ياد يې شوى وي يا نه، په دې مانا، چې يوڅه به گوري، يوڅه به
اورې، يوڅه به وهي، که يو په -کړونى وي او که نه.

د هرې بلې ژبې کسان، چې پښتوزده-کوي، ستونځې يې په څه کې دي؟
دا خبره مو پورته ځواب کړه، چې په پښتو کې گړن-اړوند نومځايڼيو يې هم بدليري.
په پورته کې گورو، چې د پښتو د نومځای نيوې کارونې سره پوره توپير لري.

داسې لږ څه گډې وډې به راشي:

گورو چې د الماني نومځايڼيوو کې بدلون نه دی راغلی يا نه رځي، خو په پښتو کې
گورو، چې په راتلونکي او تلن وخت کې د کړونې او پرېکړونې رول د لنډ - - او اوږد
تير وخت سره توپير لري او په نورو ژبو يا لږتر لږه الماني اوډري کې داسې نه ده.
دا هم بايد په گوته شي، چې د کومو کړنوله پاره.

د هرڅه د مخه بايد په ياد ولرو، چې هر د بلې ژبې زده-کوونکي (ردکوونکي) خپله لومړۍ
ژبه په دويمه ژبه ژباړي. هغه غونډالې، چې دوی په دويمه ژبه وايي، د هغې له پاره دا
غونډاله په خپله ژبه لږترلږه په فکر کې وايي او بيا يې په دويمه ژبه اړوي. دا کار تر
هغه وخته کيږي، چې دويمه ژبه هم بڼه زده شي او په ژباړل يې هم بڼه وپوهيږي يا د
غونډالو جوړولو په لار.

تل په فکرپسې فکر راځي: کړل کيدل دي او که کيدل؟؟؟ يوه کړنه ده، چې کړونې يې نا
څرگند دی او په يو چا څه کيږي. ايا دا په-کړونې دی او که څنگه؟ ووهلم؟ دلته زه
وهلکيرم دلته وهل کيدل او وهل، دا هم بيا بله لار ده، چې يوه څه کيږي او يو څه کيدل
کيږي، دې ته هم بايد په کړنو کې پام وشي.....

زه ليدل کيږم. ته ليدل کيږي. زه ليدل شوی يم. دلته بيا ټاکلی کړونې نه شته.

يادونه: دا ما ته نه دهر وښانه چې زه دلته په کړونې دی اوکنه.

نوايا دې ته اړيو، چې په پښتو کې د ليدلو او کړلو توپير هموکړو، که څنگه؟

ايا دا کړنه او کيدنه په نورو ژبو او پښتو کې څنگه دي؟

په الماني او همداسي په فارسي كي دوي بايد داسي ووايي. دوي فكر كوي، چي گوندي په ټولو غونډالوونو كي د كروني له پاره د دري، ، ما، له پاره زه راځي، خو داسي،

۳ - م يو : زه تاته وهم

۴ - م يو : زه تاته وهلي يم

دا ځكه چي دوي دا څه له خپلي ژبي پښتوته را اړوي.

د پښتو پوهانو دنده: دوي بايد دا روښانه كړي شي او لاري چاري يي سمې روښانه كړي شي. دې تغيرته بايد دوي له پيله پام وكړي او دا د پښتو زده كوونكو ته له ښوونځي روښانه كړي.

گران لوستونكي به راته دا بڅښنه كوي، چي زه ددي ليكلو څه يادونه كوم. دا به يا د مخه روښانه او ليكل شويوي او كه نه، نو ما لږ ترلږه دا لارورته پرنيسته.

دا هره موضوع د يوه پوهنيز كار ليكنه ده، چي پوره روښانتيا ته اړتيا لري او دا هم ښه روښانه شي، چي دا د بلې ژبي كسان دا څنگه اسانه او ښه زده-كولي شي.

يادونه: دا بدلونونه بايد دښوونځي نصاب كي راشي او د نورو ژبورده-كوونكوله پاره بايد له پيله دا بدلونونه په گوته شي، چي هغو همغه له پيلهورته پام اوبلد شي، خو:

دا بايد له پيله ټول وڅيرل شي او ژبلاري ته د ژبلاري له يوې لاري برابرشي، چي د خپلي پوهي برسيره، نور هم ښه پرې وپوهول شي.

ډاکتر ماخان میری شینواری

گڼونه په شمیرنیزه بڼه او په تورو ليکل.

يادونه: د دې نامه لاندې مي يوه ليكنه ولوستله، نو له دې امله دا ليكنه.

موخه ترې گڼونه په ادبي او نور ليكنو كي څنگه ليكل كيږي، ده.

داسې يوه لنډه ننوتنه.

ما دا اوس هم پرته له سلني، چې ناسمه ده، د ليکوالانو زياتو ليکنو کې د گڼونو ليکلو سره يو ډول نه يو ډول ستونځي وليدلې، چې له امله يې غواړم د يوه مسلکي په څېر دا لو روښانه کړم.

يادونه: که رښتيا درته ووايم، زه په دې درجو او طبقو نه پوهيږم، خو مور، چې د گڼونو څومره والی غواړو راته څرگند کړو، نو د هغې کورونو ره سر او کار لرو، چې دا يويز، لسيز، سليز، زريز او اداسي نور دي.

مور په شميرپوهنه کې د دوه ډوله شميرنيزو کارونو سره سر او کار لرو. گڼل او شميرل.

يادونه: مور د گڼلو کارونه له پام غورځولي او دې گڼلو ته شميرل وايو، چې دا به په همدې ليکنه روښانه کوو.

پيل:

۱ – گڼل: د گڼلو د وي سره مور له همغه کلي بلد يو، وايو چې دا خلک و گڼه چې څو دي يا

دا پيسي وگڼه!

د گڼلو سره مور دوه څه روښانه کوو:

الف: د يوې لويې څو – يا څومواليوالي

د گڼلو دنده: څو منه، متره، -ساعته

لومړی: د څه ټاکلو غوښتونو شيانو د څووالي، څوموالي او څومره والي ټاکل دي

دا په څه کيږي. په دې کې شيان گڼل کيږي او دا په گڼونو کيږي.

گڼونه (پيداېښتي -): ۰ ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۱۰۰ ...

لوستل: یو، دوه (دوې)، درې، څلور، پنځه،

لومړی الف: لکه په یوه لوبښي کې د منو گڼل (شمیرل نه لیکو، وروسته یې روښانه کوو)، چې څو مني دي.

لومړی ب: د شیانو څو موالی: لکه په یوه لیکه کې ولاړ کسانو یو ځانگړی سړی د بېلگې په توگه سپین څوم سړی دی، چې له گڼلو وروسته روښانوي، چې د بېلگې په توگه سلم سړی دي یا سلم ځای لري یعنې سلم دی (هیله ده، چې د سلم په ځای د سلن ناسمون به مو اوس سم کړی وي).

په ترتیب داسې لیکو:

۱ - م، ۲ - م، ۳ - م، ۴ - م، ۵ - م،، ۱۰۰ - م (نه ۱۰۰ - ن)

یوم (لومړی)، دوهم (دویم)، درېم، څلورم، پنځم،، سلم (نه سلن)

یادونه: په پورته کې که دوه وي، نودوهم او که دوي وي، نودویم دی. درېم سم دی. زموږ ځني لیکوالان یې په دوه اوځني یې په درې بیگانو لیکي، چې ناسم دی.

گڼل. د یو څه څووالي او څومره والي له پاره هغه څه گڼو، چې کر یې گڼل دي او هغه څه چې پرې گڼو یې هغه گڼونه (یو یې گڼ) بلل کيږي.

شمیرل: گڼونه چې د کړنو یا د نښلوننځېنو له لارې سره ونښلي یا وترلشي، لکه زیاتون (جمع)، کمون، ځل اونور، دي ته شمیرل ویل کيږي.

مور د گڼونو یا عددونو د لیکلو له پاره کورونه (کوټه گۍ یا ځایونه) لرو، چې هغه څنگه لولو بیایي همغښسي لیکنه هم ده.

مور د گڼونو له پاره (ارزښت) کورونه یا ځایونه لرو، چې لومړی کور یا ځای کې له صفر تر نه ولیکل کيږي او له دې امله دا ځای یویز بلل کيږي. دویم (ځای ارزښت) کور یا ځای لسيز بلل کيږي، چې په هغه کې، که نور گڼونه پسي را نه شي یا بل ځای ونه لري، نو ۱ څخه تر نهه (۱ - ۹) په کې لیکل کيږي او لس، شل، ...، نوي ځای ارزښت لري، نوله دې امله د ځای ارزښت له مخې دا داسې گڼو:

یویز، لسيز، سليز، زریز او ... کورونه لرو چې ارزښت ځایونه هم ورته ویلی شو

بیلگه: ۶۱۸ دا شپړ سوہ اتلس لولو، چې همدا یې لیکنه ده.

په پورته کې د سلیز کور کې شپړ، د لسيز کور کې یو او د یویز کور کې اته دي.

مات یا کسر:

که ولرو: $\frac{8}{3}$ لولو: درې پر (په) اته، یعنی له اتو برخو څخه درې برخې یا د یوه یوون (واحد، چې ناسم دی) څخه چې په اته برخو توته شي، درې برخې واخلو. دا داسې لولو: درې پر اته، چې همدا یې لیکنه یا لیکبڼه هم ده.

که د چا پیسې زیاتیري، نو وايي، چې پیسې مې دوه برابر یا یونیم برابر یا درې برابر شوي. دا چې څوک یې ناسم وايي، د هغې ناسم ویلو یا بللو له پاره، نو مورپه ژبه کې کومه لار نه لرو او نه برابروو.

لسمیز یا عشریه:

که ولرو: ۳.۰۸۲ نو دا داسې لولو: درې لسمیز (عشریه) صفر، اته دوه او همدا یې لیکنه هم ده.

مور په تورو د لیکلوسره ستونځې نه شو لرلی، دا یوه پیدابڼتې پروسه ده او دا زمونږ په ژبه کې هم لرو.

که ولرو: ۶۳۵.۸۰۴ نو دا په سلیز کور کې شپړ، په لسيز کور کې درې په یویز کور کې پنځه لري او په لسمیز کور اته په سلمیز کور کې صفر او په زرمیر کور کې څلور لري او داسې یې په تورو لیکو: شپړ سوہ پنځه دېرش لسمیز اته، صفر، څلور. گورو چې په کوم ځای کې په تورو د لیکلوسره ستونځې نه لرو.

په سلنه مې یوه لیکنه کړې، چې ناسمه ده او سمه یې سلمه ده.

لنډ بیا د پام وړ: مور هر گڼ بي له کومو ستونځو په تورو یا د تورو سره لیکلی شو. څنگه چې یو گڼ دی، نو همغسې یې لیکو.

گران لیکونکي دې پوره پام وکړي، چې د پیدابڼت سره په خپلو لیکنو کې ځان د مخامخوالي سره مخامخ نه کړي. زه دلته درې گڼونه په گوته کوم، چې له پیدابڼته څنگه دي، نو ولې یې بیا بدلوو؟ مور ل دي امله د ژبې سره بوخت نه یو، چې یو څه نویوالی مو راوستی وي. ژبه هغ په خپل پیدابڼتې جوړښت کې نویوالی ته اړتیا نه لري او هغه

څه چې د نويوالي اړتيا لري، هغه بيا پيداېښتي د گڼونو اړوند څه نه دي، هغه بيا چې نوي څه گڼونو کې راځي هغه دي او بايد سره بدل وي.

بيا: درېم په دوه يا درې پيگانو يعني درېيم او يا درېيم، ليکل همداسي ناسم دي، لکه چې د سلم له پاره د سلن ليکل.

ستونځي لرو او دا هره ژبه، خو د هغو ستونځو سره مور له پيداېښته بلد يو او دا بيا بلدي ستونځي دي او وي به او مور به همداسي ورسره بلد پاتي شو.

د ژبو پيداېښت، چې غبرگي پيدا شوي:

د ژبو پيداېښت:

زه ژبپوه نه يم، خوداسي په اند يم - په دې هکله مي په ن ج کې هم د پوهيدلو هلي ځلي وکړي، خو اند مي همدا پاتي شو، چې په ژبه پوه يم او دا اند تاسو سره گډوم:

د پيداېښت څخه ټولي ژبي يو د بل سره غبرگي دي. که په انگرېزي کې *until* ولرو، نو د پښتو اندول يې ،، تر،، دی. که مور و غواړو په ،، تر ،، بڼه وپوهيرو او د کاروني ځای يې راته بڼه څرگند شي، نو د اندول لکه *until* يا د الماني *bis* د کتنې څخه گټه اخستلی شو. دوی په خپلو ژبو کې ډېر کار کړی او هر څه يې څو لسواړه څيرلي. څنگه چې د يوه څه، وخت يا ځای پای په گوته کوي، په همدې ډول ،، تر،، هم، چې دا يې يواځې او يواځې د کاروني ځای دی او بس. همداسي دا ،، تر،، بايد د ،، له،، او همداسي د نورو ځايناستی نه شي.

يو څه چې پيليري، د هغه له پاره ،، له ،، راځي او يوڅه چې پای په گوته کوي، د هغې له پاره ،، تر ،، راځي، يود بل ځای ناستی بايد نه شي.

بيا يې تکرار.

دا د نړۍ ژبي چې منځ ته راغلي يو د بل سره غبرگي - په همغه وخت يا يوپه بل پسې - د همغو يا ورته ستونځو په هکله منځ ته راغلي، يعني د ژبو په منځ کې يو غبرگون يعني موازيت *Parallelity* شتون لري.

په هره ژبه کې د هغې بلې ژبې د وی(لغات) لپاره انډول یا برابر او که غواړی معادل وی یا لغات شتون لري او که نه نو انډول یې یا د بلې ژبې رانیسي او یا یې په خپله ژبه کې په مناسب ډول ورته دا انډول پیدا کوي.

که یو وی (لغات) ورځنی نه وي یعنی کورنی شوی نه وي او غواړو پښتو یې ورته پیدا کړو، نو د نورو زده او پرمخ تللو ژبو څخه په همغه موخه یا برابر دا په پښتو کوو.

لکه د بیلگې په توگه زموږ د کار مسؤولو لیکوالانو د عربي، مایع، په اوبلن ژباړې یا مایع یې اوبلن بلله، چې دا ژبې سره تیری دی اوله مسلک سره خو هیڅ بلدتیا نه شته. په هیواد کې یې واورې هم شته او په دې هم پوهیږي، چې د شیانو دا ټولگی بهیږي او دوي یې د خپلې ناتوانۍ سره اوبلن بولي. دا نور د اوبلن لیکنه کې روښانه دی.

په دې لاندې څیرنه کې ځان داسې لږد گرانولوستونکو د جنجال سره مخامخ کوم، چې اړین راته بریښي. (مخ له مخه دې راته بخښنه وي).

که یو څه دې له بلې ژبې څخه رانیولي وی موخه ناسمه شوه، نو وی، خوي او که نوم وي نو هم بیا ناسم دی. د بیلگې په توگه، که موږ مو په هیواد کې لا تراوسه (پورې) شفاخانه یا بیمارستان یا د الماني Krankenhaus نه لرو دی یا تراوسه نه وی نومولی، نو د دې لپاره به موږ هم په پښتو کې د ژبې په بنسټ او سم اندیز اړونده نوم لرو دی یا ورکولی، دا چې دا د ناروغانو ځای دی، نو موږ به دا ناروغتون بللی وی. یا دا چې دا د شفا ځای دی، کیدی شي رغتون مو هم بللی وی.

دا نومونې موږ له دې د باندنۍ ژبو څخه نه رانیسو، بلکه دا زموږ په ژبه کې همداسې دي یعنی ناروغ لرو او د ناروغ لپاره باید ځای ولرو، چې دا به ناروغتون شوی وی. زموږ مشرانو دا په هغه وخت کې دا د روغانو ځای نومولی. دې ته دې پام وي، چې په ولس کې مو په پیداېښتي یا طبیعي ډول داسې نومونې نه شته. که دا زموږ د پوهانو کار نه وي او په ولس کې منځ ته راغلی وی، نو باور وکړي، چې دا به د ناروغانو ځای یا ناروغتون او یا رغتون بلل شوی وی، خو دا زموږ د لیک لوست خاوندانو د شفاخانې او بیمارستان په ځای نا سم لیکلی یا راوړي.

داسې څه، چې ناسم ونومول شي، نو بیایې سمه ونه ډېر زور غواړي. له دې امله باید وهڅیږو، چې هغه څه هغسي ونوموو، چې څنگه دي یعنی د نوم څخه موخه یا شی باید روښانه جوت شي یا نوره هم ښه نوم باید له خوي څخه روښانه وي.

یوه بله بیلگه: زه چې د کورنیو چارو وزارت کله کله خبرو کې وایم، نوزه ورته تلد، دنننیو چارو وزارت، وایماو دا ځکه چې د کورنیو چارو وزارت د کورنیو چارو دنده باید په

غاړه ولري اود ،، نننيو چارو وزارت، د دننيو چارو دنده په غاړه لري. زه نهپوهيږم، چېمورد کورنيو چارو وزارت څه بولو؟

بيا وایم: پښتانه چې څه ژبي ته را ننباسي بايد دليل يې راوړي. د کومي ژبي په پښتو کې رانوتي څه چې په پښتو کوو، نو په هغه پردی ژبه هم بايد پوه وو او بيا لږ تر لږه په هغه وي(لغات) موخه باندې هم له هره اړخه بايد وپوهيږو.

داسې کيدی شي، چې يو څه يا يو شی يوه ځای کې وی په يوه بل ځای کې نه وي، ځکه چې هلته به يا دا ستونځي نه وي او يا دا د شيانو څرگنديږي، نو بيا د بل ځای نوم بايد وکاروو.

کيدی شي، چې يو څه په بيلو بيلو ځايونو کې په بل نوم نومول شوي وي، چې دواړه يې سم دي او دا په ټولو ژبو کې داسې شته.

بله بيلگي

د دننيو چارو وزارت ته د کورنيو چارو وزارت وايو، چې ناسم دی.

بله بيلگه:

له سلو دیرش له پاره اوس زموږ ژورنالستان په ډېر ناسم ډول دېرش سلنه کاروي، چې د ژبي تخریب دی. دې ته تل دېرش سلمه ويل شوی او همداسې يې ژبني او شمير پوهنيزه بلل هم دي، ولي نو دا د نږدې شلوکالو راپه دې څو سلنه شوي؟ او نورو هم په همدې ناسم ډول خپله کړي؟

دا په خپل اړوندځای کې روښانه شوي.

بله بيلگه يې: د ستاندار يا معيار لپاره په پښتو کې نوم نه لرو، نو موږ ورته بيا په پښتو کې نامناسب انډول گورو، چې په رښتيا کې بل څه دی (په بل ځای کې خبرې پرې شوي).

ليکنې مې ځانگړې دي

له پيله يوه اړيښه يادونه: دا څه چې ما ليکلي، دا مې له الماني ژبي څخه رانيولي او راټول کړي، دا په دې مانا، چې زه نه دومره هوبښيار يم او نه دومره پوه، خو يوه وتلي ژبه

المانی می زده او د هغی په مټه او لیکنو می لیکنی ودانی دي. دې ژبې راته دا توان هم راکړی، چې د پښتو ناسمونونو ته می پام را اوبستی او سمونونه یې د دې ژبې په مټه کوم.

بسی:

په دې کې خو زه هم کوم شک نه گورم، چې لیکنی می ځانگړې دي او په ډېرو ځایونو کې ان تردې، ستاسو د لیکنو مخامخ دي، خو تراوسه می دا اند دی، چې د ژبلارې سره بېلارې نه دي.

زما په لیکنو کې د هغه پوهنیز څه شننو او څېړنو پرته کوم نومونه یا نور ویونه ما نه دی جوړ کړي، هغه څه چې دي، هغه مو په زبه کې شته. دا چې مور په بنوونځیو کې څه لولو او نه پوهیږو، چې تری پوهیږنه به یې څه وي، نو د دې پوښتنه هم نه کوو، چې دا به نو په پښتو څه وي او وښایي، نو هغه بنوونکی او یا بل پوه یې هم نه پوهیږي، چې څه تری پوهیږنه لري.

مور تراوسه- دا په خواشینۍ وایم- پوهنه هم خپله کړې نه ده، دا مو له نومونو سره راپور کړي، دا په داسې تری پوهیږنه، چې فکر پری نه کوو او یا نه شو کولی، چې د بېلگې په توگه دا کره چې لولو وایو، دا بهنو پېښتو څه وي.

هغه څه چې ما د ژبې په توان انډول نومولي، دا همداسې ده او په پښتو کې ورته بل څه نه شو ویلی. دې ته مو فکر نه دی کړی چې پښتو هم همداسې یوه ژبه ده، لکه دا نورې ژبې. په نورو ژبو کې چې څه وي، هغه زموږ په ژبه کې شته، خو میندل یې د لومړي ځل له پاره داسې لږ ستونځې غواړي.

مور چې کومه پوهنه راپور کړي، نو د هغې هغه خونديونه مو راپور کړي، هغې نومونه مو راپور کړي او خپل نومونه یا و یونو تری پوهیږنه مو راته پردې یا نا بلد دي.

که د کړې په ځای غونډوسکه یا غونډاری ووايي، نو هغه ناست لوستي کسان درپورې ځاندي.

له همدې امله ده، چې که اوس زموږ ژبپوهان له عربي زموږ له پاره ورځني کوم نوم له پاره پښتو نوم غواړي پیدا کړي، نو هغوي دا کار بې له دې کوي، چې د هغه نوم په خوي ځان وپوهوي، په دې هکله می لیکنه شنه، چې، پښتو ناسم رانښاسلي نومونه، سر لیک لاندې دي.

خبره به نه اوردوم، اوس به راشم هغي خپلي موخي ته، د بنوونځي ليکنې څنگه دي او دا زما ليکنې، چې له دې امله ځانگړې دي.

د بنوونځي له زده کړې زدکړې په بنسټ به وليکو :

په داپره کې تعريف شوي د داپري توکي:

داپره، محيط، سطحه،قطعه،قطاع،قطر،قوس،وتر.

دا د بنوونځي نومونه دي، خو زمونږ لوي او واړه نه پرې پوهيږي او مور هم نه پرې پوهيږو، چې دا به نو څه وي، خو په هغه ځمکچپوهنيز پيژندې پوهيږو. په مثلث نه پوهيږو، چې په پښتو څه ترې پوه شو.

دا پورته عربي نومونه که واورو، نو نور پرې نه پوهيږو، خو دومره پوهيږو، چې دا په يوه يا يوه پوهنيزه ريښه اړه لري. له بلې خوا دا مور ته هغه له پيله ځکه ورځني او بلد برېښي، چې ليکلوسټ مو په دري کړی- لږ تر لږه هغو پخوانيو- او دا نومونه راته بلد دي يا د دې نومونو سره بلد يو. دا چې په هغه وخت کې او اوس هم زدکړې او لا تراوسه هم په پوره توگه په عربي يا دري دي، نو پښتو ته يې چا فکر هم نه کاوه، ان تردې چې هيڅ چا به له بنوونکي پوښتنه هم نه وي کړي، چې ايا د بېلگې په توگه دي کړي او مثلث ته په پښتو هم نومونه شته او که نه او همداسې يې په پښتو انډول کې بنونکو هم فکر نه دی کړی..

ما د دې په پښتو نومونه ميندلي - دا په دې ترې پوهيږنه، چې ما نه دې ټاکلي او نه يې د ټاکلو توان لرم او نه په دې هکله د شپې خوب گورم، چې د راپاڅېدو سره سم مي بيا نوم ورته پيدا کړی وي- او هغه دالماني ژبې په مرسته. د داپري له پاره به داسې وليکم يا مي داسې ليکلي:

گردي، چاپيريال، هواره، ټوټه، برخه، ټوټوونې، وړانگه، نيمی.

که دا د لومړي ځل له پاره واورو، خو ورسره بلد يو، د خپلې ژبې نومونه مو دی، خو که ووايو، چې دا په ځمکچپوهنه کې راځي، نو بيا به ورته هکپک، ځکه شو، چې هغه ورسره بلد ځمکچپوهنيز نومونه نه دي.

که د دې هغه ځمکچپوهنيز پيژند وړکړ شي، نو بياله چا نه هيږيږي، خو دا به دا اوس هم دمور له پاره څومره هکپک کوونکی وي.

راځی چې يو څه له يوه بلې ريښې هم راوړو:

که په یوه مرطبان کې یو ممبران نصب (که نسب) کړو او د ممبران یوه طرف ته یو د مالګې رقیق محلول واچوو او بلي لور ته یې غلیظ محلول، چې دا رقیق محلول مشبوع هم وي، نو دلته به دا د اوبو حرکت له رقیق محلول څخه د غلیظ مشبوع محلول په طرف وي.

ګوری، چې دلته به د پښتو په کې څه وي؟

پرتله له هغه ترنویونو به نور څه په کې په پښتو ونه ګورو.

یوه یادونه دې همدلته وي: که چېرې همداسې مور دا پور شوي ویونه وکاروو، نو لري نه ده، چې همدا به مو د ژبې نومونه وګرځي او د پښتو اندول به نور خپله د ورکې دو لار ونیسي.

راځی چې اوس دا په پښتو ولیکو:

که چېرې په یوه بوتل یا ساده یې لوبني کې یوه پرده کیردو او د پردې یوه لور ته د یو نری ملګوبی واچو او بلي لور ته یو مور ټینگ ملګوبی واچوو، نو د اوبو خوزښت به د نري ملګوبی څخه د ماره ټینگ ملګوبی په لور وي. دې باندې به ګوره هغه کلیوال پښتون هم پوه شي او زده کړه به یې هم اسانه وي، ځکه چې په لومړي پېژند کې خو باید محلول، رقیق، غلیظ، مشبوع هم زده کړي و دا پوره ستونځمن نومونه دي.

زه په مشبوع هلته پوه شوم، چې په کوم ځای کې مې په لیکلو دا نوم راغی، چې له الماني څخه مې یې بیاپه پښتو اندول ومینده.

زما لیکنو او ژباړو ځانګړنوالی:

لومړی: ما چې نږدې څلوېښت د شمېر پوهني کتابونه په پښتو لیکلي، ما هڅه کړې، چې هېڅ یو نوم هم جوړ نه کړم او دا نومونه مې د پښتو ژبه کې میندلي او شته. دا دې ځانله د شمېر پوهني مینه وال نه، بلکه د پښتو مینه وال هم وګوري، چې د ژبې له مخې څنګه دي.

دويم: ما درې د فزيک کتابونه هم ژباړلي او هغه هم د هرڅه سره پېښتو دي او دا هرڅه پېښتو کې شته، د کېدونې يا شونې پولې پورې.

درېم: ما شپږ او که د مخه وړ سره کړو نو اووه کتابونه او څو مجلې په پښتو ليکلي، له ډلې يې يو د فلسفې کتاب ژباړه ده، چې ماته په زړه پورې برېښي او هرو مرو به د نورو ژباړو او ليکنو سره پوره ډېر توپير ولري. په دې مې دوه دمخه چې ليکلي وو، هغه مې پوره وغزول، نو له دې امله دوه غزول شوي دي.

په دې کتابونو کې د گرامر کتاب لا تراوسه ن ج ته نه دي پورته شوي، خو د ټولو ليکنې د تاند او د دعوت درنو خپرونو کې لا د مخه خورې شوي، چې گرانو مينوالو به لوستي وي.

د پښتو په لار کې د گرامر ليکنې، چې د الماني ژبې په مټ مې کړي، هم ماته دپام وړ برېښي، خو هغه زه يې چې دگرانو لوستونکو څخه د لوستلو هيله کوم. سره له دې، چې دا به هم تاسو د مخه په پورته يادو درنو خپرونو کې لوستلي وي – چې دا بيا هم ولولي.

دا د ،، په پښتو کې ناسم ننباسل شوي ويونه، کتاب دی: دا ليکنه - په ډېره بخښنه - ستاسو د ټولو په مخامخ يوه ليکنه ده، او دا ويونه، چې ما په پښتو ناسم بللي، دا نږدې زموږ ټول ليکوالان ليکي، نوله دې امله

هيله: گرانو ژبپوهان او ژبمېنوالو! زه په دې ليکنو سوچ بوج ځانله يم. دا بدبختي او دا نامنندويه دنده لوي څښتن يواځې زما په برخه کړې. د کتاب په سر کې مې ليکلي، چې: که چا راته دا وښووله، چې دا دې ناسم دی، نو له ما څخه دې د ډاکټري شهادتنامه واخستل شي، که نه د پښتو ژبې ډاکټري دې راته راکړي، چې بيا دا دومره هڅې په دې اړخې.

زما هيله له ټولو لوستونکو بيا په ځانگړي توگه ژبپوهانو څخه دا ده، چې زما ليکنې ولولي او ماته بيا له هغې وروسته په گوټنيوني ډول خپل اند ووايي يا وليکي. که دا ساده نيسي، نوزه به داسې ترې وپوهېږم، چې يا مې ليکنې بې ارزښته دي او يا تاسو دې ليکنو ته پوهنيز ځواب نه لری او خولهپه پټوی، چې په دې حالت کې بيا دا پوهنيز اخلاق نه دي او هرو مرو به پوره ياستی.

ډېره بخښنه غواړم، چې څره ژبه مې وکاروله، خو ځان راته په حق برېښي او يا يې تاسو راته دا پېڅت يا مخامخ وښاياس. بيه هم په بخښنه.

د افغانستان علومو اکادمي پښتو څانگې محترم رياست او لږ تر لږه د کابل پوهنتون د پښتو پوهنځي محترم رياست ته په ډېر درنښت.

مور د ولس په زيان يا مو ولسي څه ته زيان رسول، که د هر چا له لوري وي، بابيز گورو او نيسو، خو که زمور ځانيز زيان په کي وي، نو بيا دزيانسونکي سره له مريو نيسو.

هرڅوک چي ناروا کوي او دا د ولس سره نو زمورورسره په څتکرنه نه شته. له دې امله زه غواړم، زما په تن، بدن او اند د دې کار سره لږ تر لږه په داماته په زړه پرته مسئله کي د پای ټکي کي ږدم، له دې امله دا ليک:

د افغانستان د علومو اکادمي پښتو څانگي او د افغانستان د پوهنتونونو د پښتو پوهنځيو محترم رياستونو او په ځانگړي توگه د کابل پوهنتون د پښتو پوهنځي محترم رياست ته په خورا درنښت غواړم خپله غوښتنه په لاندې ډول وړاندې کړم:

ما ستاسو او زياتو پوهانو له خوا ليکنو کي ناسم ويونه راټول کړي او په هکله مي ليکني د تاند او دعوت او نورو زياتو خپرونو کي خوري شوي او همداسي مي د ،، پښتو ته ناسم راننبايل شوي وينه، د سرليک لاندې، چي دا ټول ناسمونونه مي هلته رايوځاي کړي، خپور شوي. دا ژبه زما م هم ده او حيږم، چي ناسمونونه يي په گوته کړم او مسئول يي سمون ته راوبولم، که داهرڅومر هستونځمن کار هم وي او يا دا چي زه د دې خپلو داسي ليکنو سره ستاسو د ليکنو له امله له تاسو سره تېري دي، چي تاسو يي هم بابيزه بايد ونه گڼي او زما د داسي کړنو مخامخ بايد ودرېږي، ما پوهنيز محاکمه کړي.....

زه په تاسو دا دعوا کوم، چي يا مي دا ستاسو ناسمونونه، چي ما سم کړي ومني او يا زما د ليکنو په ناسم بنودلو راته کلکه سزا راکړي. يو ځل بايد وښايو، چي څوک مور ته په ناحق وبلو او ناحق ملامتولو نه پرېږدو.

زما جزا: شهادتنامه راڅخه واخلی او یا د پښتو ډاکټري راکړی.

د ډاکټر ماخان ميري شينواري کتابونه يا ژباړي او ليکني

د ډاکټر ماخان شينواري پوهنيز کارونه، ځانگړي دي، دا په دې مانا چې د نورو پښتو ليکنو سره د پښتو ژبې له مخې پوره توپير لري او سوچې بوجې نوې دي. په لاندې ډول:

۱ – ډاکټر شينواري نږدې څلوېښت کتابونه د شمېر پوهنې ريښه کې په پښتو کړي، دا په دې مانا، چې د عربي ويونو په ځای يا يې نوره هم بڼه د مسلکي نومونو اندول پښتو ويونه ليکلي. (دا اندول نومونه په پښتو کې شته، جوړ شوي نه دي)

۲ – په درې کتابونو کې يې فزيک هم په پښتو ليکلی، دا په دې مانا، چې پوهنيز او مسلکي ويونه په پښتو دي، چې دا هم د پښتو ژبې له پاره لومړی ځل دی.

۳ – دوه کتابونه د ژبې په هکله، چې هلته هم د نورو ليکوالانو د ليکنو د سمون سره سر او کار لري، چې نوموړی په کې تراوسه ځانله دی، لکه په دې نورو ليکنو کې هم. ملامتي به د نوموړي وي، خو وايي، چې کړنې يې د ژبلار سره سمې او سم انديزي دي.

که ژبسمون، چې بيا هم ډېر غزېدلی او چاپ ته چمتو دی، هغه ويونه د څېړنې لاندې نيولي، چې ناسم ژبې ته را ننباسل شوي.

زما زياتي ليکنې له پخوا په ټول افغان او اوس همداسې هغه زيات يې د تاند په خپرونه او د دعوت خپرونه کې خواره شوي او نور هم دا کار پسي روان دي.

د ډاکټر ماخان شينواري چاپ او ناچاپ ليکنې:

:Vienna (Austria) 1988

لومړی:

H.K. Kaiser , M. Shinwari : Aproximation compact topological algebra :
contributions to general algebra 6 ; Page 117 – 122

:Vienna (Austria) 1987

دويم:

Interpolation und Aproximation durch Polynome in - لومړۍ
Universalen Algebren . Diss . Uni. Wien

دویم- *Interpolation and Aproximation by Polynome in universal
Algebras, Dissertation at the University of Vienna/Austria*

لاندې د شمیرپوهنې پښتو ټول کتابونه په المان کې د ،، افغانستان کلتوري ودې ټولنه، له
خوا چاپ شوي دي

.Bonn (Germany) 2000

دریم: د شمیرپوهنې ستر کتاب: د شمیرپوهنې برسیره د انجنري، فزیک او اقتصاد
لپاره، همداسې د بنوونکو او زده کوونکو لپاره (دا کتاب په ۹۰۰ مخونو کې چاپ او دا
نوي لیکنه به یې ځنو ځایونو غزېدلې او ځني ځایونه ترې لرې شوي دي)

.Bonn (Germany) 2003

څلورم: ځمکچپوهنه (هندسه) ، په سلو، زرو کې شمیرنه، د گټې – او کټې د کټې شمیرنه
، د احتمالي شمېرنه کتاب د بنوونځي ټولې اړتیاوې پوره کوي

.Bonn (Germany) 2003

پنځم: الجبرونه (د الجبر بنسټونه دي) (ketabton.com ته پورته شوی)

.Bonn (Germany) 2003

شپږم: د شمیرپوهنې انگرېزي – پښتو ډکشنري. (ketabton.com ته پورته شوی)

.Bonn (Germany) 2003

اووم: د شمیرپوهنې الماني - پښتو - او پښتو الماني ډکشنري (ketabton.com ته پورته
شوی)

Mathematical dictionary German/ Pashto and Pashto/German

.Bonn (Germany) 2003

تم: دفرنخیال برابر وون (دا کتاب په دې څانگه کې یو پیل دی، ساده لیکل شوی)
(ketabton.com ته پورته شوی)

Differential equation Translation; An Introduction

Bonn (Germany): 2003

نهم: د شمیر پوهنې فرمولونو ټولگه

Mathematical Formulas

.Bonn (Germany) 2003

لسم: شمیر پوهنه له عربي په پښتو

:Bonn (Germany) 1997

یوولسم: د افغانستان په هکله سپینې خبرې: په المان کې

،، د افغانستان روغي او بیا ابادولو ټولنه،، له خو

یادونه: له ۲۰۰۰ کال دمخه ډاکتر ماخان شینواري د ،، د افغانستان روغي او بیا ابادولو
ټولنه،، له خوا درې سیاسي مجلې هم را وستلې.

ژباړې او نورې لیکنې:

: Prof. Brinkmann. (From Brinkmann.du.de)

لاندې د برینکمن لیکنې چې له پرینکمن ن ج څخه ژباړل شوي دي. دا کتابونه د بنوونځي
له پاره او همداسې د کانکور ازموینې له پاره گټور دي.

دولسم - شمیر پوهنه د بنوونځي لپاره لومړۍ ټوک (ketabton.com ته پورته
شوی)

دیارلسم - شمیر پوهنه د بنوونځي لپاره دویم ټوک (ketabton.com ته پورته شوی)

څوارلسم - شمیر پوهنه د بنوونځي لپاره دریم ټوک (ketabton.com ته پورته شوی)

پنځلسم - د احتمالي شمیرنه
د بنوونځي لپاره (ketabton.com) ته پورته شوی

شپاړسم - احصایه یا ستاتیستیک
د بنوونځي لپاره (ketabton.com) ته پورته شوی

لاندي کتابونه د شتوتگارت د پوهنتون د استادانو د لکچرونو څخه چې د شتوتگارت پوهنتون ن ج څخه خپاره شوي را ژباړل شوي.

اولسم - انالیزی ۱ (ketabton.com) ته پورته شوی

اتلسم - انالیزی ۲ (ketabton.com) ته پورته شوی

نولسم - کرنبیز الجبر (ketabton.com) ته پورته شوی

شلم - د شمیرپوهني بنسټونه (ketabton.com) ته پورته شوی

یوېشتم - د فرمولونو ټولگه (ketabton.com) ته پورته شوی

دوه ویشتم - فنکشنل انالیز (ketabton.com) ته پورته شوی

درویشتم - وکتور شمیرنه (ketabton.com) ته پورته شوی

نوري ژباړي

۱۳ څلرویشتم - له www.grundstudium.info/linearealgebra/ څخه: کرنبیز الجبر (ketabton.com) ته پورته شوی

پنځویشتم - Georg Guttenbrunner گڼوونپوهنه یا د اعدادو تیوري (ketabton.com) ته پورته شوی

Bonn (Germany)

شپږویشتم - د شمیرپوهني ستر کتاب دویم چاپ لومړی برخه: د پوره تغیراتو سره: دا کتاب د شمیرپوهني برخي برسیره د انجنري، فزیک او اقتصاد لپاره، همداسي د بنوونکو او زده کوونکو لپاره پوره گټور دی. په کتاب کي د اړتیا سره زیاتونه او کونه راغلي (ketabton.com) ته پورته شوی

اوه ویشتم- د شمیر پوهني ستر کتاب دویمه برخه (ketabton.com ته پورته شوی)
اته ویشتم - ځمکچپوهنه (هندسه) دویم چاپ د پوره تغیراتو سره (ketabton.com ته پورته شوی)
نه ویشتم – الجبر بنسټونه دویم چاپ له تغیراتو سره (ketabton.com ته پورته شوی)
دېرشم - دېری پوهنه یا سټ تیوري (ketabton.com ته پورته شوی)
یو دېرشم – د شمیر پوهني سم اند (منطق ریاضي) (ketabton.com ته پورته شوی)
دوه دېرشم - د یو څو شمیر پوهانو ژوندلیک (ketabton.com ته پورته شوی)
دریدېرشم – د شمیر پوهني گډې وډې لیکنې
څلور دېرشم- داهم ژباړه ده، خو لیکونکی یې متأسفانه راڅخه نابلد شوی: د مشتق او
انټیگرال شمیرنو ته تمرینونه او اوبیوني یا حلونه یې (ketabton.com ته پورته شوی)
پنځه دېرشم – د شمیر پوهني انگریزي پښتو او عربي + درې ډکشنري
شپږ دېرشم – د شمیر پوهني پښتو انگریزي ډکشنري (ketabton.com ته پورته شوی)
اوه دېرشم – د شمیر پوهني پښتو ډکشنري د شمیر پوهنیزو وییونو په پښتو روښانه
ونه (ketabton.com ته پورته شوی)
اته دېرشم - د زړه له کومې (دا هغه لیکنې دي، چې ځني یې په نړیول جالونو کې خپرې
شوي دي.)
نه دېرشم – د افغانستان په هکله سپینې خبرې، چې و به غزیري.
نوري لیکنې، چې په ژباړه یې پیل شوی، خو لا پوره نه دي
څلوېښتم – د شتوتکارت پوهنتون لکچرنوټونو څخه ، چې د شتوتکارت پوهنتون ن ج څخه
خپریري: د گروپونو تیوري (ketabton.com ته پورته شوی)
- د بنوونځي لپاره فزیک د برینکمن لیکنه
له پنځم ټولگي څخه تر اووم ټولگي پوري ژباړل شوی (دا چې زما دویم مسلک فزیک
دی، دا لیکنې ژباړم. دا هم د دي لیکوال یوه ډېره ښه لیکنه ده، چې -د شمیر پوهني په څیر-

دلته هم زيات تمرينونه د حل يا اوبيوني سره په کې راغلي او ماته زيات گټور برېښي) او دالاندې د برينکن څخه راژباړلي

يوڅلوېښتم - فزيک لومړۍ برخه (ketabton.com ته پورته شوی)

دوه څلوېښتم – فزيک دويمه برخه. برېښنا پوهنه. همدا کتاب. (ketabton.com ته پورته شوی)

درېڅلوېښتم – د پوهنې وزارت له خوا چاپ د ښوونځي شمير پوهنې کتابونو ته کتنه. دې کتاب کې د ښوونځي کتابونو د هر کتاب يوې برخې ناسمونونو ته گوته نيول شوي او ناسمونونه بيا سم شوي هم دي. (ketabton.com ته پورته شوی)

څلورڅلوېښتم – د فزيک کوچنۍ ويونو دکشنري (ketabton.com ته پورته شوی)

پنځه څلوېښتم – پرېپوزېشن يا اړيکويونه. (ketabton.com ته پورته شوی)

شپږڅلوېښتم = ژبسمون (پښتو کې ناسم راننوتې ويونه، چې سم شوي دي)

اوه څلوېښتم – پښتو ژباړل يا گرامر ۲۰۲۰

اته څلوېښتم – ژبسنوم (که غواړئ دويم غزېدلي ليکنه) : له پخوانۍ ليکنې څخه نوی شوی او پوره غزېدلی ۲۰۲۰.

تازه ليکلي خو تراوسه کتابتون ته نه دي پورته شوي او دا د ځانله ليکنو په توگه له درې کاله را په ديخوا د تاند او په دا ورسته کې د دعوت او همداسې د نورو د ج څخه خوريزي او خواره شوي دي. په دې کتاب کې د پښتو ناسم ننوتې ويونه څېړل شوي ناسمونونو ته گوته نيول شوي او په دلایلو روښانه شوي، چې ژبميناوالو لهماړه يې لوسته او گوته يونه اړيینه ده.

نهه څلوېښتم – داسې څه له فلسفې ۲۰۲۰

پنځوسم – ژبې مري او نورې ليکنې ۲۰۲۰

دا د کتابونو نوملړ سره تېر او بېر راغلی، بخښنېدې وي.

دا کتر شينواری ليکنې چېرته ميندلکيري؟:

زما نږدې له ۳۹ نه ډېر کتابونه په کتابتون ټکی کوم Ketabton.com زما د عزیز او ان د بنوونځي له وخت ملگري، خو له ما پوره ځوان ستانه میر زهیر شینواري ځوي زما د گران ځوان وراره گل شمشاد زهیر شینواري له خوا خواره شوي او هیله ده، چې دا نور به هم زر تزره راته خواره کړي، چې ډېره مننه ترې کوم.

د ډاکتر شینواري د پوهنیزو هلو ځلو له امله ستاینلیکونه:

۱ – د افغانستان کلتوري ودې ټولنه. جرمني

۲ – د افغانستان کلتوري ټولنه کولن میشنیش

اړینه یادونه: د بنوونځي نهم ټولگي شمیر پوهني کتاب کی می نوم لیکل شوی، خو ما په کی څه نه دي لیکلي.

د دولسم ټولگي له پاره یې پښتو او دري کتابونه لیکلي وو، چې هغه بیا په بل نامه چاپ شو او پوره ناسمونونه یې درلودل، پرته له هغو پوښتنو یا نور جملو اوبیونو یا حلونو څخه، چې هغه همغه د ډاکتر شینواري د لیکنې په کی پاتي وو او ده نوم هم په کی نه وو. د پوهني وزارت او تر جمهورریس پورې یې لیکنې ولپړلي، خو د نصاب استادانو په غوښتنه یې د نورو کارونو څخه ډډه وکړه، وایي، چې څه می بی له دی هم نه شو کولی

د ډاکتر ماخان میري شینواري ژوند ته یوه لنډه کتنه

نوم: ماخان (په لومړي ځل یې نوم ،،میری،، وو، چې د رحما بابا لیسې کی نوملیکلو وروسته ماخان باندي بدل شو)

د کورنی نوم: شینواری

د پلار نوم: ارواښاد نورالرحمان

د مور نوم: ارواښاده پستو

د نیکه نوم: ارواښاد حسن خان

د نیا نوم: ارواښاده صبربي بي

د زېږېدو کال: ډاکټر ماخان شينواری د ۱۹۴۶ ز ک د سپټمبر په ۱۵ نېټه زېږېدلې دی (دا خو هغه رسمي ز ک دی. سمه نيټه يې ۱۳۲۲ او ۱۳۲۰ ش ه کلونو منځ کې بايد وي، خو تره مې وايي ۱۳۲۰ ه ک دی)

د زېږېدو ځای: ننگرهار د شينواریو د هسکې مېنې ولسولې په مورگې کلي کې زېږېدلې د مورگې غارخلي کلي کې د لمنځتون استادانو څخه له قرانکریم تر پنجکتاب، خلاصه، مونیه، گلستان پورې، چې دا مو بیا په ښوونځي هم لوستل، لوستلي، خو بې له دې چې پوره پرې پوه شي.

کلیوالي ښوونځي: له ۱۹۵۱ تر ۱۹۵۴ پورې د هسکې مېنې مورگې لومړني ښوونځي، چې دی يې هم د لومړنيو زوکونکو له ډلې څخه وو.

د رحمان بابا لېسه: له لومړي او بیا له دريم تر ۱۲ ټولگي پورې له ۱۹۵۴ تر ۱۹۶۵ پورې.

دی د رحمان بابا لېسه کې له دريم تر ۱۲ ټولگي پورې د خپل ټولگي اولنمره پاتې شوی.

۱۹۶۶ ز ک د کابل پوهنتون د طب پوهنځي په همدې کال کې

۱۹۶۶ ز ک د سپټمبر میاشت د ښوونځي برس له لارې اتریش ویاڼا ته تگ.

۱۹۶۶ تر ۱۹۶۷ کال پورې ویاڼا اړوند مودلینگ کې د الماني یا ښه بې اتریشي ژبې او د دیارلسم ټولگي لوست.

اکتوبر ۱۹۶۷ د وینا پوهنتون کې نوملېکنه، چې د پوره زیاتو ستونځو سره په ۱۹۸۹ ز ک کال کې د ډاکټرۍ په اخستلو بریالی شو (دا نو پوره ستونځي دي).

له ۱۹۸۷ ز ک تر ۱۹۸۸ ز ک د فبروري تر پای د دبانډنیو چارو وزارت کې مامور.

د ۱۹۸۸ مارچ څخه تر ۱۹۹۲ جون پورې په بون جرمني کې د افغانستان جمهوریت سفارت کې د سفیر دندې د شارژد افیر (صفر نه وو) تر نوم لاندې.

له هغې وروسته په جرمني کې سیاسي پناه.

د ۲۰۰۴ ز ک جون څخه د ۲۰۰۵ ز ک جنوري پورې د کابل علومو اکاډمي د پېداېښتي پوهنو څانگه کې دنده.

له ۲۰۰۸ زک د مارچ څخه د ۲۰۰۹ زک د سمبر پورې د رياضي خانگه کې د پوهنې وزارت درسي نصاب کې دنده.

ماخان شينواري بې کاره نه دی او لږ تر لږه له ۱۹۹۷ څخه همدا د کتابونو ليکلو او د ژباړې دنده په غاړه اخستې، چې خپل فکر تر شونې پولې پورې تازه وساتي.

ماخان ميري په ۱۹۷۲ کې له لري د ميرمن بساپيری سره واده شوی، چې د واده خبر ورته اتریش ويانا ته ورغلی.

ده د ميرمن بساپيری سره په ۱۹۶۳ زک کې کوزده کړې وه.

دوي ته لوي څښتن په اتریش ويانا کې د مای په شلم ۱۹۷۹ زک دوه بچيان وبخښل، چې خانگه او اباسين نوميرې. خانگه په المان کې د پوهنتون علمي همکاره هم وه او د حقوقو ډاکتره ده او اباسين ملي اقتصاد او ټولنيزه سايکولوژي لوستلې.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**